מוסף על המשמר
מס' 3 (836)
16 בינואר 1987
ט"ו בטבת תשמ"ז

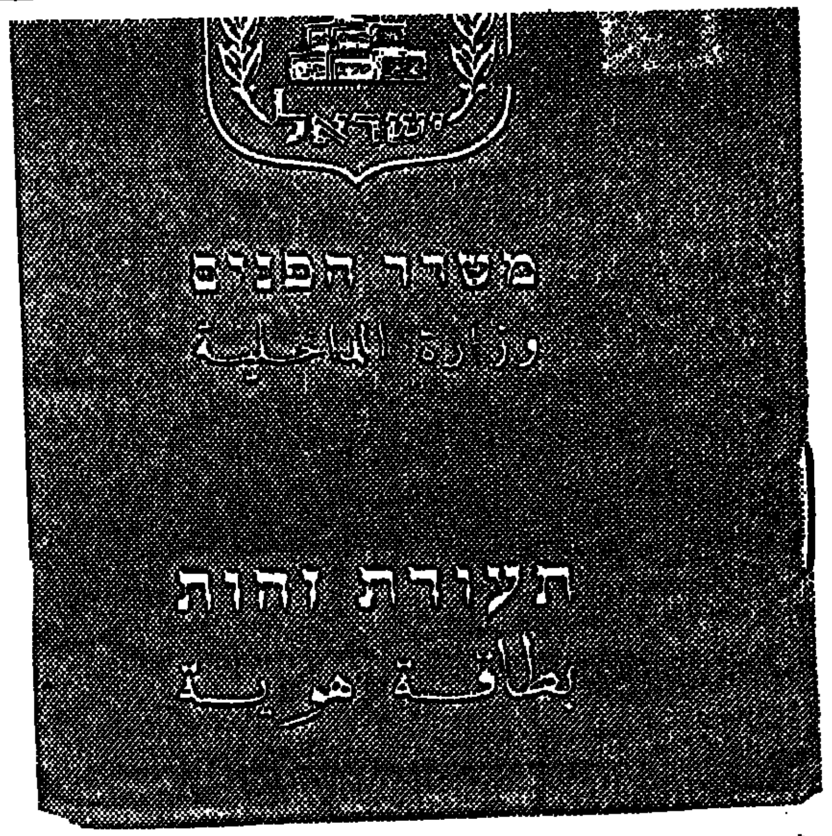

מאת
ארנון אבני

לשב"כ אין התנגדות למחיקת סעיף הלאום בתעודות הזהות. למשטרה יש התנגדות.

בדיקה עיתונאית יותר יסודית, מלמדת שהמצב סבוך יותר וגורמים שונים התבטאו בנושא והביעו דעות מנוגדות. התפלגות הדעות מצביעה על אפשרות בלתי־צפויה לפיה לא יהיה מנוס מנקיטת עמדה בנושא זה על־ידי המפלגות הגדולות.

במשטרה נמסר שההתנגדות למחיקת סעיף הלאום נובעת מהרצון לשמור על זכויות הפרט במדינה. „מחיקת סעיף זה מהתעודה, תעקר את התעודה מכל ערך ממשי ותהפוך אותה לפיסת נייר ריקה מתוכן — לא יעלה על הדעת", הוסיפו אותם מקורות, — „ששוטר ייאלץ לשבור ת'פרצוף לאזרח מבלי שעומדת לרשותו אינפורמציה חיונית כזו, אחרי ככלות הכל זאת מדינת חוק".

המשטרה מבצעת נוהל עצירת חשוד לאחר שסעיף הלאום נבדק כהלכה.

בשב"כ נימקו את יחסם המקל בכך שלאנשיהם יש גישה לספר מרשם התושבים וממילא לא יטעו. „והראיה" — הטעים הדובר — „שבאירוע קו 300 לא הובחנה שום טעות בסעיף זה. דבר שאושר על־ידי כל ועדות החקירה". כמרכן ציין בפני הדובר — „התשובות שנתתי ניתנו בסמכות וברשות. רשום לפניך".

בשירות בתי הסוהר לא היו ערים לבעיה באופן כללי, לטענת המקור, שביקש להישאר בעילום שם, לא משתמשים בתעודת זהות כדי לקבוע את הלאום. „אתה מבין — אנחנו מקבלים את האסירים מבתי המעצר אחרי טיפול ראשוני של המשטרה, כך שהם מגיעים אלינו כבר מסומנים, בכחול בדרך כלל".

מלשכת ראש הממשלה נמסרה הודעה רשמית לפיה לא הוכח כלל שראש הממשלה וממלא מקומו ידעו על קיומו של סעיף כזה בתעודת הזהות, וממילא אין טעם להוסיף ולחקור. לדעת ראש הממשלה גם העם אינו מעוניין לדעת את כל הפרטים הסוריים שבתעודה הסגולה זו.

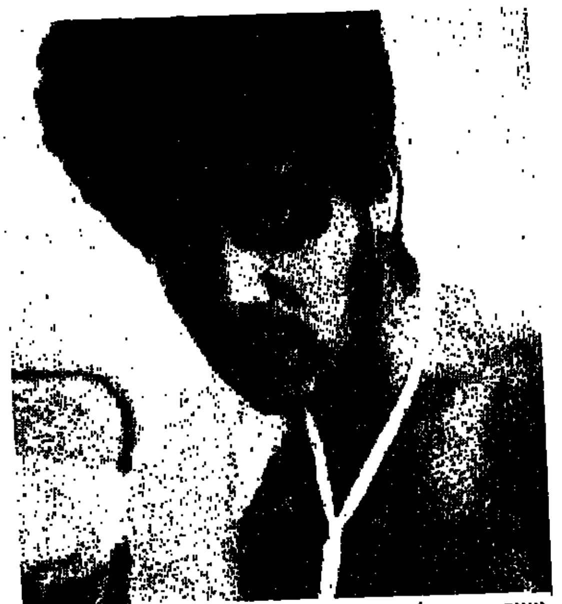

עציר שהגיע לידי שירות בתי הסוהר לאחר שסומן כהלכה בצבעי הלאום.

ממקור מוסמך בהנהלת הסיירת הירוקה נמסר שמצדם אפשר לתחוב את התעודה הזו לכל מקום שרוצים. הם אינם זקוקים לה ולסעיפים שלה וכאשר לסעיף המדובר — אותו אנחנו מזהים לפי הריח.

ממשרד החינוך התקבלה התנגדות חד־משמעית ל„תכנית האווילית והבלתי חינוכית" של משרד הפנים. דובר המשרד הדגיש שבמקרה כזה לא יהיה אפשר לקיים מפגשים בין ערבים ליהודים שמשרדו תומך בהם: „איזה מין מפגש יהיה זה אם באולם יסתובבו כמה עשרות תלמידים נושאי תעודה זהה?" שאל הדובר באירוניה.

ביצע חראקירי

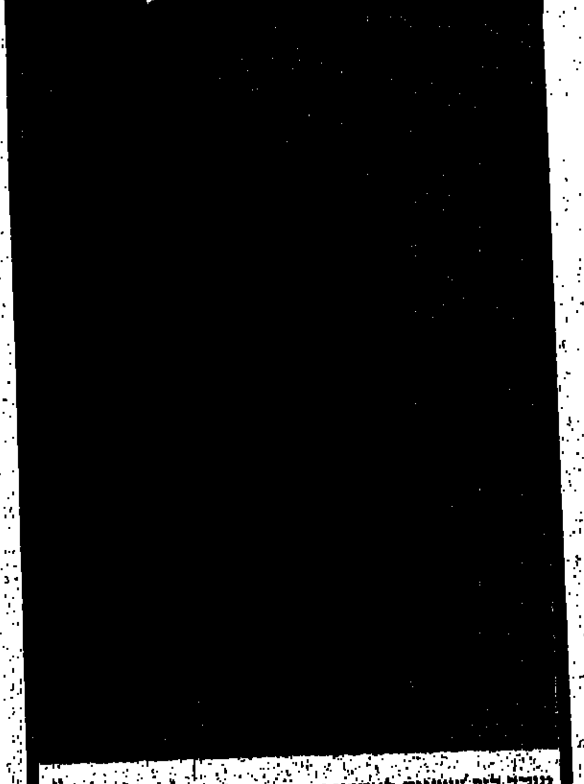

יעקב לוי ששינה לאחרונה את סעיף הלאום שלו ב„חומש" ע„הדף חיפוק".

יצחק שמיר כפי שצולם בשעת הדיונים על פתרון לפרשה.

ממשרדי תנועת „כך" נמסר שהם כבר נערכו לקראת האפשרות הזו ובקרוב הם מתכוונים למחוק כמה סעיפים מהתעודות של יוסי שריד ולטיף דורי.

עורך דינו של נקש הודיע שמחיקת סעיף הלאום מהתעודה של מרשו תגרום לו תחושה קשה של אבדן זהות, וללא ספק תקשה עליו את השהייה בכלא הצרפתי הידוע לשמצה. „אין ספק שבדיון הבא יעלה הנושא כטיעון מרכזי". בנוסף על כך הבהיר שציון ברור של הלאום בתעודתו של נקש יהפוך אותו למטרה נוחה לאותם אנטישמים השורצים שם.

ממקור המקורב לכבוד השר הרב פרץ נמסר שאחרי סעיף הלאום יקוצצו כנראה מספר סעיפים ממגילת העצמאות, בעיקר אלה העוסקים בחופש הדת ובשוויון זכויות לכל המיעוטים. „כבר סיכמנו על כך עם משרד ראש הממשלה שלא גילה התנגדות עקרונית, רק ביקש שהדבר לא יהפוך לוויכוח פוליטי. „לא חסר לנו עוד מחול שדים" — אמרו שם.

שושנה סוזן־מילר הודיעה שמבחינתה כל מה שייעשה כדי לשמור על שלמות הקואליציה — לגיטימי.

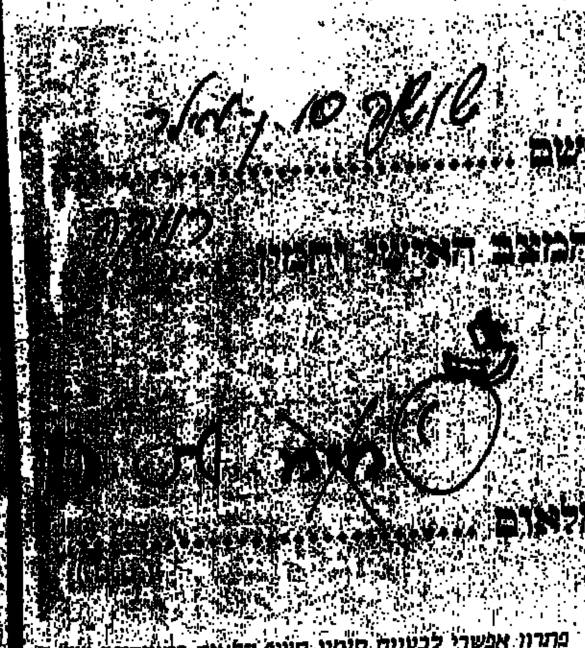

פתרון אפשרי לבעיית סימון סעיף הלאום בתעודתה של שושנה סוזן־מילר הועלה על־ידי צוות שבים משותף לסיעות הקואליציה. לפי הצעה זו תוכל הגברת מילר לבחור ולהרגיש עם.

כתובת המערכת:
„על המשמר", רח' חומה ומגדל 2, ת"א
העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל
עורך: ישראל זמיר
עורכת משנה: תאיר זבולון
מזכירות: יעוע וינשטיין
עיצוב גרפי: ארנון אבני
ביצוע גרפי: שושנה זילבר

הפעם:

כתבות

■ הדירקטור
דיוקנו של קיבוצניק בקומה ה־4
מאת עמירם כהן 5

■ מ„הכנסת כלה" ועד ספרי „שטיבל"
חנות שכוחת־אל בחיפה
מאת אהוד דור 7

■ רב כהלכה
רב צעיר בא לעיר
מאת שלי חימוביץ' 8

■ קובה אדומה והזאבים
קובה נאבקת בקשייה
מאת דוד בן ישראל 10

■ המוצא הוא חוסר התקווה
אלן גינצבורג – ראיון
מאת אילן שיינפלד 12

■ חיוכו המאוייר של שמוליק כץ
עם פתיחתה של תערוכה
מאת גיורא מנור 14

■ כמו צלילי פעמונים
לחקות זמר גרוזינית
מאת חיה יוסף 17

■ באופניים חשים כל מטר
עיוורים ופקחים – מסע אופניים לאילת
מאת אבי בניהו 19

ראיון

■ „יערות זה לא רק ליהודים"
עם מנכ"ל קק"ל משה ריבלין
מאת ישראל זמיר ועודד ליפשיץ 20

מדורים וטורים

■ חותם אישי
מאת ד"ר זאב סגל 16

עודד ליפשיץ – 2; ראובן רחוביצקי 2; לוי מורב – 3; מיכאל הרסגור – 3; אלי הכהן – 2; זאב צחור – 3; דינה גורן – 4; יוסף מונדי – 4; ישראל רינג – 6; שמואל בונים – 18; יעקב רבי – 18

■ כל יום
(עיצוב: רחל דביר) 22—24

■ בשער
מעוללות הקיצוצים
צילמה: ריבה סגל

רשות דיבור לשרגא שורק, מנהל בית הספר התיכון והמכללה של אורט בירושלים

קיצוץ זוחל – נזק מצטבר

השבוע נאבק שר החינוך כנגד החלטת הממשלה על קיצוץ דרמטי במערכת החינוך. דומה שגם ציבור המורים וההורים נרתם הפעם למאבק. ביקשתי משרגא שורק, מנהל בית הספר התיכון של אורט בירושלים להעריך למה גורם מבחינה מעשית הקיצוץ במערכת.

הכרסום המתמשך במערכת החינוך, קרי התהליך המתמיד והרציף של השנים האחרונות משפיע ללא ספק על רמת החינוך, בוגר בית ספר יסודי מגיע לא מוכן לבית הספר התיכון ובוגר בית ספר תיכון מגיע לא מוכן לאוניברסיטה. כוונתי לכך שישנם תלמידים בבתי־ספר יסודיים למשל, המגיעים לבית־ספר תיכון ברמות שונות של ידע. לדוגמה, תלמידים שרמת המתמטיקה שלהם נמוכה, כאלה שלא למדו כלל הנדסה או ביולוגיה או כימיה, כאלה שרמת האנגלית שלהם נמוכה, או כאלה שרמת הקריאה והכתיבה שלהם מעוררת דאגה. האוניברסיטאות תטענה אותן טענות כלפי בתי־ספר תיכוניים — לא מספיק, לא מעמיק וכו'.

האם הכרסום המתמשך במערכת השעות סוגע, להערכתך, גם במערכת המשלימה, כלומר, שיעורי חברה, שיעורי העשרה וכו'?

חד־משמעית: כן. הפגיעה בחינוך המשלים היא פגיעה בדמות העתיד של הצעיר ואם נבדוק את הנושא לעומקו איני מוצא מכלל אפשרות שזהו אחד הגורמים לירידה מהארץ של הצעיר כעבור מספר שנים. בעיני יש חשיבות עליונה לכך שתלמיד של היום יישאר בעתיד אזרח במדינה שלו. לצערי הרב מערכת החינוך אינה מאפשרת לעמיתי ולי חינוך והדרכה בכיוון זה, שכן כל שיעור או דיון מסוג זה יבוא על חשבון שעות לימוד חשובות.

אם המצב כל־כך חמור מדוע, להערכתך, לא מצליח שר החינוך לשכנע את עמיתיו?

דומני שהחינוך הוא תחום שאין חשים בו בצורה מידית, בצורה מוחשית, והעדרו או צמצומו אינו מהווה איום מידי. הביטחון, למשל, הוא דבר מוחשי הרבה יותר. מכאן שהממשלה, להערכתי, מעדיפה לעסוק ביום־יומי ובעכשווי, ואינה נותנת דעתה לנזק החמור המתמשך והמצטבר, שייגרם לחברה שלנו בעתיד.

הקיצוץ בשעות במערכת החינוך הוא המשך לקיצוץ באמצעים בכלל, מורה וגם תלמיד מפיקים משיעור פחות אם אין להם אמצעים. נכון לתקופה זו ברוב בתי הספר יש קיצוץ באמצעים, והדבר מדאיג מאוד.

אילו ניתן לך הדבר — אילו פתרונות היית מציע במצב שנוצר?

כראש וכראשונה הייתי עוצר את התהליך המזיק המתמשך ששמו קיצוץ. שנית — הייתי מצפה ממשרד החינוך שיבטל כפילויות ופונקציות, שעבר זמנן, ויפנה את התקציב המתפנה למערך השעורים הפרונטאליים. שלישית — הייתי מצפה מן ההורים למעורבות גדולה הרבה יותר בשני מישורים: הן בפעילות למען הסרת רוע גזירת הקיצוץ, והן במעורבות יתר בנעשה בבית־הספר, קריין תורניות, ליווי בטיולים, העברת שיעורים על־ידי הורים מוסמכים לכך (בעלי מקצוע, אנשי אקדמיה וכו'), במקום מורים במילואים, סבסוד פרוייקטים חינוכיים וכיוצ"ב.

● אלי הכהן

מלה רעה

לא לעשות גלים

עד שמימיה העכורים של פרשת ארנסט יפת לא הגיעו עד נפשם של שמיר ופרס, הצמר־חמד של האחדות הלאומית, הם לא השמיעו את קולם בנושא זה. הם לא מחו על גזל כספי הציבור ועל נורמות מעוותות. הם לא קמו ואמרו שמלבד יפת, שבסופו של דבר הוא פקיד שכיר במוסד ציבורי, יש עוד כמה אנשים במדינה שעובדים לא פחות קשה ממר יפת וממלאים תפקידים אחראיים לא פחות משלו ובשכר מצחיק לעומת זה של הוד מעלתו מבל"ל: הרמטכ"ל ואלופי צה"ל, הם עצמם כלומר — ראש הממשלה וממלא מקומו, השרים והמנכ"לים של משרדי הממשלה, ואפילו — כך־כן, ראש השב"כ והמוסד.

הם לא תבעו לחשוף את משכורותיהם של בכירים אחרים, בבנקים ובמקומות אחרים: השתיקה והחיפוי של שמיר ופרס, ראשי שתי המפלגות הגדולות, בנושאים הקשורים למחדלי הבנקים — לא החלה בפרשת יפת. לא הם שרחפו להקמת ועדת בייסקי, ולא הם שעמדו על יישום מסקנותיה, למרות שהממשלה היא שתצטרך לשלם מיליארדי דולרים עבור הסדר מניות הבנקים בשנים הקרובות, והיא שתיקח, כדרכה, את הכסף הזה מקצבאות, מתוספות יוקר ומשירותי רווחה.

עוד זכורה, ולא לטוב, התמיכה של פרס ברקנאטי, כשהלה נאחז בקרנות המזבח של „דיסקונט" וסירב להתפטר.

את שמיר ופרס שמענו בפרשת יפת רק ביום ראשון האחרון, כשדירקטוריון בל"ל התכנס, ואלי הורביץ עם הדירקטורים שטרם התפטרו „איימו" לפרוש מתפקידם. אז הם נזעקו, ובדואט מתואם בהרמוניה נפלאה, פנו בתחינה להורביץ וחבריו שלא יתפטרו. היה מצחיק ועצוב לשמוע אותם טוענים שהדבר יפגע בבנק כשמי שמוסמך לכך מקצועית: נגיד בנק ישראל, פרופ' ברונו, טוען בריזמנית שאין שום חשש לזעזוע בבל"ל ובנק ישראל ערוך לקראת התפטרות הדירקטוריון.

זה הזכיר את הטענה שבפרשת השב"כ הם שמרו על „הביטחון" — עד שהמשפטנים קבעו שלטענה הזו אין רגליים.

מה שהפחיד את מנהיגינו, זה הדוגמא האישית והתקדים: אם הורביץ מתפטר אחרי מחדל, כפי שעשה לבסוף, למרות הפצרות הצמרת, זה נותן חיזוק לעקרון האחריות האישית, ומשמיט את הקרקע מתחת לטיעונים כמו „לא ידעתי שזה לא בסדר" כפי שאמר הדירקטור־קיבוצניק מיכה אפרתי, או „לא רציתי לשבור הסכם" כפי שאמר אלי הורביץ.

הדרך מנורמה של אחריות אישית לנורמה של אחריות מיניסטריאלית אינה רחוקה. אם דולצ'ין, הורביץ וחברי הדירקטוריון אחראים לכך שלא חסמו את יפת, השוד מבל"ל, בדישה, כשבלע בגרגרנות מכל טוב הארץ, או הדירקטורים של השב"כ, שמיר ופרס, אחראים למעלליו של אברהם שלום באוטובוס 300. הם אחראים לכך גם אם נאמין להם שלא ידעו מה שהיו צריכים לדעת בפרשה זו ואחראים לכך שלא דרשו ממנו להתפטר כשנודע להם מה שלטענתם לא ידעו.

אם בפרשת יפת מקימים צוות בדיקה פנימי של בל"ל שיחקור את מה שאירע, וגם מוסיפים לו את השופט עציוני על מנת שהחקירה הזו לא תדמה למה שחקר בית הדין הפנימי של השב"כ — עוד יקום מישהו וידרוש שוועדה דומה, עם שיניים, תבדוק, כמו בארה"ב, מי אחראי לפיאסקו של הנשק לאיראן ומי צריך לתת את הדין על כך.

אנחנו צריכים היום הנהגה שתייבש את הבצות העכורות, שתחשוף שחיתויות ותטאטא אותן, שתפסיק את המירוץ של כמה אלפי מקורבים ועסקני מפלגות למועצות מנהלים ודירקטוריונים למיניהם, לפורומים שבהם פרקליטי צמרת ותעשיינים, מלחכי פנכה ונציגי סקטורים, רווים נחת מכיבודים וטובות הנאה וטיסות חינם על חשבון כולנו, ואינם אחראים למאום. אנחנו זקוקים למשטר שבו הבכירים אחראים למעשיהם.

אנחנו שקועים עמוק עד לסנטר בבצה מצחינה של שחיתות ושל חוסר אחריות אישית למחדלים. ההנהגה הנוכחית, כך נראה, אינה מתכוונת לייבש אותה. היא רק מתחננת שלא נעשה גלים, שאיש לא יתפטר, כדי שהמוצקים שצפים על מי המרמנה האלה לא ייתקעו בגרונה.

● עודד ליפשיץ

תמונת מצב

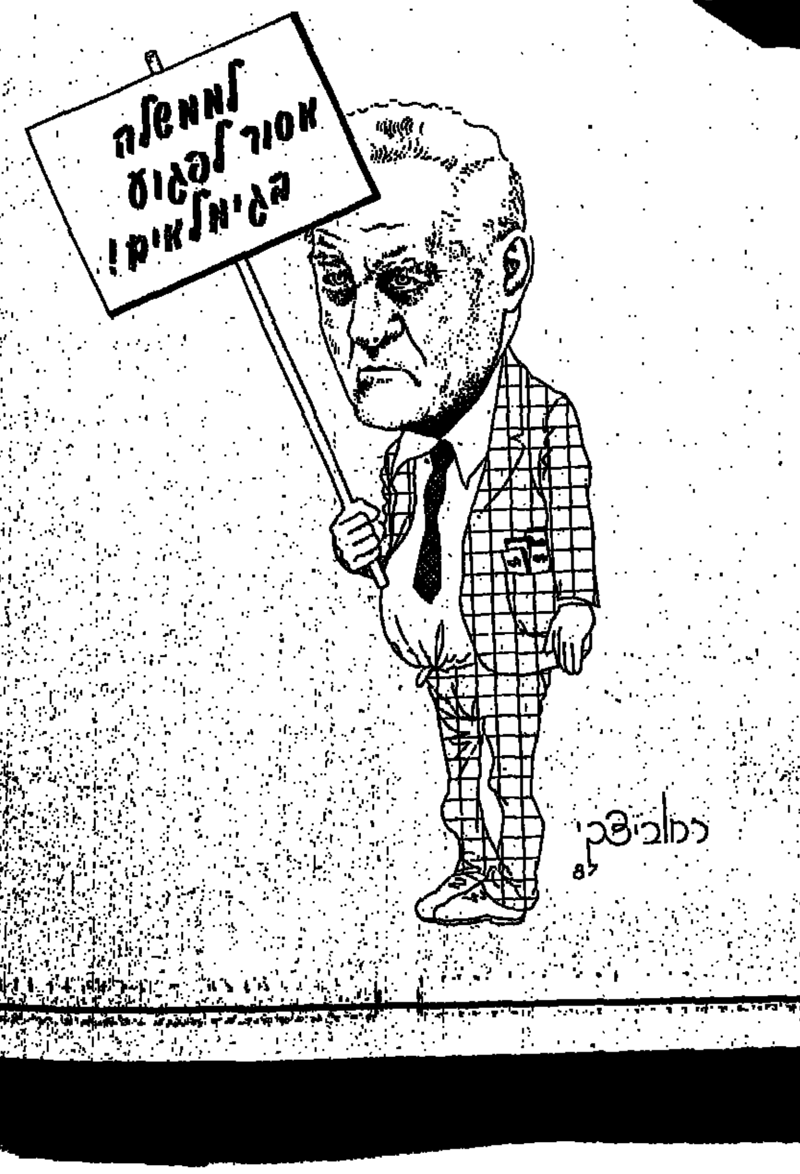

ההיסטוריה צעירה תמיד
מיכאל הרסגור

הסוכנות היהודית – סוף

לפרשת יפת כמה יתרונות. היא לימדה את עם ישראל אוליגארכיה מהי – כנופיית מיוחסים החושבת עצמה מעל לחוק. עבודת הדוקטורט שלי אשר הוגשה לסורבונה הפאריסאית, נקראת אמנם „חקירות בסגל מועצת המלך (של צרפת) במלוך שארל ה־8 ולואי ה־12 /1483־1515" אבל למעשה היא מטפלת בדירקטוריון של בל"ל ובהנהלת הסוכנות היהודית במלוך מר דולצ'ין. ליתר דיוק הדוקטורט האמור חוקר אוליגארכיה – ושתי הקבוצות הנזכרות הן אוליגארכיות. אף לא אחד מאתנו אינו אנארכיסט, וכל אחד מאתנו יודע שאין חברה אנושית המסוגלת לתפקד ללא הנהגה. על כן מהו ההבדל בין הנהגה לבין אוליגארכיה? אוליגארכיה היא, לפי הגדרת המושג היווני המקורי – שלטון מעטים. אולם כל הנהגה היא מטבע בריאתה – שלטון מעטים. על כן הענין אינו במעטים, אלא במטרת שליטתם. להבהרת המושגים אני מציע שנקרא הנהגה לקבוצה מצומצמת הפועלת בשליחות בוחריה (העם, חברי המפלגה וכו') או ממניה (המלך, הפרלמנט, הפיקוד וכו') ונקרא

ארגון המקיים – ועוד איך! – דמות דולצ'ח־יוטית אינו יכול לחיות רציני. כאשר נחתם ב־26 ביולי 1954 הסכם בין הסוכנות לממשלת ישראל החל עידן הרמאות. כי בהסכם זה הכירה מדינת ישראל בסוכנות כבנציגות העם היהודי – כאילו העם נתן אי־פעם להקת בירוקראטים אלה מנדט למעול בשמו. כל המחלקות של הסוכנות קיימות במבנה השלטוני הישראלי. הכפילות הקיימת היא גן־עדן לבירוקראטים משוריינים־תפקיד – וניצול ציני של העם בישראל והיהדות הגולה גם יחד.

תרומתם של יהודי הגולה למדינת ישראל זוכה בארצות אחדות לפטור ממס הכנסה אם היא מתועלת ארצה על־ידי גוף לא־ממלכתי. אבל מוסד לא־ממשלתי להעברת כספים יכול להתקיים עם מספר מצומצם של כלכלנים מקצועיים – ואין כל צורך בפאר הבזבזני של האוליגארכיה הסוכנותית.

כאשר העלוקות הקפיטליסטיות היושבות בדירקטוריון בל"ל־שלל הטיפו לעובדיו (ולציבור) לייעול,

בניין הסוכנות בירושלים

צילם סאטמו

אוליגארכיה לכל קבוצת מיעוט מנהיגה אשר פועלת קודם־כל לטובתם האישית של חברי הקבוצה האמורה. במקרה של בל"ל, או הסוכנות היהודית, קיומן של אוליגארכיות מוכח מעל לכל ספק.

ידוע לי שרשימה זאת מתפרסמת כאשר אלי הורוביץ ממשיך לעבוד קשה למען הכלכלה הישראלית אחרי שחזר מבילוי חופשת־סקי בהרי אוסטריה ואילו מר דולצ'ין נהרג ממש מרוב מאמץ, בין פילדלפיה לקאראקאס, למען אחדותו של העם היהודי, כאשר הוא חבר דירקטוריון בל"ל והנהלת הסוכנות היהודית גם יחד.

כל הפעולות הללו עולות כסף רב – כספך, משלם המסים, אף אם אתה שכיר בעיר או חבר קיבוץ. ואפילו מדובר בתרומות יהדות העולם, מוטב להשקיען בפרויקטים לאומיים מאשר בנסיעותיו של דולצ'ין או בפנסייה המטורפת של מר יפת. הסוכנות היהודית לארץ־ישראל, הארגון המוציא לפועל של ההסתדרות הציונית העולמית, איבדה את הצדקת קיומה עם הקמתה של מדינת ישראל. פעולות „סוכנותיות" כמו העלייה (במידה שהיא עוד קיימת), ההתיישבות, חינוך הנוער וכו', מבוצעות על־ידי המדינה העברית הריבונית. הסוכנות ממשיכה להתקיים רק כדי לפרנס אלפי בירוקראטים ואת נסיעות בכיריה.

צניעות והסכנות – בעת ובעונה אחת הם שפכו את כספו של אותו ציבור לתוך כיסיהם בצורת פיצויים, פנסיות ודמי־שעשוע (תחת שם זה או אחר); כמה קיבל יפת רק עבור המשקאות והסיגרים שלו! (זהו הדין לגבי קיומה האנאכרוניסטי של הסוכנות. מי לא שמע על עשרות שליחות ה„ציונים" אשר ירדו לארצות שליחותם? פנויי בנייני הסוכנות, מביורוקרטים, יאפשר להפכם לבתי־חולים, כדי להקל על לחץ האשפוז. אילו המבנה המרכזי של הסוכנות, בירושלים, היה ריק בעת בואם של יהודי אתיופיה, לא היה צורך להחזיק אומללים אלה בבתי־מלון ברחבי הארץ. אולם מטעמים היסטוריים, וכדי שזיכרון הימים הרעים לא יימחק – כדאי להקים בחצר המוסדות הלאומיים בבירה אנדרטה לדולצ'ין ויפת, שלובי־זרוע, ובתחתית הפסל הכפול (רמז לכפילויות הסוכנות) ייכתב: הנאהבים והנעימים בחייהם – מנשרים קלו (רמז לטיסות לחו"ל) מאריות גברו (רמז לתיאבונם הפיננסי) אשר להוסיף גם דיוקנו של הרב־שטיה אברהם שפירא, רמז לקשר בין בזבזנות כספית לבין חדלת הממסד.

יש לקוות שמפלגות השמאל הציוניות תחרותנה על דגליהן את הסיסמה המבריאה „חיסול הסוכנות" כפי שלוחמים אמיצים כתבו פעם „סוף האבסולוטיזם" „סוף לאריסטוקרטיה" („חיסול הכנסייה הממוסדת").

נ.ב. ציבור הקוראים הצווני סוציאליסטי ישמע בסיפוק שבין חברי מועצת המנהלים הקודמת של בל"ל שלל, האחראית לסידוריו הכספיים של מר יפת, נמצאים גם הח' מיכה אפרתי, חבר קיבוץ גבע ופרופסור איתן ברגלס, עתה יו"ר מועצת המנהלים של בנק הפועלים – מה שמראה שחברינו נמצאים בכל מקום חשוב, וערנותם המתכננת מונעת מן הריאקציה כל אפשרות של מונקיו בראש.

התנצלות

כלכלה

כי זה מה שהם יודעים לעשות

צילם אבי הואב

כיצד קרה שמתכנית לביטול הפטורים, הורדת המס השולי ורפורמה בשוק ההון קיבלנו בסוף פיחות וגזרות? איך מסבירים שמהכוונה „להותיר את רוב ממונו של האזרח בידו" נותרנו בסופו של חשבון עם מס על הורים לילדים לומדים, חלב, לחם ותחבורה ציבורית יקרים יותר?

יש לכך הסברים שונים, חלקם ציניים, אחרים אפילו מרושעים. קיימת תיאוריה הטוענת שבני אדם עושים מה שהם יודעים לעשות. בספר „העיקרון הפיטרי" מובאת הדוגמה של המורה שאין לו מושג במתמטיקה, אבל הוא יודע להסביר בצורה יוצאת מן הכלל לתלמידיו מדוע לימודי המתמטיקה חשובים. כאשר מונה רחבעם זאבי למנכ"ל מוזיאון הארץ הדבר הראשון שעשה היה להקים גדר. גם בתפקידו כאלוף פיקוד המרכז הוא הקים גדרות. ממשלת ישראל לא יודעת לעשות צמיחה. מה שהיא כן יודעת לעשות זה לקצץ בסובסידיות, לעשות פיחותים ולהטיל מסים.

התיאוריה השנייה גורסת שממשלה עושה, תמיד בסופו של דבר, את מה שהכי פחות הגיוני לעשות, כולם — ליתר דיוק, כמעט כולם — יודעים שאין טעם לעשות פיחות, גם אם הוא „ריאלי". במשק הישראלי הצמוד הצמדה מלאה נשחק כל פיחות תוך תקופה קצרה. מניסיונם של משקים אחרים (כמו המשק האמריקני) ניתן לגלות בקלות שפיחותים לא מבטיחים את הגידול ביצוא ואת חידוש הצמיחה, גם אם רווחיות היצוא לטווח הקצר משתפרת. במשק הישראלי, בו מחצית מתשומות הייצור ליצוא מיובאות, יש עוד פחות היגיון בפיחות מאשר בכל מקום אחר.

ההסבר השלישי הוא הפשוט ביותר. ממשלה, כל ממשלה, מייצגת את האינטרסים הכלכליים של קבוצות הכוח השולטות בשרים ובמפלגות המרכיבות את הממשלה. ממשלת האחדות הלאומית על שני מרכיביה המרכזיים משקפת בעצם קואליציה בלתי פורמאלית וכאילו מנוגדת של מה שמכונים בלשון עממית „אינטרס של העשירים". לכן כל מדיניות כלכלית, גם אם היא נראית סותרת למה שנעשה בעבר, בסופו של חשבון מיטיבה עם העשירים ופוגעת בשכירים.

לכן החלופה האמיתית לתכניתו של השר ניסים לרפורמה במס, שבאה להיטיב הרבה מאד עם העצמאיים על חשבון השכירים, היתה זאת של פרס, שמיטיבה הרבה עם העשירים ופוגעת בשכירים. טביעת אצבעותיו של פרס ניכרת בתכנית ה„חדשה" לכל אורכה, רחבה ועומקה. מי קפץ בהתלהבות בקריאות התפעלות? נו, מר יצחק מודעי, כמובן, שכינה אותה „מוהירה". הצמד הזה, מודעי־פרס, היה גם אדריכל הפיחות וייקור מצרכי היסוד בספטמבר 84, וביולי 85.

ואגב, מה עם הצמיחה? הרי כל הצעדים, הייקורים, הפיחותים, הגזרות, המכות, המסים, הקיצוצים, שחיקת השכר, הרי מטרת כל אלה היתה אחת: „ליצור את התנאים לחידוש הצמיחה". זאת אמר שמעון פרס ב־84, ב־85, והנה הפלא ופלא, הוא אמר את זה גם השבוע בינואר 87. „שוב נוצרו התנאים לחידוש הצמיחה". השאלה היא כמובן צמיחתו של מה. עלפי פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ירד התוצר לנפש בשנת 86 בחצי אחוז. ב־85 היה קיפאון בתוצר. אני מנחש שגם ב־87 לא תתחדש הצמיחה, ודאי לא של התוצר. או למי מתכוון פרס כאשר הוא מדבר על הצמיחה?

וכאן מופיעה התיאוריה המעניינת מכולן, תיאוריה זאת גורסת שכל הצעדים שנוקטות ממשלות ישראל מאז אוקטובר 1977 (המהפך הכלכלי), מכוונות להיטיב עם הפעילות הפיננסית. שהמדיניות הכלכלית בעשר השנים האחרונות מעודדת את ההון, מטפחת אותו, משמינה אותו ומגינה עליו כאשר העבודה והייצור משלמים את המחיר. כך נצברו בשנים אלה סכומי עתק בצורת רווחי ריבית, רווחי פיחותים, רווחי אינפלציה ורווחי המלחמה באינפלציה. לכאורה יש כאן דבר והיפוכו, כיצד יכול ההון להרוויח גם מהאינפלציה וגם מן המלחמה בה? ההסבר הוא דווקא פשוט. כאשר ביצע ארליך את המהפך הכלכלי, והוא עשה שני דברים — פיחות של 50 אחוז בשער החליפין של הלירה הישראלית (כן, היה פעם יצור כזה), אקט שגרם להעשרתם של מחזיקי מטבע חוץ בין לילה בסכומים אדירים ללא מס, ויצירת גל הדף אינפלציוני שגרם לשני דברים: לשחיקת תקבולי המס מצד העצמאיים והחברות ולשחיקת השכר.

הצעדים של יגאל הורביץ, שנראו כאילו מנוגדים, רק האיצו את האינפלציה מעבר לשיעורה בשלהי תקופתו של ארליך. גם יגאל כהן־אורגד, שבאמצעים דומים — פיחותים וייקור מצרכי היסוד — העלה את האינפלציה לרמה של 450 אחוז, וגם פרס־מודעי, באותן שיטות, הביאו לשיא את ההתייקרויות (שיעור שנתי של 1,000 אחוז), ואז הופעלה התכנית הכלכלית לייצוב המשק. המרכיבים העיקריים: פיחות של 22 אחוז, עיקור תוספת היוקר בגין הפיחות ושחיקת שכר מאסיבית ו... ריבית מטורפת יחד עם טנידת הפת"ם עו"ש. מה היתה התוצאה? ההון שהיה מושקע בדולרים נטל את רווחי הפיחות והאינפלציה והאינפלציה פועלת כמס רגרסיבי מכיוון שהעצמאים מעבירים את תשלומי המס שלהם, שלא כמו השכירים, באיחור ניכר. באינפלציה של 15 אחוז בחודש מדובר בהרבה כסף) ועבר לשקלים נושאי ריבית (תפ"ס, מק"ם וכו'), מעריכים את הרווחים שנצברו בתקופה זו בכמיליארד וחצי דולר רק מן הריבית. מי שילם את הריבית? הסקטור היצרני והשכירים.

הקפאת שער החליפין וירידת הריבית בשנה האחרונה יצרה, לפי תיאוריה זו, לחץ מחודש על מעצבי המדיניות לביצוע אקט מחודש של העברת רווחים מהעבודה והייצור לפיננסים. פיחות האצה מחודשת של האינפלציה (גם לפרק זמן קצר של שלושה חודשים) יחד עם העלאה אפשרית של הריבית (ואני קונצלאגר אם לא תשמעו בימים הקרובים שאין מנוס מהעלאת הריבית כי האינפלציה יותר גבוהה מן הריבית ואז הריבית היא „שלילית"); כל אלה יביאו שוב, לא ליצירת תנאים לחידוש הצמיחה, אלא כרגיל, לצמיחתו של ההון ולהחלשות ההכנסות מעבודה ומפעילות יצרנית.

מה שנשאר, זה לראות תעשיינים קצרי ראות, שלא מבינים את התרגילים האלה ומצטרפים בהתלהבות לצעלת הוגגים השותפים לשכתב את משקה הפיחותמיצים, כאשר ברור להלוקין שבסופו של דבר הנהגה הזאת היא על חשבונם.

● לוי מורב

עם סגולה

קופסה שחורה

ספרו החדש של עמוס עוז „קופסה שחורה," ימשוך הרבה אש. זה מול זה ניצבים **אלכס גדעון** פרופסור, בן למשפחת אצולה ארצישראלית, מג"ד מילואים, עשיר, גבוה, יפה, מצליח במקצועו וכמובן שמאלי **ומישל סומו**, קטן קומה, קטנוני, ערמומי, נוטה למיסטיקה, מתעב רבים, עוסק בקנוניות אפלות בשטחים, עסקן מפד"ל, לאומני קיצוני ובאופן מובלט – יוצא צפון אפריקה. במבט ראשון – נובלה בלבן־שחור.

ממד העומק חושף תמונה שאינה לפי החלוקה הזאת: אלכס הוא זר ומנוכר, אגוצנטרי ואכזר, ומישל הקטן והשחרחר יודע לאהוב ולהתגבר. אבל למי יש סבלנות לממד העומק. הרי כולנו קוראי 'ידיעות אחרונות'. מיטב הידיעה – כותרתה. מהשב"כ עד ארנסט יפת הכל בנוסח חוה יערי. החכמה היא שכל אחד צריך יום־יום מישהו לאהוב ומישהו לשנוא. סיפוקים מיידיים בשחור־לבן. הכל על פני השטח. ללא ממד העומק.

כמו בקופסה שחורה אצורים בספר מכתביהם של אילנה, בעלה לשעבר, אלכס, ובעלה בהווה, מישל. הקורא מנסה לפענח באמצעות המכתבים את הדינמיקה שהפכה אהבה עזה לשנאה, התמכרות לניכור. בקופסה השחורה הזאת נמצאים גם אנו, בני הדור שנעוריו חופפים לנעוריה של המדינה ובגרותו, כמו שלה, היא התפכחות עצובה מחלום בלתי אפשרי. כגודל החלום – חלום מופלא, כך גודל האכזבה.

האש שימשוך הספר תהיה רב כיוונית. הארטילריה הכבדה, תלולת מסלול ועקיפה, מיועדת לעמוס עוז אישית. עיקר האיבה האישית, הבלתי פרופורציות, היא מצד קבוצת ההתייחסות הטבעית שלו – השמאל האינטלקטואלי. לאינטלקטואלים קשה לפרגן זה לזה. במיוחד אין מפרגנים לאלו שמצליחים. כיוון אש אחר, מתבקש, הוא מצד ימין. התנפלות הימין על האינטלקטואלים משמאל מובנת על רקע דלותו של הימין ונחיתותו בכל מה שקשור בתרבות, ביצירה אותנטית ואפילו בשימוש בשפה העברית. עוז, הנחשב, לפחות בחו"ל, לבולט בין היוצרים הישראלים, הוא מטרת דמות ל„בחורים חמצוינים" שתרבותם היהודית מתמצית בהיכרות תד־ממדית עם ספר אחד, ובאקדח עמו הם משוטטים בקסבה.

עתה הוסיף עוז למעגלי המטרה שמשורטטים על גופו גם את האש של עסקני עדות מקצועיים מי שפרנסתו על ליבוי תחושות קיפוח לא יחמיץ הזדמנות להזכיר שעוז הוא־הוא האשכנזי־בן־הארץ, יפה־חכם־שמאלי־קיבוצניק ההו־פך את מי שבא מצפון אפריקה לרמש מגעיל. העובדה שהספר מצייר משהו שונה לחלוטין, איננה רלוונטית.

יהודי שלא נזהר מלעשות ספרים – ייכבד ויישב בארה"ב. שם זוכים בשביס־זינגר, ברנרד מלמוד, פיליפ רות, ליאון יוריס סול בלו וכן, כן, אלי ויזל – לתהילת עולם. בארץ הקדושה המרכז הרוחני הוא ישיבת 'מרכז כהנים'. עצמתו לא יונקת מהספרים, אלא מאבנים ואש.

רגע לפני המטווח על הקופסה השחורה, לפני הדיון בביוגרפיה של הסופר והחיפוש אחר אמו ויציאתו מהקיבוץ, לפני החשבון האידיאולוגי, הדתי, רגע לפני הירי לגופו של היוצר, כדאי בכל זאת להתרכז ביצירה ובמה שעולה ממנה.

● **זאב צחור**

תקשורת

עיתון לאנשים חושבים?

כתיבת מאמרים לסיכום השנה שחלפה אינה מלאכה מרנינה באופן מיוחד, אך אמצעי התקשורת רואים עצמם, משום מה, מחויבים לפרסם מאמרים כאלה. הואיל והמדובר במטלה שאינה בדיוק שיא מאווייו של פובליציסט בעל ותק ומוניטין, היה אולי מקום להתייחס בסלחנות אל יואל מרקוס, שהוציא מתחת ידיו מלאכה לא כל כך משופרת בבואו לסכם את שנת 1986. אלא שגם לסלחנות יש גבול, ואת הגבול חצה מתח מרקוס יותר מדי בקטע שלהלן (מתוך מאמרו „זו השנה שהיתה זו!" הארץ, 2.1.87).

„אשת השנה — האשה הקולקטיבית המורכבת מיערי, גרנות, איזרעלוב, דבורין, קרפ, בניש, קפלן, אלבק, בן פורת, ארבלי, שרנסקי, נקש, מרש, גאון, אשר חבטה, הרגה, דרסה, הטביעה, קטרגה, פסקה, נדחפה לכותרות, נאבקה כלביאה למען בעלה או, לחלופין, הביאה בעל ליאוש עד מוות והוכיחה לנו איך תיראה המדינה כאשר משלב המלחמה לשוויון האשה יעברו למאבק על השלטון. השנה הבאה תראה אולי גם את האנסת מצפון תל־אביב".

הואיל ואיני מחזיקה עצמי כבת־סמכא בתחום הפסיכולוגיה, החלטתי לעמוד בפיתוי ולא להיגרר לניסיונות לנתח את אישיותו של הכותב, וגם לא להתייחס אל תסביך הסירוס המבצבץ ועולה מבין השורות המופתיות שבהן אנו דנים. אבל, כיוון שיש לי מידה של רגישות במה שנוגע לכתיבה סקסיסטית במופגן, אני זוכרת שאין זו הפעם הראשונה שמרקוס מתנבא בסגנון כזה, וגם לא שכחתי את תגובתו הזועמת כאשר נמצא מי שהעיר לו על כך. אם איני טועה האשים מרקוס את מבקריו בעבר בהיעדר חוש הומור, אך דומני שלטיעון כזה בהחלט אין מקום נוכח הניסוחים שבהם הוא משתמש הפעם, גם אם בעיני מרקוס הם בגדר ביטוי של הומור.

עצם הרעיון להציג „אשה קולקטיבית" הוא בלתי נסבל, הן כשלעצמו, והן משום שהוא מייצג את אחד המאפיינים היותר שליליים של הכתיבה הסקסיסטית: את הנטייה שלא לטפל בנשים בזכות עצמן, אלא במונחים סטראוטיפיים ותוך הרגשת היותן נשים. אלא שמרקוס אינו מסתפק בכך. הוא עושה כל מאמץ כדי להבטיח ש„האשה הקולקטיבית" שאותה הוא מציג כאשת השנה, תצטייר כדמות תוקפנית, דוחה ומאיימת. דמות קולקטיבית שלילית בעליל זו מורכבת, לשיטתו של מרקוס, משמותיהן של נאשמות ברצח, מצד אחד, ושל הנודעות במשפטניות מצד שני, ולא נעדרים גם שמותיהם של סגן נשיא בית המשפט העליון ושל שר בממשלת ישראל, אל אלה הוא מוסיף עוד כמה שמות שהוזכרו לטוב או לרע בעיתונות, ובכלל זה בטורי הרכילות.

על מנת להבין את המניע להתנפלותו הפרועה של מרקוס, יש לקרוא את הקטע עד תומו: הוא חרד, ממש חרד, מן הרגע שבו, שומו שמים, ינסו הנשים לממש את הכוח הפוליטי שיש להן ויאבקו על השלטון. מהלך כזה, על פי הגיונו של מרקוס, יהיה בגדר אונס ממש.

מה שמפתיע לא פחות מעצם העובדה שדברים כאלה ראו אור, הוא היעדרן הכמעט מוחלט של תגובות בנידון. מכל מקום, במדור המכתבים למערכת של עיתונו של מרקוס לא מצאתי, עד לכתיבת שורות אלה, אף לא תגובה אחת.

תארו לכם מה היה קורה אילו היה מתפרסם באיזה מקום הקטע שלהלן:

„איש השנה — הוא האיש הקולקטיבי המורכב מוועננו, רפי לוי, חריש, זמיר, שמגר, לירסקי, ארנון, כספי, שרון (או כל אחד אחר משרי הממשלה) אנטול שצרנסקי, ויליאם נקש, יורם גאון, אשר ריגל, גנב, רימה, רצח, קטרג, פסק, החליט, נדחף לכותרות... והראה לנו איך נראית המדינה כאשר השלטון בה נתון בידי גברים".

● **דינה גורן**

תרבות

הרוח הנוכחית

בשעתו, ישבתי עם דן עומר המנוח, בקפה הירושלמי „טעמון". דן התחיל לכתוב באותם ימים לא רחוקים ב„העולם הזה", מדורו, שעסק בענייני תרבות, נקרא „גמר של נייר". שמתי לב שמלכתחילה הוא עסק בהשמצות חריפות. שאלתי מדוע הוא נוקט קו כזה ולמי זה טוב. השיב לי דן, כי הוא החליט לעסוק בעיקר „בפוליטיקה של התרבות". עניתי מיד שלדעתי בין תרבות לבין פוליטיקה אין כל קשר. כאן אתה טועה, שלל דן את דברי, עכשיו אנחנו נכנסים לעידן חדש, כל הדוקטורים, הפרופסורים, האסיסטנטים ויתר ההמון, הנושא בתארים אקדמאים, יעסקו מכורח הנסיבות לא בספרות או בתרבות, אלא בפוליטיקה של הספרות הזאת. משמע: הם יחפשו כוח, ירצו להשפיע באופן ממשי, הם יהיו אלה אשר יכתירו משוררים, סופרים ומחזאים. הם אלה, שירצו לכוון את חיי התרבות בארץ, ודבר זה ייעשה בעזרת התקציבים המוענקים על־ידי משרד החינוך והתרבות. מובן מאליו שדחיתי מכל וכל את דבריו, אך במשך הזמן הסתבר לי שצדק רב היה במסקנותיו. לתומי, חשבתי שפוליטיקה מיועדת לעסקנים מפלגתיים ולא לאנשי תרבות. הסתבר לי טעיתי. כי לחלק ניכר מאותם אקדמאים המשפיעים כאן על חיי הרוח, אין כל קשר לתרבות ומהם מצטיינים עד כדי מומחיות, בפוליטיקה של התרבות הזאת. הייתי מגדיר את פעילותם הפוליטית בתחום הדיפלומטיה, ותמה אני מדוע משרד החוץ אינו משתמש בכשרונם המצטיין בתככנות וערמומיות מקיאבליסטים.

אותה ישירות, כי לא על עצמי באתי להגן, אלא על עיקרון שבעיני הוא מקודש. זה זמן רב קצה נפשי מאותה שחצנות המאפיינת את חבורת המבקרונים של מקומון „העיר" והופתעתי לראות שגם שוש אביגל מצטרפת אליהם בשמחה ובנפש חפצה.

לא עבר זמן רב ולאחר אותה ביקורת אומללה, נתמנתה שוש אביגל למנהלת התיאטרון לנוער, במקום אורנה פורת שיצאה לחופשה של שנה. רק אז הבנתי את כסילותי, פשוט לא הערכתי נכון את התהליכים הפוקדים את התרבות המקומית. מסתבר שככל שתוכיח יכולת של כוחנות מילולית, הכוללת בתוכה בורות ושחצנות, סיכוייך לקבל משרה מכובדת בתוך הממסד הולכים וגוברים. בימים אלה, נודע לנו מן העיתונות, על קרב המתנהל בין אורנה פורת המנהלת בפועל של התיאטרון לנוער, לבין שוש אביגל הממלאה את מקומה.

במקרה של התיאטרון לנוער, כותב שורות אלה יכול להתייחס לכל העניין באופן אובייקטיבי. מעודי לא הגשתי מחזה להנהלת התיאטרון ומעודי לא ביקשתי עבודה מהנהלת התיאטרון. נהפוך הוא. בשעתו היתה זו אורנה פורת שפנתה אלי, והציעה לי לעבוד בתיאטרון, ומכל מיני סיבות סירבתי. דבר אחד ברור לי: למרות שהמדיניות התרבותית של תיאטרון זה לא נראית לי כלל וכלל, תמיד כיבדתי והערכתי את אורנה פורת הן כשחקנית והן כאיש תיאטרון. סוף־סוף היא אמן שחשף את עצמו מעל קרשי הבמה, וכשרונה הדרמטי אינו מוטל בספק. יותר מזה,

יצחק נבון לוחץ ידה של אורנה פורת בסיומה של הצגה

צילום רחמים ישראלי

לפני שנה בדיוק, התייחסתי מעל דפי „על המשמר" לדוקטור שוש אביגל, שבאותם ימים עדיין היתה מבקרת תיאטרון של השבועון הירושלמי המפונק והסנובי „כותרת ראשית".

בטרם אדבר שוב על גברת אביגל ברצוני להתמקד במונח דוקטור. לדעתי, התואר דוקטור לתיאטרון, שווה לא יותר מתואר של דוקטור לפרסות סוסים. בתיאטרון אין דוקטורים. תיאטרון זה מקצוע אמפירי, מעשי. רק איש התיאטרון, המתמודד עם בעיות התיאטרון תוך עשייה בימתית, מסוגל להבין או לנתח את התהליכים התיאטרליים. הדוקטורים האמיתיים של התיאטרון הם אנשי תיאטרון מסוגם של ברטולד ברכט, מולייר, פיסקאטור, פיטר ברוק, אנטונין ארטו וכו'... כלומר, מחזאים או במאים, שהתמודדו עם הבמה באופן הכי ישיר. הדוקטור לתיאטרון הוא לא יותר מקיביצר, הצופה מהצד על חבורה של שחקני פוקר, הנוהגים להמר עד כדי איבוד עצמם לדעת. אשוב לדוקטור שוש אביגל. אישית, אין לי דבר נגדה, ואפילו היו זמנים בהם חיבבתי אותה ונהגתי לשוחח עמה. במקרה שלה, אפילו הפרתי את הכלל הקדוש, המורה לאיש התיאטרון לא לשוחח עם מבקר ולא להסכים אתו אפילו בשעה שלכאורה הצדק עמו. מה שעורר את חמתי היה, ביקורתה על מחזהו של פירנדלו „שש נפשות מחפשות מחבר". נדהמתי מבורותה וחוצפתה. כלאחר יד, היא שללה מעל דפי „כותרת ראשית" מחזה נפלא זה, קטלה אותו וכתבה בהתנשאות ובבוז על מחזאי, שבעיני הוא אחד מעמודי התווך של הדרמה המודרנית שנוצרה במחצית הראשונה של המאה ה־20. למרות שמעודה לא התקיפה אותי, בדרך כלל, שיבחה את עבודתי התיאטרלית, ורק לעתים רחוקות שרטה אותי פה ושם, לקחתי על עצמי את הסיכון ותקפתי

בשיממון הרוחני הקיים בתיאטרון הישראלי, לדעתי היא אחת היחידות שיש בכוחה להתמודד עם תפקידים טראגיים ומורכבים.

לעומתה, שוש אביגל, מלבד היותה דוקטור לתיאטרון, לפי מיטב הכרתי וידיעתי, מבחינה מעשית כמעט לא עשתה מאומה בשטח התיאטרון זולת עיבוד כושל עבור תיאטרון „יובל", ובימוי אחד או שניים חסרי כל חשיבות. שלא הותירו אפילו זכר קל בהיסטוריה של התיאטרון הישראלי. במלים אחרות, אם אשווה בין שתי הגבירות האלה, כאילו הייתי מעמיד בשורה אחת את גבעות רמת־גן לעומת הרי ההימלאיה.

שוש אביגל שייכת לאותו דור עכשווי של מבקרים, אשר יודעים לתפקד באופן מופלא בתחום הפוליטיקה של התרבות. אם אתם רוצים, הם אנשים מתקדמים, ואפילו שמאלנים — ובעת ובעונה אחת פטריוטים נלהבים. ההתקפות שלהם מחושבות ונמדדות בהתאם לרוח הכללית, הנושבת ברחוב הישראלי.

הגיעה העת לומר דברים בצורה נחרצת. לעומת התיאטרון המסובסד, שאר האמנויות סובלות מקיפוח שערורייתי. סבסוד שמן זה הוליד את הגולמות הרדודות ביותר. הפוליטרוקים החדשים האלה נמשכים לסבסוד זה כמו זבובים לדבש, יום אחד הם מבקרי תיאטרון, למחרת אתה מוצא אותם פועלים בתוך התיאטרון, כיועצים, מתרגמים, ובמקרה של שוש אביגל גם כמנהלי תיאטרון. לכן בקרב זה, המתנהל בין אורנה פורת לבין שוש אביגל, אהדתי נתונה באופן חד־צדדי לאורנה פורת. האמת היא שהשקפת עולמה זרה לי, והאמינו לי שדעותיה של שוש אביגל קרובות לי יותר, אך במקרה זה אני מעדיף יריב שאני מכבד את יכולתו המעשית, מאשר אדם הזוהה, כביכול, להשקפת עולמי, ואין לי כל הערכה אינטלקטואלית אליו.

● **יוסף מונדי**

הדירקטור

מאת עמירם כהן

הנציג מהקיבוץ יכול היה להיות גיבור לאומי. מי שהחתים אותו על סודיות, ידע שקיבוצניק אינו מפר התחייבויות. העולם מהקומה הרביעית נראה אחרת.

אחד הספיחים הפחות מדוברים של פרשת באלאם הוא הגילוי, שצמחו לנו קיבוצניקים מגזע חדש. קיבוצניקים שאפשר לקנות אותם בנתח של קבנוס הונגרי, בבקבוק רמי מרטן צרפתי ובמינוי למועדון הבריאות בהילטון.

יואל חרמוני (58), אינו שייך לאלה. מבניו הראשונים של קיבוץ „פסגות" שבעמק, הידוע בתנועה כקיבוץ אידיאליסטי, המקפיד בקלה ובחמורה, אך בעיקר בזכות חבורת הזמר הוותיקה שלו, שהתפרסמה בזכות שירי העבודה, החלוציות ומחרוזות ריקודי ההורה המקוריים. חרמוני עצמו מוחה על התרמית הזו של צדיק מוחלט: „אם שי לחג ואי אלה כרטיסים לקונצרט הם טובות הנאה — אז כן, ניצלתי את מעמדי".

יואל, כלכלן במקצועו, היה רכז משק, מדריך במושבי עולים, גזבר מצליח ופעיל כלכלי במפעלים האזוריים ובמרכז החקלאי. דוגמה לצניעות אישית, „סמל הקיבוציות" אומרים עליו חברים בפסגות, ומכריו בעיר פוסקים: יואל זה עבודה, עבודה, עבודה; בקושי חצי סנדוויץ' בהפסקה בין הישיבות. על ארוחה בהילטון אין מה לדבר אתו, גם בנסיעה לחו"ל לא יקנו אותו. תמיד יחפש לפתור את הבעיה, לסגור עניין ועסקה מבלי להזדקק לאל־על. מזכירותיו מעריצות את האיש השקט והנוח: „יואל הוא אחד שלא מוריד פקודות. אצלנו במשרד כמו בקיבוץ, חבר אמיתי".

לפגישה ראשונה עם נציגי הבנק, פגישה שהתקיימה במשרדי התנועה במשולש הגזברים ברחוב החשמונאים, הופיע בסנדלים ובמכנסיים קצרים. גם היום על חליפה ועניבה אין מה לדבר אתו. והוא דואג לציין זאת בכל שיחה לאחר ששבר את שתיקתו.

במשרדו הפשוט שבקומה השלישית שבמרכזו אין כורסת מנהלים מסתובבת מצופה בעור שחור. סתם כורסת סקי חומה, דהויה משנות ישיבה ארוכות של מנהלים מתחלפים. אפילו על אינטרקום לחצנים ויתר. מעדיף לקום ולבקש מהמזכירה באופן אישי, אוהב את הקשר האישי. לא מוכן להסתגל לכל האלקטרוניקות האלה.

על הקיר תצלום גדול של בן־גוריון מתחבק עם הרצפלד. שני אנשים שהוא מעריך. מבקש מהצלמים שבאים כל העת לצלמו על רקע התמונה.

יואל חרמוני, כפוף משהו, הופעה סגפנית אפילו. מעשן „טיים" בשרשרת. אצלו בקיבוץ היה מאלה שנזעקו כנגד החברים ששיחקו והסתבכו בשוק האפור ותבע אחריות מאותם חברים ש„פישלו" בפרשת חגי בלוך (פיט). והנה כאן האיש שותק.

סודיות מעל לכל

מה קרה ליואל חרמוני? שואלים כולם. איך זה לא קם, דפק על השולחן: „לא משחק יותר את המשחק הזה של הסודיות — חייבתם אותי לסודיות — שבחסותה אתם מסוגלים לכל דבר". איך זה לא טרק מבחוץ את הדלת והלך עם זה לידלין, לצור, למישהו מהחברים. והרי יכול היה לקנות את עולמו בשעה אחת ולהפוך לגיבור האומה.

ואנחנו היינו, בזכותו, קונים מחדש את עולמנו הקיבוצי שקרס לו בפרשות הכלכליות האחרונות: „אמרנו לכם", היינו צוהלים, כלפי המשטינים והמקטרגים „ידענו שהקיבוצניק לא ייתן לזה לעבור". מדוע לא קנה יואל חרמוני את עולמו בשעה אחת, כנראה שלא נדע לעולם. גם היום, בכנות ובנאיביות אופיינית לו, ואולי זו הסיבה שנלקח מאחרי הצאן אל הבנק, הוא אינו מבין מדוע היה עליו לעשות זאת, מדוע היה עליו להתפטר. והרי כל הזמן פעל לטובת המוסד וכמה שלא תלחץ אותו הוא לא יודה, שיש כאן, בעיקרו, עניין מוסרי. נורמות שאי־אפשר לאדם כמותו שגם כשאינו „שליח" הוא שליח, להסכים להן. והתשובות שלו כולן בנוסח אחד „תועלת המוסד". „התחייבתי לסודיות כי ידעתי שיש קשר בין הסודיות לבין פעולה תקינה של המוסד". לא כפה עלי להמשיך אבל היה לי עניין רב בעבודה הזאת... וראיתי שיש הערכה לעבודתי כשמינו אותי ל„ועדה המרכזת" של ה„בורר".

„אם הייתי מתפטר זה לא היה נותן שום דבר לאף אחד... אף אחד לא היה יודע מכלום ויכול להיות שהשכר היה עוד יותר גבוה, אז מה התועלת...? יש לי המון דוגמאות שאנשים התפטרו ולא יצא מזה שום דבר... הרי את הסודיות אני חייב להמשיך ולשמור גם אחרי ההתפטרות..." אבל אצל יואל עניין של תועלת, תהיה או לא תהיה תועלת למוסד שהוא נמנה עם בכיריו. איפשהו, בדרך מהקיבוץ קרה משהו למצפון הסוציאליסטי של יואל חרמוני. ומוכן שנותן לשמוע ממנו בנושא הזה של נורמות ומצפון הוא: „אני לא ראיתי את זה בכך... לא חשבתי בכיוון כזה... צריך להבין שאם אתה עוסק באלפי נושאים, שחובי שתהיה בהם, שאתה יודע שאתה תורם בהם תרומה ייחודית וחשובה... או העניין הזה הוא רק אחד מהם..."

איך שלא תלחץ עליו, אתה תופס שהוא בכנות לא מבין אותך, אתה בחיטים והוא בשעורים. ולמה כולם עולים עליו, פתאום כולם שופכים את דמו.

אתה שואל על משכורות של מיליונים ופנסיה שיכולה לקיים בכבוד שישים פועלים מפרייזה המושבה, או לפתור את בעייתו של בית חולים או שניים לשנה שלמה, והוא משיב לך „בעולם הגדול", „כך זה מקובל בעולם הגדול"... „בבנקאים מהסדר גודל שלו כך זה בעולם הגדול". בקיבוצו יילחם עד חורמה בכל חריגה קטנה שמישהו יחרוג מתקציבו, מכל תקדים מסוכן של המש־מאות שקל, ובחוץ הופך יואל חרמוני ל„עולם הגדול". ועוד מטבע לשון נפוץ סיגל לו „היה מקובל": „היה מקובל עלי, היה מקובל על נגידי הבנקים, מקובל על שרי אוצר. היתה מקובלת על כולם הערכה עצומה לאיש הזה, הבנקאי מספר אחד במדינה. הוא סידר למדינת ישראל ולבנק ישראל את ענייני הבנקאות החשובים ביותר, העדינים ביותר, שהיו לו כל הקשרים בחו"ל, מאיפה אני יכול, מאיפה אני יכול לשפוט, באיזו רמה באיזה לוּל אדם כזה צריך לחיות בשביל לעבוד אתם? הרי היה מראשי הבנקאות בעולם".

יואל חרמוני, בורח מהקיבוץ ל„עולם הגדול" אבד לו משהו בסיסי. אולי אבד לכולנו. והראיה, שבאסיפה האוכלוסת מאוד, שהתקיימה בקיבוצו במוצאי שבת לפי דרישתו — „אני ביקשתי לתת הסברים לחברים" — קמו רבים רבים מחבריו לקיבוץ ואמרו חד וחלק: „אילו היינו במקומו של יואל היינו נוהגים כיוצא כמותו".

חברי בורר לא נפגשים עם הוועד

אם נתעקש לחפש, נמצא בקושי רב הסבר רחוק מה קרה ליואל חרמוני. כמו לכמה וכמה חברים אחרים — „שליחים, מגויסים" במקור הקיבוצי — בדרך מהשדות שבעמק עד לקומה הרביעית שביהודה הלוי, ש„בעולם הגדול", מעיסוק בשיווק המישים טון אבוקדו הוא נזרק חסר הכנה והכוון, לעולם אחר. מוצא עצמו מסתובב בנה שמכונה „השדולה הגלובלית". יושב שם ובלי עניבה עם דוד רוקפלר מצ'ייס מנהטן ודיסטון מהבנק העולמי, ומדבר בשווה (כמעט) לשווים, על הסיכוי לירידת מחירי הנפט ועל עסקות המימון של התבואה הקנדית.

יואל חרמוני, ברגעים מרגשים אלה, פעם בחודש בישיבת „הבורר" מאבד את בתוליו הפרובינציאליים והופך לחלק מ„העולם הגדול". מביט מהחלון של הקומה הארבע־עשרה במלון רניאל על העולם שבחוץ מבט של קיבוצניק שסיגל לו פרספקטיבה רב־לאומית ואז גם תל־אביב נראית קטנה מאוד ולא רק הקיבוץ שבעמק. וכשהוא חותם על מיליונים, שווה (כמעט) לבנקאים ונגידים, מה זה 30,000?! ולא שהוא חושב שזה בסדר. ברור שלא! הוא הלא נלחם שם ובזכותו הורידו לחצי הרי רצו לתת שם כפולו!

אבל חברים הפרופורציות, איפה הפרופורציות? מה זה 30,000 לעומת הצלחתו להוריד רבע אחוז באשראי הבנקאי, שיקבל המגזר החקלאי על הלוואות הקטסטרופה. הוא יודע שאומרים עליו שהיה נוח להם לעשות עליו מניפולציות, חותמת גומי. לא הוא אבל איכשהו, כשלוחצים עליו, הוא מדבר בבניין סביל: „החתימו אותי, אמרו לי, הסבירו לי, לא נתנו לי". והוא לא תוהה אפילו מדוע כל־כך הרבה שנים המשיכו מי שהמשיכו לבחור אותו ל„בורר". לא מקבל את זה, שאולי זה היה נוח מאוד למישהו שקבע שם את הכללים. תפסו שהוא לא ידבר איפה שלא צריך, הוא לא יפתח את פיו ויהי מה. הרי התחייב לפניהם. והם גם יודעים עד כמה הוא אוהב את העבודה, עד כמה חשוב לו להיות בעניינים. עם הוועד לא נפגש בכל אותן עשר שנות כהונתו ב„בורר". „חברי בורר בכל העולם לא נפגשים עם הוועד, גם לא היו נותנים לי להיפגש אתו אפילו רציתי. אולי במפעלי ההסתדרות", הוא מהרהר, „זה אחרת". „להיפגש עם הוועד", אומר הקיבוצניק מתעמק, „זה פוגם במינהל התקין ובניגוד לאינטרסים של המוסד". „מינהל תקין", ביטוי שהוא אוהב להשתמש בו. ובפרשת הפנסיה הזו, שעליה שופכים כולם את דמו, אין אפילו שמץ של „מינהל לא תקין". הוא מרגיש לך כי פנסיה מבוססת על משכורת. פנסיה היא תוצאה ישירה ולא הוא, כמובן, קבע את אותה משכורת שלאיתאומן שממנה נגזרה אותה פנסיה.

ובסוף, כשחוזרים לשאלה המוסרית, זה כמו להכות בפטיש על גופי: „מה זה שייך? אם הפריע לי או לא הפריע לי..? השיקול העליון שלי היה תמיד ונשאר התועלת שתהיה למוסד שאני עובד בו ואני אחראי לו, וברגע שהבנתי, שהמערכת הפוליטית לא תיתן לזה לעבור, והעבודה התקינה במוסד לא תוכל להמשיך לתפקד. הוועד לא ייתן — התפטרתי..."

מ„הכנסת כלה" ועד ספרי „שטיבל"

בעידן הווידיאו והטייפים עוד מצויות חנויות נשכחות, אחת בעיר ושתיים במדינה, שבהן ריח העובש מהול בניחוח הספרות הקלאסית הטובה. ביקור בחנותו של אילון, מוכר הספרים מרחוב שפירא בחיפה — מחזיר אותנו אל ימים רחוקים

מאת אהוד דור

ה„סלון" של אילון

אל חנות הספרים של אילון ברחוב שפירא חמש בחיפה, כבר אי־אפשר להיכנס. היא לא נסגרה, וגם לא הופקעה מידי בעלה, הממשיך ופוקד אותה מדי יום, ובכל זאת הכניסה אליה בלתי אפשרית. את עסקיו מנהל הוא מחוץ לחנות, במבוי הצר המוליך אליה: תיבות של מתכת ועץ מוצבות משני צדדיו ותלויות על הכתלים, כשהן משמשות מעין ויטרינות להצגת ספרים או אחסונם, תיבות אשר הזמן השחיתן וזגוגיותיהן נופצו והן עמוסות ספרים, דחוסים ודחוקים, שהגשם והשמש פרעו בהם פרעות. כך, בפיסת הרחוב הצרה המוליכה אל פתח חנותו, המרוצפת בפיסות נייר, כריכות של ספרים, ארגזי קרטון מעוכים והמדיף ריח של שתן, ניצב אילון ומכלכל את מעשיו.

כשהוא פותח את החנות הוא מסית את דלת הכניסה ותו־לא. אין במעשה זה כדי לאפשר כניסה אל פנים החנות. מאחורי הדלת ובסמוך מאוד, ניצב גל עצום ומאיים להתמוטט של ספרים, המונע כל אפשרות של חדירה. חלק מהספרים ארוזים בקרטונים, חלקם מחוץ להם, והם מגובבים ומעורמים זה על זה במין ערבוביה ססגונית, פרועה וקפואה. מעבר לגל הספרים הזה, מעבר ל„הכנסת כלה" של עגנון, הרחוקה מתחת ל„מדריך לחשמלאי", יחד עם „מגדיר שלם לציפורים", שהם עצמם משמשים תמיכה ל„אבא גוריו", שכריכתו הקרועה סתורה על פני „פצעי בגרות" של חנוך ברטוב, התחוב תחת „הומו פאבר" של מאכס פריש, כשהוא מועך איזו „אנליזה וקטורית" עד שלא נותר לה אלא לכסות על „המשפט" של קאפקא ו„הנהלת חשבונות" של יצחק גבאי; מעבר לכל אלה, ולעוד רבים מאוד כמוהם, כך מספרת האגדה, מצויה חנות הספרים הידועה של אילון.

כל החיים שלי הלכתי סתם

אילון חזקן חובש כובע צמר סרוג בצבע חום, מרכיב משקפיים הקשורים לחבל דק הכורך את עורפו, זיפי זקן שיבה לו שלא גולחו בקפידה רבה מדי, ושקיות של פלסטיק. שקיות הפלסטיק פורצות לו מכל כיס המצוי בכל חלק מחלקי לבושו, כשבחלקן שטרות של כסף העומדים לפרוח בכל רגע מתוכן. כעת הוא ניצב על סולם אלומיניום שהניחו כנגד אותו שיטפון מופלא של ספרים, והוא מוריד אלי קרטונים וצרורות של ספרים, במאמץ לפלס דרך כלשהי אל תוך החנות. כאשר מופיע לקוח הוא יורד ופונה אליו.

„זו היתה חנות בלתי רגילה" מספר יחיאל ששב ובא היום לכאן כהורה הרוכש ספרים לילדיו. הוא עוד זוכר את המקום כשהיה שוהה בו ימים, כתלמיד. „אנשים באו לכאן כדי להיות פה. שעות אפשר היה לבלות בחנות הזאת. כאשר נכנסת אליה במטרה לקנות ספר מסוים היית שוכח למה באת ויוצא, בדרך כלל, עם כמה ספרים אחרים. היה כאן צפוף ודחוס מאנשים שהיו מדפדפים, ומעיינים, וממששים, ומחפשים, ומקשיבים לאילון, שעמד מאחורי השולחן העמוס שלו — להמלצות ולהנחיות שלו. כאן לא יכולת לדבר — רק לצעוק. זאת היתה חוויה אמיתית של שוק, שבה היית מערב את כל חושיך: ריחות הספרים, הקולות, הצעקות, המישוש והעמידה על המקח. בחנויות אחרות הכל היה שקט ונקי, והמחיר שהיה רשום על גבי הספר היה סופי. המוכרים עצמם לא ידעו להמליץ על ספרים, ולא גילו יחס אישי לכל קונה. הסוד של אילון, (שכבר אז היה מפוזר) היה במגוון העצום של הספרים שהיו אצלו. זאת היתה הרגשה נהדרת ללכת אצלו לאיבוד בכל המהומה. וכשמצאת ספר שחיפשת, היתה לך הרגשה של תגלית ממש כאילו שאתה הראשון שגילית את הספר הזה."

„תכתוב מה שפחות" מפטיר אילון מעל הסולם ופניו אל כותל הספרים, והוא מנסה לחלץ קרטון סרבני. „אחרת כולם יגידו — זה לא מעניין, עוד יהודי אחד שבוכה ומתאונן. עוד יחשבו שהחנות כבר סגורה לגמרי וזה לא יועיל לי. אני הרי לא מחפש פרסומת. תאמר לי, אין לך נושאים יותר מעניינים לכתוב עליהם? אני, למשל, אהבתי לשמוע את בומה, איך קראו לו בשם משפחתו מהטלוויזיה, הוא היה אומר. בזמן שכולם היו בוכים, שלא בכל מקצוע מפסידים ושעוד יהיה טוב. את מי מעניין בית מסחר לספרים שיש לו בעיות. תיגש לסטימצקי, הוא עובד על רווח, הוא מציג ספרים שהולכים בשוק, ישנה אמריקה יגעת לא מצאת אל תאמין, אתה רואה את זה" הוא מוסר לי בזהירות ספר אחד שנתגלה לו בתוך כך. „לאט לאט, זה ספר שמישהו הזמין, וטוב שמצאתי ושיהיה עוד אחד. יש אנשים, אתה שומע, שהם דינמיים, יש להם קו מסוים והם יודעים מה שהם מחפשים. אני הלכתי כל החיים שלי סתם. נדחפתי לפה נדחקתי לשם. אלה חיים קשים אבל מעניינים. לפני עשרים שנה התחלתי להיות צמחוני, והתחלתי לחשוב איך צמחוני יכול להיות סוחר: הוא קונה ספר, נגיד, בעשרה שקלים ושוויו בשוק מאה שקל, אז מה, שהוא ימכור אותו בשניים־עשר או שלושה־עשר שקל? אז עשיתי לי, איך אומרים, קו מוסרי. בעניין הזה על כל חטא שאני עושה, אם זה במקרה ולא במזיד, אז אני עושה עשר מצוות, יותר או פחות. אז כל הסחורה שאני מוכר אני מוכר על בסיס מוסרי — לא כמה שאני באמת יכול לקחת, אלא כמה שמגיע לי. הנה אתה רואה" הוא מחליק את כף ידו על כריכת ספר כחולה שזה עתה שלה. „זה מילון פולני־עברי מיוחד, שכבר אזל מכל החנויות, ואם מישהו מביא לי דבר כזה אז אני שמח. שים אותו על השולחן." השולחן הוא ארגז עץ גדול, שלו כיסוי של פח, עליו רובץ חתול מנומר באפור ולבן, והוא מוצב בחצר הקטנה מול הדלת. גם בתוכו דחוסים ונעוצים ספרים חנוקים.

בגוף חי אסור להכניס גוף מת

„אם באו אלי תלמידים, ובחנות הזו אני מחזיק ספרים מבית הספר העממי ועד לאוניברסיטה, וגם הדוקטוראט, אני לא מתחיל לחשוב אתו רק על הצד שלי להרוויח פרנסה. להרוויח כבוד, דברים כאלה, אני חושב לפי האידיאולוגיה הצמחונית, שלכל הפחות מצווה אחת ביום צריך לעשות. יש אנשים שאין להם הזדמנות, ואם לי יש הזדמנות אז אני שמח לעשות. קודם כל אני מאמין שבן־אדם שעושה מצווה — חי קצת יותר, כי טוב לו על הלב וזה חשוב. אצלי הצמחונות זה כמו ספורט, לראות כמה יכול אדם לחיות אם הוא עושה לפי הפרינציפים של הצמחונות, והיות שאני יודע, אני כבר מבוגר מאוד ועוד מעט נלך לנוח תחת הדשא. אז אני משתדל להחזיק מעמד כמה שאני יכול. פרנסה אין היום הרבה, אנו לא מרגיש כל כך טוב, ואני נלחם בעצם על הקיום שלי. אני מרגיש כמו גיבור אם אני עושה מה שאני רוצה לעשות, ולא מה שאני צריך לעשות. למי שאני אומר שאני צמחוני צוחקים מזה כאילו שאני נזיר, אבל זה לא בדיוק נכון. אני בדעה שבגוף חי אסור להכניס גוף מת: תרנגולת מתה, פרה מתה, אנשים מתים — זו ההשקפה שלי. אתה לא הכרת את החתול שלי רובי, גנבו לי אותו. זה חבל, הוא תמיד ישב למעלה והסתכל על האנשים. זאת קיטלה. היא האמא שלו. את רוצה לאכול? בבקשה." הוא יורד לאט מן הסולם, פותח את התיק דמוי העור הישן והשחור שלו, ומוציא מתוכו שקית של פלסטיק שארוזות בה רגלי עופות שקנה באטליז, ומפזרן לארבעת חתוליו הרדומים בפינותיהם. „בואי קיטלה, בואי! לחתולה ההיא קוראים קרולינה. היא צמחונית כמוני, אוכלת מלפפונים וירקות." אילון מתיישב בכבדות על כיסא ליד ה„שולחן". „לו הייתי נולד מחדש, הייתי כותב על חתולים. אתה אל תצחק, יש הרבה מה לכתוב עליהם. לכל אחד יש סיפור חיים."

„חבר תביא את הסולם אם אתה רוצה את שוהם" הוא פונה ללקוח שלו שביקש את הספר הזה, „תעלה לשם על הסולם. בארון האחרון למעלה הוא צריך להיות. אתה יכול לשים את הספרים על הארץ, לא איכפת לי, אבל בערימה אחת. חכה אני אתן לך את המפתח." אילון שולף ארבעה צרורות של עשרות מפתחות למנעולים, מכל הצורות והמינים, כשהם סבוכים וכרוכים בחבלים, חוטים וטבעות ברזל, ומתחיל לעבור־עליהם, לאט־לאט, עד שהוא מגיע למפתח הנכון. „צריך ניסיון, וצריך אינטואיציה וצריך מזל," הוא אומר כשהוא מוסר את המפתח.

„באים מכל הארץ". הוא מסיר את משקפיו ומקנח אותם בשולי הסוודר שלו, „מכיוון שלחנות הזאת יש מוניטין. באים מהאוניברסיטה ומהטכניון. החנות מפורסמת בין הסטודנטים שמחפשים ספרים, ואת הספרים קשה להשיג היות שהם אאוט אוף פרינט, זה נקרא — אזלו. אז אומרים, תיגש לחנות הספרים אילון, הוא קיבל את פרס החנות בחיפה עבור שירות אדיב. לפני חודש, כן. אז תיגש אליו, היות שהוא גם מכיר ספרים וגם משתדל לעזור. אבל ביחד עם כל האידיאולוגיה של מסחר הספרים, יש גם גישה מעשית, אני משתדל לא להפסיד. לא לעבוד על מנת רק לעשות מצוות. אני עובד גם שתהיה לי פרנסה למשפחה. יש לי ארבע חתולות לפרנס, ובבית גם כן שלושה אנשים. הנה, תיקח עכשיו את הסולם משם ותביא אותו אם אתה רוצה להיכנס לחנות. אתה תוכל להיכנס. היה פה מכר שלי, אז הוא אמר: אי־אפשר להיכנס לחנות שלך. והוא כזה שמן אני אמרתי לו: אתה השמנת קצת. אז הוא אומר לי: ששש, אשתי כאן. כן. אם לא קשה לך תביא לי מתוך החנות את שני הספרים שאני כותב לך על הפתק. אתה הולך עד הסוף, ובדיוק משמאל, בסוף, על האצטבה למעלה הם צריכים להיות. תלך לפי הצבע שלהם: זה מין לבן אפור כמו זה וכריכה קשה. אם לא תמצא — לא נורא."

רק כשאתה נפרד מהשלב העליון של הסולם ומשלשל עצמך מבעד לפרצה שנפערה זה עתה בסוללת הספרים, מתגלה לך מה שהתחולל, למעשה, בתוך מה שהיה בעבר חללה הפנימי של החנות. בכל הנפח שלה, בכל המעברים ובכל פינה וזווית נערמו ונצברו ספרים שכיסו כמו לבה שורמה והציפה את החנות, וגאתה ותפחה כשהיא קוברת תחתיה הכל, לבד מקומתן העליונה של האצטבאות וקצותיהם של סולמות שעוד מבקיעים פה ושם מתוכה, והתקרשה במרחק מועט בלבד מן התקרה. לא נותר לך אלא לזחול לעבר מטרתך, בפינה הרחוקה משמאל, על מצע של ספרים. ספרים חדשים וספרים ישנים, חוברות ומילונים, ספרים ברוסית, בפולנית, באידיש ובאנגלית, ספרים בעלי כריכה רכה או קשה, ספרי קודש בכריכות של עור, ואלבומים עם ריקועי נחושת של בצלאל. כל אותה דרך אתה מסכן בגבך את מנורות הפלורסצנט, המאירות (אחר הכל, החנות פתוחה כעת) באור קלוש את חלל העלייה המוזרה והצרה הזו.

קשה להיפרד מהספרים

מאוחר יותר, כשאחזור בידיים ריקות (מי בכלל יכול למצוא דבר במהומה הזו), יאמר אילון, כלומר, הדברים יעלו מתוך דבריו, שאהבתו הגדולה לספרים וקשיי הפרידה שלו מהם — הם שקברו תחתיהם את חנותו. בחוץ אילון מתעסק באחד מצרורות המפתחות שלו, מתוך כוונה להתגבר על מנעול שמסרב להיפתח, באחד מארונות העץ הניצבים בצד הדלת. „במקרה גדול" הוא אומר לאחר שהשלים, בלא קושי, עם אי־הבאת הספרים, ואולי אף חש שביעת נחשפת פנימיותה של חנותו. „אז אני עצמי, אפשר להגיד, גרמתי לזה שיש לי כל כך הרבה ספרים. באים אנשים, לפעמים סטודנט שיש לו רק כמה שקלים או פנסיונרים או נשים זקנות ומבקשים שאקנה את הספרים הישנים שלהם. אז בדרך כלל נהגתי לקנות מהם, וכך הצטברו אצלי הספרים.

„פעם בערב, עמדתי לסגור את העסק, ופתאום אני רואה בחורה צעירה והיא אומרת לי: אדוני, אתה רוצה לקנות את הספרים האלה? הסתכלתי על הספרים וחשבתי, הספרים האלה לא שווים בכלל, אבל כתור מצווה אתן לה חמישה שקלים. אחר כך כשהיא הלכה ככה, ראיתי שהיא צולעת ואמרתי לעצמי, טוב שנתתי לה את הכסף כי היא בוודאי צריכה אותו. והיא באה בחושך כדי שלא יראו שהיא צולעת. ואני החזקתי מעצמי כגבור גדול, שעשיתי לה מצווה בשביל סחורה של לא־כלום, כוס אמך, המנעול הזה לא נפתח. אתה רואה אני תופס את עצמי לגיבור, אבל אחרת איך הייתי עושה את כל השטויות האלה אחרת.. עכשיו כל יום אני עובר קצת בבוקר ומוציא לאט־לאט את הספרים. הנה שם, כבר הכנתי פעקאלע של ספרים שלא שווים בשביל זריקה, וכך אני אמשיך יום־יום קצת, עד שיום אחד יגידו: אהה אילון, משהו השתנה אצלך בחנות.

„לו הייתי אדם צעיר, הייתי לוקח מחסן וממיין את הספרים לפי האיכות ולא לפי הכמות. אבל לפי מצב הבריאות אני יודע שהבן־אדם לא הולך ונעשה צעיר. הנה המוכר מ„עיר־הקודש" ברחוב הרצל, חשב שהוא יחיה מאה וחמישים שנה. אבל הוא גמר את הקריירה. נגמרו הקלמנטינות. היום מוכרים אצלו בגדים בחנות. אין לי אילוזיות שאני אחזיק את החנות עוד עשר שנים, עשרים שנה... אולי עוד שנה, אולי קצת יותר, וזהו. אז לא כדאי לי, ככה אני חושב. אבל תסלח לי רגע, אני עולה רגע על הסולם כדי לראות משהו בתוך החנות."

ממשלה אחרת

כיצד תנהג ממשלה צרה, ממשלת מערך — אם אמנם תקום, הנשענת על 61—65 חברי־כנסת — תסריט

מאת ישראל רינג

אבקש תסריט לרבע שעה, לכל היותר לחצי־שעה. אוותר על שעתיים, ועל ימי עיון ארוכים. תסריט קצר, שיוגש על־ידי חברים היושבים במוסדות מפ"ם, ביוזמה אישית או בעבודת צוות. הוא עשוי להחזיר את האמון בעמדות מפ"ם. אי־הגשת תקציר כזה עד היום היא לא רק חיזיון משׂלא, היא התריסה, ותמשיך להחריף, את משבר האמון.

תפקידו של התסריט להבהיר אחת ולתמיד, כיצד תפעל ממשלה צרה בתנאים הנתונים, במקום ממשלת אחדות, פרי החטא והבגידה. התסריט יפרט מעשית, כיצד ממשלת מערך, הנשענת על 61־65 חברי כנסת, הנלחמת נגד אופוזיציה ארסית וחבלנית, הנשענת על מיעוט אדיר צמאי־שלטון, היא־היא הפתרון הממשי היחיד לבעיותיה הבוערות של מדינת ישראל.

חיפשתי יותר משנתיים, ובשום מקום לא מצאתי ברל־תסריט שכזה. לעומת זאת, מצאתי שפע בלתי נדלה של התקפות־זעם והוקעות עוול נגד הממשל הקיים, ביקורת נוקבת ומוצדקת נגד החטאות ומחדלים, קריאות אזהרה, זעקות שבר, גינויים חוזרים, צודקים־לנצח, של „ארבעת הסופרים". התבצרות עקבית בהתנגדות לקיים. אך משום מה (משום מהזו) לא הופיע עד היום דובר מוסמך של מפ"ם, שהסביר והמחיש בנתונים ריאליים, כיצד תנהג ממשלה צרה כלפי אופוזיציה מלוכדת מקיר קנאי אל קיר בראי, שתמריד את העם בציון נגד חוק ומשפט מבחוץ, נגד גזירות חיוניות מבחוץ, נגד מדיניות „בוגרנית ואנטי־לאומית" מבחוץ. התעלמות מוחלטת זו מן הצורך להמחיש אלטרנטיבה חיובית ליד הוקעת הקיים הפכה את מפ"ם יותר ויותר למפלגה המאמצת לעצמה סממני עקרות רטורית. שכן, מה טיבה של אופוזיציה עקרה? היא עשויה לפעול רבות בשולי החזיתות (וכך עשתה מפ"ם); אולם כיוון שאינה מציבה אלטרנטיבה סבירה ויעילה לעוולת השלטון, היא נראית בעיני רוב הציבור כמפלגת נגטיב, כתשליל מושבע למאמצי הבראה. רק אופוזיציונרים נצחיים וממורמרים כרוניים יבקשו את ביתם במפלגת תשליל.

בין המתנות הפוליטיים בישראל יבריח מגבולותיה את שכנותיה זוממות המלחמה. ומובן־שכמובן, כי התסריט יציג את נציגי הדתיים בממשלה הצרה (שבלעדיהם אי־אפשר להקים אותה), המתנהגים בענווה, ואינם דורשים דבר תמורת תמיכתם במערך המותקף. כן יצלם את צמרת אילי־ההון, שעה שבאים בכסף לשלם מס הכנסה מוגדל, מס דירות־פאר, מס החזרת הון מחו"ל. ובלבד שמפלגות הימין הבורגני לא יצליחו לחזור אל הגה השלטון.

אם עד כה התאפקו דוברינו מלחבר תסריט כזה, ובכל זאת הם מעוניינים כי מפ"ם תעורר אמון בלב ציבור הולך וגדל, יצטרכו לעשות אחד מן הדברים הבאים:

● להודות בפומבי: לא חיברנו תסריט של ממשלה צרה, כי אין לנו. אנו שוללים ממשלת אחדות כמעשה־שטן, הסותר את חוקי הטבע ואת כללי המשחק הפוליטי. אבל אין לנו הצעה חלופית, וזאת חולשתנו.

● לא צריך תכנית חלופית. המדינאי הנבון מסתפק בסיסמאות כלליות מעורפלות, כי רק הן מסוגלות לגייס את כל האופוזיציה השמאלית נגד ממשלת החטא. מספיק „נגד" ברור ומוחלט, ליד „בעד" מטושטש ומגושש. הבהרת ה„בעד" יכולה לחכות עד שנעבור את הגשר אל שלטון השמאל.

● אכן, התסריט המבוקש נכתב וקיים מזמן, ואם לא מצאת אותו, סימן שלא חיפשת אותו כראוי. במקרה של תשובה ג' שטוחה בקשתי לפני המשיב הפוטנציאלי: אנא, פרסם את תסריטך עוד פעם; סלח לי על רשלנותי, והרגם עוד פעם את ראיית־הנולד המפ"מית!

לא יכול להיות ספק בכך, שביקורת נוקבת עשויה להישמע בטונים שונים. אולם עד כה מעיד הטון של רוב דוברי מפ"ם, בעל־פה ובכתב, כי הם עדיין לא החליטו סופית מה טיבה של מפלגתם: האם היא מפלגה מהפכנית, החותרת לשינוי יסודי של המשטר הקפיטליסטי אף באמצעי מאבק אלים נגד מיעוט עצום, המתנגד למשטר סוציאליסטי — או האם זו מפלגה שמאלית במסגרת ממשל דמוקרטי, החותרת לרפורמות מעמיקות בדרכי שלום ושכנוע. במקרה הראשון, יכולה נעימת הביקורת שלה להיות ארסית, בלתי־מתחשבת בשותפים פוטנציאליים, ובלתי־מתברכת בהישגי ממשלה יריבה. הרי צריך למגר אותה כולה: במקרה השני, על מפלגה שמאלית לדעת לנהוג כ„אופוזיציה של הוד מלכותו", הוא העם הבוחר מרצונו, על כל מפלגותיו הדמוקרטיות וזאת אומרת, עליה להתייחס ליריביה בדרך־ארץ (ויקטור שם־טוב, מאיר תלמי, לבד מן הקנאים הרוצים לקעקע את הדמוקרטיה ואת יסודות החוק במדינה. אולם התרבות הפוליטית במדינה צעירה זו מעודדת (גם) את מפ"ם להשלות עצמה, כי מישהו תלוי ב„לגיטימציה" מימה, כי ההיפך נכון יותר: רק כאשר ציבור נבון ישמע מפי דוברינו הודיה בלתי מסויגת בעובדות חיוביות, ירכוש אמון גובר בביקורתה של מפ"ם. ואילו השמצה כמעט־טוטלית של מעשי הממשלה היא שיטה בדוקה להרחקת הציבור מביקורתה הצודקת, ומעמדותיה החיוביות של מפ"ם.

מפ"ם סירבה להשתתף בחילוץ מן הבוץ

מה ראה „ציבור היער" של מאמצי השכנוע הממשיים? בראש ובראשונה ראה, כי אפילו היריבים הפוליטיים החזקים ביותר הפשילו שרוולים כדי לחלץ יחד את עגלת המדינה מבוץ כפול ומשולש, ורק בגלל הצורך החיוני בשיתוף פעולה יכלה ממשלה מוזרה ו„אנטי־הגיונית" להחזיק מעמד ולהשיג שיפורים. והנה, מפ"ם החלוצית סירבה להשתתף בחילוץ מן הבוץ; הסתפקה, בעיקרה של עמדה, בהשמצה בלתי פוסקת של המתאמצים, בצד ביקורת בונה של שגיאותיהם. איך תיהפך מפלגה כזאת למפלגת המונים? האם לא חשו דובריה מזמן, כי עליהם למשוך המונים בכוחה של אמת חיובית? בכוחו של תסריט מאיר־עיניים ומלהיב־לבב בדבר סגולות הישועה של ממשלה צרה מאוד? או למה לא הסריטו להסריטה?

התסריט המבוקש ימחיש לציבור החוגים והמעמדים, איך אריק וגאולה הדור הרפול, שהתאפקו בקושי מלחרוג מגבולות החוק כשבתם בממשלה — איך יהפכו לילדים טובים וממושמעים דווקא בהתלכדם באופוזיציה. התסריט ימחיש — לא בהבהרות כוונות יפות, בנוסח המקובל של „צריך לקחת מן המיליונרים" או „יש לפעול למען השלום", אלא כתסריט מסורט הוא יראה, מי יוציא לפועל את ההחלטות היפות (מנגנון הפקידות הקיים בכל המשרדים) ואיך ישתלב בפרטים ובמספרים. והוא יראה, כי מוטב שתהיה מלחמת אזרחים, כדי להביס אותה, לתמיד את כל המורדים מימין. או יראה כי כל הדיבורים על מלחמת אזרחים הם שטות ותרי־שורא, מאחר שהימין המלוכד וצמא־השלטון לא יעולל דבר מחוץ לפרלמנט. ואם חלילה, יתנגש בשלטון החוק — של ממשלה צרה ושנואה — יראה התסריט, איך הרוב המאסיבי של צעירים מגויסי צה"ל הבא [illegible] פרובוקציות אנטי־דמוקרטיות.

הכלל, ימחיש התסריט, כי אווירה של הפגנות סוערות ומהומות אלימות והשמצות ארסיות תשרת את הבראת המשק ואת הזלמת החברה, יותר מאווירה של שיתוף־פעולה והרגשת מסורת מלכדות, וכמובן שימחיש, איך מכסך מעמיק ומקשיח

להגיד על ירוק שהוא ירוק

באחת: הפנים המאמצים ההסכמה העקומה של דוברי מפ"ם למראה כל הישג של ממשלת האחדות, למרות שההישג הוא „לטובת העם" — לא יכלו להרבות ידידים לבגרותה הדמוקרטית של מפ"ם. ובהנחשה: אם אנו לא מסוגלים לומר על צבע ירוק, שהוא ירוק, אלא שהוא ירוק והוריך שהוא בעצם צהוב יותר מירוק ועכור ביותר, — למה יאמין „ציבור היער" באמת הצבעונית של ציורי מפ"ם?

„כדי למנוע תאונות דרכים, לא די להיות צודק, — צריך להיות חכם": זהו, בעיני, אחד הפסוקים הנבונים והמרשימים ביותר, שהושמעו באמצעי התקשורת לטובת הציבור בכלל והנוהגים ברכב בפרט. למפ"ם קרתה תאונה בנתיבי המדיניות, ובנוהגים ברכב שנהפל עוד לא נחלצו ממנה. לא די להיות צודק במידה רבה; צריך להיות חכם בכל האפשר, כדי למנוע תאונות המתבות בתוך. השתקה קשוחה לא בנוות היא אולי ביקורת לטווח קצר, אך איננה חכמה לטווח ארוך. השגת אמינות, ושמירה על אמינות היא חכמה מדינית ממדרגה ראשונה. דוברינו ומוליכינו משתתפים על המדרגה השלישית. ולפני שאחרים מהם ירדו עוד כמה מדרגות, כדאי שיקחו ברצינות גמורה את זיכור התסריט המלומד, אם יש לו סיכוי, או יורד בחוסר־הסיכוי שלו. וינסיקו את המסקנות. המסקנות עשויות לעזור העימות הצורך ההכם בין ממשלת אחדות בעת משבר לאומי חמור, לבין ממשלת מערך צרה על כבושׁ וצרות הצרורות.

רב כהלכה

"ח ינוך מובן אצלנו במונחים רחבים ביותר. כמו שפרנץ רוזנצווייג אמר... בהיותנו יהודים עלינו להר־ביל כל דבר חזרה ליהדות". עלינו לאפשר למרכז החינוכי ע"ש גולד־שמיט לשכן בו כל ביטוי נשגב הנוצר מהמפגש בין יהודי לחברו, בין יהודי לתורתו, בין יהודי לארצו ובין יהודי לבוראו".

הפסקה הנ"ל לקוחה מתוך חוברת קטנה, מלאה חגיגיות, שהוצאה ע"י „קהילת אשל אברהם", הקהילה הקונסרבטיבית בבאר שבע, לרגל פתיחת בית הכנסת של הקהילה, הוא „המרכז החינוכי ע"ש גולדשמיט". כותב הדברים הוא הרב יונתן פרלמן, רבה של הקהילה. במציאות, יונתן פרלמן (33) הוא אדם הרבה פחות מליצי. גבוה, לבוש בג'ינס בדרך כלל, חתיכי וחייכני, יונתן נראה כמו כל דבר, רק לא כמו סטראוטיפ של רב.

מאז הגיע יונתן מבית המדרש לרבנים בניו־יורק לישראל, כרבה של הקהילה המסורתית בבאר שבע, נתקל האיש נעים־ההליכות והסבלני הזה בהתייחסויות בלתי פוסקות להופעתו. הכיפה שלראשו לא מספקת את הבאר־שבעי המצוי. איך אומרים לו, איך אתה יכול להיות רב כשאין לך זקן. כשאין לך פאות. כשאין לך קפוטה. „לאנשים", אומר יונתן, „יש דימוי של רב ממאה שערים. בן שבעים ומעלה, שנראה כמו הרבי מלובביץ'". לא, ההתייחסויות הללו לא מעצבנות אותו, להיפך. „אני אוהב את זה. חלק מהמוטיבציה היא שבירת הסטראוטיפים של מהי יהדות, מיהו רב".

עיליתה באר שבעית

מ מש בימים אלה, חוגגים יונתן וקהילתו בת שבעים המשפחות את פתיחת בית הכנסת. מבנה מודרני, יפהפה, העתיד לשמש כמרכז קהילתי וכמוקד לפעילות חברתית וחינוכית, ולא רק כבית־תפילה. הקמת בית הכנסת הזה הוציאה את הקונסרבטיבים והרפורמים בבאר־שבע מחדרים צפופים ומתחלפים ששימשו להם לתפילה. על רקע התחזקות הבאבא־סלים למיניהם בדרום, על רקע גילויי כפייה דתית בבתי־ספר יסודיים בבאר־שבע — ה„יציאה לאור" של הקהילה המסורתית (מעונם האחרון אכן היה במקלט חשוך) — היא בבחינת קרן אור בחשכת הרב יצחק פרץ הנאבק עדיין בשושנה מילר.

ארבע שנים נוהלה הקהילה הקונסרבטיבית בבאר שבע, שנוסדה ב־67 — על־ידי מתנדבים. עד שהגיע הרב יונתן פרלמן, והוא בן 26, להנהיגה. אז מנתה הקהילה 35 משפחות. היום, כאמור, יש כבר 70. במפגשים עם יהודים רפורמים וקונסרבטיבים בבאר שבע, ניתן לקבל את ההתרשמות שהרוב המכריע שם הם אנגלו־סקסים. יונתן אומר שההתרשמות הזו אינה מדויקת. מדובר ברדך כלל, הוא אומר, באנשים שמכירים את המערב, או עולים מהמערב, או צברים שהיו במערב ומכירים אותו. בדרך כלל אלה אקדמאים. הרבה מרצים מהאוניברסיטה, הרבה רופאים מבית החולים, כמה אנשים ממפעלי האוור כמו הברום ומפעלי ים המלח.

אפשר להגיד שמדובר בעיליתה באר שבעית?

„אפשר", הוא אומר.

„אנשים שומעים על יהדות רפורמית וקונסרבטיבית מתוך כתבות על ארה"ב", אומר יונתן. „ארה"ב היא דאלאס, ולכן גם היהדות הזו היא דאלאס. היהדות האמריקנית שונה מהיהדות המזרח אירופית, ושונה גם מהיהדות הצפון אפריקנית והמזרחית בכלל, ולכן היא זרה לגמרי. אנחנו מציעים פתרון גם ליהדות אשכנז, אבל אולי בעיקר ליהדות המזרח. כמעט כל אדם ממוצא מזרחי שאני פוגש אומר לי ,אבא שלי היה רב' או ,סבא שלי היה רב, אבל אני כמובן לא דתי'. יש משבר זהות. הם מחפשים סינתזה של מודרניזציה ויהדות. היהדות כיום לא מציעה סינתזה כזו. יש התנגשות. ממסד דתי, כפי שהוא קיים היום בארץ, לא היה קיים באירופה ולא באפריקה. שונאים את הממסד הדתי בגלל שילוב דת כפוליטיקה. לכן שונאים את היהדות".

עיר מתונה

י ונתן פרלמן נולד בבולטימור, מרילנד, למשפחה שהשתייכה לבית הכנסת הרפורמי של הקהילה. הוא למד תכנון ערים באוניברסיטת ייל, כשהחליט, במהלך הלימודים, לאחר תהליך התבשלות של שנים — להיות רב. קדמו להחלטה תחושת השותפות לגל ההזדהות עם ישראל ששטף את יהדות ארה"ב לאחר מלחמת ששת הימים, וגם התעוררות „הכוח השחור" שהביאה אחריה התעוררות של קבוצות נוספות, גם יהודים. זו לא היתה הארה פתאומית, אלא בפירוש תהליך. כבר בבית ההורים החל לשמור על כשרות, למשל. את הסמכתו לרבנות קיבל בבית מדרש לרבנים בניו יורק, במסגרת לימודיו שם הגיע, יחד עם סטודנטים נוספים — לשנה בישראל, הפעם הבאה שהגיע לכאן היתה כבר כדי לעבוד כרב.

למי שאינו בקיא בהבדלים הדקים שבין רפורמים לבין קונסרבטיבים, מסביר יונתן „קונסרבטיבים מנסים לשמור על איזון בין מסורת לשינוי. לשמור על גרעין היהדות, אבל גם להמשך בדו־שיח בין יהודות לבין תרבויות שונות. יהודים תמיד הוציאו את הטוב מכל תרבות. צריך תמיד לבדוק גורמים כלכליים, חברתיים ופוליטיים, שאותם אפשר לאמץ, ולתמוך בשינוי. למשל, היום — עניין מעמד האשה. הקונסרבטיבים מקבלים גישה היסטורית־ביקורתית כלפי היהדות, אולם גם רואים את המסגרת ההלכתית כמחייבת. הרפורמים — רואים פחות את ההלכה כמסגרת". ככלל, כדאי לציין, חיות שתי הגישות בשלום זו עם זו. לבית הכנסת של קהילת „אשל אברהם", מגיעים גם קונסרבטיבים, גם רפורמים.

„באר שבע היא עיר מאוד מתונה", אומר יונתן. „בניית בית הכנסת הזה (בכספי תרומות מחו"ל, כמובן, לא בכספי המועצה הדתית או העירייה) לא נתקלה בקשיים. „קיבלתי המלצה מהמועצה הדתית לקבל מגרש מהעירייה, די הופתעתי מזה. הם נתנו את האישור מיד. היו לי שיחות גם עם הרב האשכנזי של באר שבע, שהיה בהחלט פתוח לשבת ולדבר. אולי היו לו השגות, אבל הוא לא פירט אותן".

עבודה ערבית

ב קהילה הקונסרבטיבית רואים את בית הכנסת במשמע רחב מאוד, כמקום שבו מתנהלת פעילות חינוכית וחברתית, לאו דווקא דתית. זה חמש שנים שהקהילה מארגנת, מדי קיץ, קייטנה לילדי באר שבע. לקייטנה יש, כמובן, אופי מסורתי. משך שלושת שבועות הקייטנה, סובבות הפעילויות בה, מדי שנה, סביב נושא מרכזי אחד. השנה, למשל, היה הנושא — עבודה: עבודת כפיים, עבודת קודש, ההבדלים בין מלאכה לעבודה, כן, גם על המושג „עבודה ערבית" דיברו שם. המסר, אומר יונתן, היה שזהו מונח שלילי עם קונוטציה שלילית בלתי מוצדקת, על כל בעיית העבודה העברית אי־אפשר, כמובן, לדון עם ילדים קטנים כל־כך.

כל הפעילויות בקייטנה נסבו סביב נושא העבודה. הסבירו להם שכל עבודה מכבדת את בעליה אם הוא מבצע אותה כהלכה. הביאו להם קיבוצים כדוגמ חיובי לעבודה.

השנה היו בקייטנה מאה ילדים. גם ילדיהם של שמגדירים עצמם חילוניים. אנשים התקשרו ושאלו אם למרות שהם אינם נוהגים להתפלל בבית־כנסת, הם יכולים לשלוח את ילדיהם לקייטנה. הם נענו, כמובן, בחיוב. גם ילדים אתיופים משתלבים (בהצלחה) זה שנתיים בקייטנה. „הם קיבלו די הרבה מהחוויה וגם תרמו הרבה לחוויה", אומר יונתן.

יונתן אומר שבית הכנסת של הקהילה הוא בין היחידים בארץ העוסקים בפעילות בין־דתית. אחת לשנה משתתפים בני הקהילה בפעילות ציבורית בין־דתית. לפני שלוש שנים הם קיימו כנס באוניברסיטת בן־גוריון, בנושא „המשפחה כאמצעי להעברת ערכים". זה היה כנס יהודי־מוסלמי שמשתתפיו היו יהודים וערבים. לפני שנתיים ערכו היכרות עם התרבות הבדווית, וגם למדו, למשל, מהו אסרו־חג שבועות בתרבות היהודית — מול התרבות הבדווית. לפני שנה טיילו בירושלים, וביקרו בכנסיות, במסגדים ובבתי כנסת.

בקהילת „אשל אברהם" יש קשת רחבה מאוד של דעות פוליטיות, משמאל לימין. את חיוב יונתן פרלמן עצמו הכותי כחבר באגודה לזכויות האזרח. בשיחה עמו הוא מקפיד שלא לרדת לעומק רעותיו הפוליטיות, כדי שלא ייווצר הרושם כי הוא מדבר בשם קהילתו. גם את המעט שהוא מוכן לומר, הוא מדגיש כי הוא אומר בשם עצמו בלבד. „אני נוטה לצד שמאל של הקשת הפוליטית", הוא אומר. „חלק מהאידיאה של מדינת ישראל הוא, שאני צריך לתמוך בשולמית אלוני בגלל עמדתה בנושא הפרדת דת ממדינה. חלק גדול מאוד של הציבור חושב אותה כאנטי־דתית. ואני דווקא רואה בעמדותיה משהו שחוזר בהתקדמות המסורת, ובשבירת המונופול של הממסד הדתי. באופן בלתי פורמאלי אני פעיל גם באגודה לזכויות האזרח בישראל, בגלל הדגש שהיא שמה על חופש הביטוי, שהוא בסיסי מאוד לתנועה המסורתית".

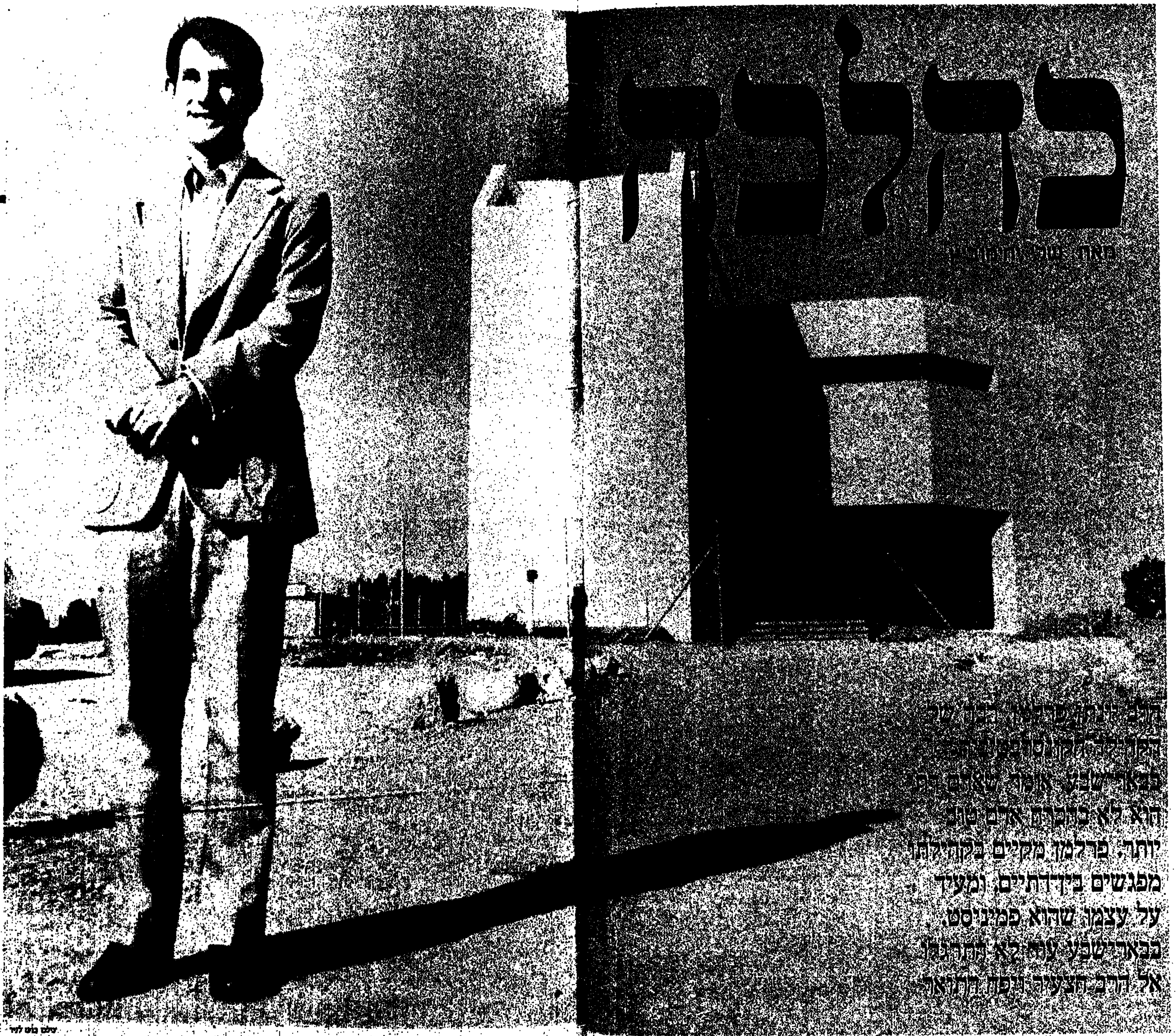

כמו קתולים בארה"ב

ע ל פרשת הגיור של שושנה מילר, פרשה שבמידה רבה הצטיירה כמאבק של היהדות האורתודוקסית נגד היהדות המסורתית, ולא כמקרה פרטי של אשה אחת, אומר יונתן: „יש מלחמות שהיית מעדיף לא להילחם אותן. אני רואה את בעיית [illegible] ומדינה כבעלת, שאין לנו, הלא־אורתודוקסים — כוח להיכנס אליהן. תחלס — למפד"ל, לאגו"י ולש"ס — יש כיסאות שלנו אין. אין לנו כוח פוליטי. יש כוח מוסרי. אז ברור שיש גם בבג"ץ וגם בממשלה אנשים נאורים. אולי החלטת בג"ץ היא ניצחון, אבל הכל שלל הנושא הועלה בכלל. כל עניין חסימון של יהודי כגר — הוא כל כך לא יהודי, כל כך נוגד את המסורת — עד שהכל שעלה בכלל, התוצאה עכשיו היא שראש הממשלה מעוניין עוד יותר בהעברת התיקון ל„מיהו יהודי", כך שהמצב יצא רע".

„אני מופש את מקומה ואת עבודתה של היהדות המסורתית והמתקדמת — בקביעת עובדות בשטח. היום יש שני קיבוצים רפורמים בערבה — לוטן ויהל. בגליל ישנו קיבוץ חנתון של התנועה המסורתית. יש בית־ספר לרבנים של התנועה המסורתית בארץ. אני רואה את עתידנו בכך שנקנה יותר ויותר נפשות, אנשים, לתנועה שלנו. אני לא רוצה לראות את עצמנו מתארגנים פוליטית, ואני לא חושב שיש הכרח להתארגן פוליטית. המעמד שלנו כאן, באיזשהו מקום דומה לזה של קבוצות מסוימות בארה"ב. הקתולים, למשל, כאשר הם רוצים להשפיע על חקיקה להפלה — יכולים להשפיע במגוון דרכים, לאו דווקא בעזרת נציגים בקונגרס. יש בינינו כאלה החושבים שיש צורך להקים מפלגה, אבל זה נראה לי לא מציאותי. אצלנו אין ציות לרבי, וקשת הדעות הפוליטיות בינינו היא כל־כך רחבה, עד שקשה להאמין שכולנו נצביע עבור מפלגה אחת".

בחוברת ההיא, החגיגית, שהוצאה לקראת פתיחת בית הכנסת החדש, כותבת חברת הקהילה, ג'נט טוקר: „... בני העשרה היו מקור מצוין לכוח אדם (ויותר מאוחר ל„כוח אשה" גם כן). למדנו וחקרנו את עניין השתתפות נשים בפעילות בית הכנסת, ולבסוף החלטנו להיות קהילה שוויונית. הפעלת הנשים בתפילות סייעה רבות לקיומן".

קהילת „אשל אברהם" כיום, היא קהילה שוויונית לכל דבר. נשים עולות לתורה, קוראות בתורה, עוברות טקס בת־מצווה הזהה בכל לטקס בר־מצווה.

תהליכים אכזריים

י ונתן נשוי לדינה ליפסקי, חשומרת על שמה מלפני הנישואין. דינה, עובדת קהילתית במקצועה, מנהלת מועדון לילדים עולי אתיופיה. עבודתה הקודמת היתה — מחנכת לבריאות בקהילה בדווית בנגב. „כן, אני מגדיר את עצמי כפמיניסט", אומר יונתן. „אשתי ואני עובדים מחוץ לבית ובתוך הבית. אני עושה הכל. מבשל, מנקה, שוטף כלים, שומר על הילד, עושה כביסה".

„מפגישות ומשיחות עם אנשים", הוא אומר, „אני מבין שהממסד הדתי מרחיק הרבה נשים מהיהדות. הממסד הדתי שולט בדיני אישות — בנישואין, בגירושין. „מבחן הרבנית" למשל, לפני הנישואין, או התהליכים הקשים שצריכה אשה לעבור אם היא מתגרשת — לא מקובלים על נשים רבות. יש כאן מקום לגישה הרבה יותר סבירה. אין סיבה שהתהליכים הללו יהיו כל־כך אכזריים. יש אמנם נשים יהודיות שגדלו וספגו את המצב, והן מקבלות אותו כמובן מאליו. הן מקבלות את החלוקה לפיה לגבר יש זהות ציבורית. ולאשה — זהות פרטית. מקבלות שלאשה יש תפקיד אחר, ושהיא אחראית לבית ולילדים. היום החלוקה הזו מתנגשת עם המציאות. יש יותר ויותר נשים אורתודוקסיות שיוצאות מהבית ומעורבות בפעילות ציבורית".

בבית הכנסת של אשל הנשיא יושבים הנשים והגברים יחדיו. הגישה המתירה זאת, מתבססת על ההנחה שההפרדה בין נשים לגברים היא תוצאת השפעת תרבות האיסלאם. „קשה למצוא אסמכתאות קדומות להפרדה בין המינים", אומר יונתן, „יותר מזה. בעולם המודרני לא קיימת הפרדה חדה בין המינים, ואין סיבה שהפרדה כזו תיכנס לבית הכנסת. אצלנו חלות כל המצוות על הנשים. כבר בתלמוד כתוב, שאשה יכולה לעלות לתורה. אך אינה עושה זאת מפני כבוד הציבור. אנחנו אומרים שהמשמעות כיום היא שונה. אחרי גולדה מאיר כראש ממשלה, למשל, קצת קשה לומר שכבוד הגבר ייפגע אם אשה תעלה לתורה. אנחנו שואפים לשוויון בתוך התורה".

על הסכמי נישואין הנעשים לאחרונה בין זוגות באמצעות עורכי דין ומחוץ לתחום הרבנות, הוא אומר: „אני יכול להבין מדוע אנשים עושים זאת. אבל חסרה לי כאן הקדושה. יש אלמנט של קדושה בכך שאיש ואשה מחליטים לחיות יחד להוליד ולגדל ילדים יחד. בגלל הבעייתיות שיוצר הממסד הדתי אני יכול להבין מדוע אנשים בוחרים בדרך זו. יש בפירוש מקום למתן אפשרות בחירה של נישואין אזרחיים. ואז תהיה לכך משמעות אחרת אם אנשים יוכלו לבחור בטקס יהודי מתוך רצון, ולא בעל כורחם".

יותר מטקס

ה יהדות הקונסרבטיבית היא יהדות שומרת־מצוות. „אבל מתוך ידע ומתוך בדיקה של מהי יהדות". כך, למשל, מצאו רבנים ורפורמים פתרון הלכתי לשנת השמיטה. הגמישות הזו אינה מצביעה על כך שהתנועה הרפורמית בוחרת בדרך הקלה מן הבחינה הפרקטית. „לא תבשל גדי בחלב אמו", למשל, מתפרש ומתבצע על כל הדרש המסועף שסביבו, יונתן אומר. „יש שני צדדים. מחד — יש חשיבות לבדיקה יסודית אקדמאית. מאידך — יש כבוד שחולקים למאות שנות מסורת. גם בשמירת כשרות אפשר למצוא די הרבה היבטים דתיים חשובים, כהקפדה על שמירת כשרות לא נקבל את הפשט שבאיסור, אלא נאמר שיש הצדקה לאוהבה. אין הבדל בסדר היום ובמידת קיום המצוות בין יהודי אורתודוקסי לקונסרבטיבי. אצלנו יש שילוב של תורה עם דרך ארץ, תורה ועבודה.

„גם יהודי אורתודוקסי לא מקיים את כל המצוות. כל אחד ממלא אותן עד כמה שהוא מסוגל. האסון האמיתי הוא יהודים שיש להם חיצוניות של יהדות, אבל לא פנימיות. יש יהודים חרדים שחיצוניותם הדתית גלויה לעין, ואז כשמגלים שהם פשעו — מזעזעים יהודים אחרים מן הנילוי. אין סיבה להזדעזע מאדם חרדי שהוא פושע. יש מצוות שבין אדם לחברו, ויש שבין אדם למקום. יהודים שאינם שומרים על קיום מצוות טקסיות, מצפים כמובן מאליו מכל שכן שמי־ שימלא את המצוות המוסריות. אבל אדם דתי הוא לא אדם יותר טוב. או יותר מוסרי מחילוני, זה גורלנו אחרי ההשכלה. כל כך הרבה יהודים נטשו את המסורת בתקופת ההשכלה, עד שיש נטייה לחשוב שמי שעדיין בתוך זה — הוא מושלם".

הרב יונתן פרלמן אינו יכול להשיא זוגות בישראל. גם לא את בני קהילתו הנישאים. משרד הפנים והממסד הדתי לא יכירו בנישואים כאלה. יונתן משתתף בטקסים, לבקשת בני הזוג, אולם רב מטעם הרבנות צריך לחתום על הכתובה. יונתן חי היטב עם המגבלה הזו. „בארצות הברית", הוא אומר, „עיקר העבודה של רבנים היא להופיע בחתונות ובלוויות. היהדות באה לידי ביטוי בטקסים. לי יש תפקיד אחר. אני מנסה ממעגל החגל־יהודי, וזה הרבה יותר".

קובה אדומה והזאבים

מצעד כבוד במלאת שלושים שנה לעגינת אנייתו של פידל קאסטרו בקובה

קובה מעורבת בעימותים בינלאומיים ומקיימת קשרים עם משטרים מתקדמים ופאשיסטיים, כמו: סוריה, לוב והכל במצוותה של בריה"מ. מבט על קובה הסוציאליסטית של היום, על בעיותיה, קשייה והישגיה

מאת דוד בן־ישראל

קובה שלאחר המהפכה אינה בולעת את המידע הכספי והטכני שהיא מקבלת, כפי שקורה למרבית ארצות העולם השלישי, במיוחד בגלל שחיתות מנהיגיהן.

העם הקובני עובד קשה מאוד וחי בצניעות, בהיותו מגויס בלי הרף למטרות מתוכננות היטב על־ידי המפלגה הקומוניסטית. האדריכל הגאוני של המבצע הוא ללא ספק פידל־קאסטרו, הפועל בתנאים רעיוניים ובינלאומיים מלאי סתירות, ובשל כך הוא מוכן להקריב למשימה את זכויות הפרט בארצו, ונכנע לכורח לנהוג ברוח מאקיאבלית במישור העולמי — בכל זאת למען פיתוח בלתי מופרע של ארצו והבטחת משטרו. האם יכול היה לבחור בדרך אחרת למען עמו הקטן, בן עשרה מיליון איש, כאשר העולם מחולק ומשוסע בין שתי מעצמות־העל? השאלה, ותשובה כנה עליה מבחינה אינטלקטואלית, חשובה גם למבקרי מדיניותה של ישראל, העומדת בפני אותה דילמה של קובה, אף גרועה ממנה. אך תשובה כזאת לא תשמע ודאי בעולם שהוא כולו פוליטיקה...

במלאת שנה נוספת לניצחון המהפכה בקובה, שעוררה כל כך הרבה ציפיות, גם ובעיקר אצל מאוכזבי "עולם המהפכה שבריה"מ עומדת בראשה", ניתן להתייחס להישגיה, המרשימים בכל קנה מידה עולמי. עובדה מוחצת היא שאין בעולם עוד ארץ אחת שקפצה כמוה קפיצה נחשונית אל חיק חיים טובים, יפים ובעלי משמעות — ובזמן כה קצר. היא הצליחה לגבור באופן מכריע על הניוון, האנאלפבתיות, חוסר השוויון החברתי, האבטלה הכרונית (25%, קבוע), ופיגור כלכלי נורא שאפיינו את הארץ לפני המהפכה שהתחוללה לפני 27 שנה, כתוצאה מניצול קולוניאלי ומונוקולטורה פרימיטיביים.

הישגים ומחדלים

בין ההישגים: ייצור החשמל גדל (1985), פי שמונה לעומת 1958. זה אפשר תיעוש גובר והולך, ואספקתו ל־85% מהבתים (בעת נפילת הדיקטטורה נהנו מחשמל רק 58% מהדירות, רובן ככולן בערים). בחומש האחרון נבנו 335,000 דירות, פי שלושה מאשר בחומש הקודם. מספר המצרכים בקיצוב (כמו למשל כמות הבד שהפרט רשאי לקנות), פרט למזון, ירד מ־150 (עוד ב־1980!), ל־68 כעת. ב־1958 היה רופא אחד על כל 1,100 תושב, כיום — רופא על 443, והתכנון ל־1990 הוא רופא על כל 284. צי הסוחר גדל פי עשרים מאז ניצחון המהפכה. ייצור פרי ההדר קפץ מ־73,000 טון ב־1958 ל־752 אלף כעת, כמות שמתכננים להכפילה תוך 5 שנים. הייצור השנתי של חלב, שהסתכם בפחות ממאה מיליון ליטר ב־1958, עלה ל־500 מיליון ב־1975 ול־900 מיליון כעת. בסוף 1958 היו 9000 טרקטורים בקובה, היום, 77,000. מספר קוצרי קנה הסוכר, שב־1970 עמד עדיין על 350,000, כמעט כמו בראשית המהפכה, הצטמצם, למרות הגידול בייצור, ל־72,000 בלבד. ב־1985, הודות למיכון.

ובין המחדלים: כולם מפיו של קאסטרו, בוועידה ה־3 של המפלגה הקומוניסטית (4.2.86): טיפול בירוקרטי מוגזם בפתרון בעיות פשוטות של האוכלוסיה; חוסר ניצול היכולת התעשייתית; פיגור בשיטות ההשקיה; תשומת לב בלתי מספקת למגזר הכפרי; ליקויים בטיב הבנייה; פיגור בפיתוח התעשייה האלקטרונית; ייצוג הולם לתושבי קובה הצבעוניים; טיפוח וקידום של שיתוף אמת בין כל דרגי הניהול ויחידות הפועלים.

מחויבות כלפי העם הסובייטי

קאסטרו, בחוזרו ממוסקווה, הסביר לאורחי קובה (3.1.73), שבמקביל ליחסה החדש והמרגש של ברית המועצות, "עלינו לפתח את הכרתנו האינטרנציונליסטית". ו"גראנמא" הבטאון הרשמי של הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית, שם את הרגש במאמר מערכת על כך ש"אותם הסכמים משמעותם מחויבות כלפי העם הסובייטי, כלפי הסוציאליזם... נזכור זאת תמיד!"

המכונה התחילה לפעול, ובכל המישורים. חודשים אחדים לאחר מכן (14.5.73), ובגניבה, ניתן צו "חוק הסוד הממלכתי" שלא פורסם ברבים, ו"לא נדון על־ידי ההמונים בגלל אופיו המיוחד" (אף כי הוא כולל סעיפים של עונש מוות), שמטרתו העיקרית היתה — התברר בדיעבד — למנוע דליפת מידע על העומד להתרחש. ההמשך ידוע: מעורבות צבאית "למען סולידריות אינטרנציונליסטית" של רבבות חיילים קובנים, במימון סובייטי, במלחמות ומאבקי פנים של ארצות תת־מפותחות רבות, בעיקר באתיופיה (כנגד סומליה) ובאנגולה (במלחמת האזרחים שלה ונגד דרום אפריקה).

פרק המעניין אותנו במיוחד הוא התערבותה הצבאית של קובה, לצד סוריה, נגד ישראל! קאסטרו, שבסוף 73 הגדיר כ"עזרה רפואית" את העזרה "האינטרנציונליסטית" שארצו הגישה לשכנתנו הצפונית במלחמת יום הכיפורים, גילה ב־26.7.78, בעצרת המונים ובנוכחות ערפאת כי "חיילים קובנים צעדו לסוריה ב־1973, כאשר ארץ זאת ביקשה את עזרתנו נגד התוקפן הציוני".

קובה מעורבת בעימותים בין־לאומיים כמו בסומליה, דרום־סודן, אתיופיה, יוגוסלביה, סין, קאמבודיה, ונצואלה ואחרים, ומקיימת קשרים עם המשטרים הפשיסטיים של אידי אמין, קדאפי, ובזמנו עם ספרד של פראנקו ומשטר הקולונלים של ארגנטינה. זה נעשה במצוות בריה"מ, ובכל זאת אין הדבר מונע מקאסטרו לחזור, דמגוגית, ולהכריז על טוהר דרכו הבינלאומית של משטרו.

נראה שמצפונו אינו שקט, שכן הוא נוהג להתנצל, בעשרות הזדמנויות, לפי הפתגם: "על ראש הגנב בוער הכובע", ולהכריז ש"אם יש ממשלות המעמידות עצמן למכירה — קובה לא תשוחד לעולם!". אלא שנוסח ההסכמים שפורסמו חושף במקצת את המחיר ששולם עבור כניעת קובה, גם בקשר לתנאי ההלוואות החדשות ולדחיית תשלום הישנות עד סוף כל הדורות. קאסטרו עצמו הזכיר עובדות בגרון, בראיון לעיתונאית האמריקנית ברברה וולטרס, (19.6.77) בו אישר שההסכמים קובעים שבריה"מ מוכרת נפט לקובה במחצית המחיר העולמי וקונה אצלה סוכר במחיר כפול מזה שבשוק, ואף הם (הסובייטים) סיפקו לנו חינם את הנשק שהיינו זקוקים לו. להשלמת התמונה יש להזכיר שלאחר שמוסקווה נתנה את האות, נחתמו הסכמים, כדוגמתם וכרוחם, גם בין קובה לבין כל מארצות הגוש המזרחי, ואלפים רבים של יועצים וסטאז'רים לקובה מבריה"מ, בולגריה, מזרח־גרמניה וכו'.

הכיכר האדומה של קובה

מפלאי "הצנטרליזם הדמוקרטי"

אופיו האמיתי של המשטר בקובה משתמע מהוראתה לאסקאנו, מפקח "הוועדים להגנת המהפכה" (השולטים בחיי האזרח ובפיקוח על הנעשה בהם), באוגוסט 1978, שהם "חלק מהשיטה של הדיקטטורה של הפרולטריון". אותה שיטה קובעת את מרכזיותה האבסולוטית של המפלגה הקומוניסטית במדינה ("המפלגה היא אמנו שלנו, המורה שלנו, המדריכה שלנו, מורת הדרך שלנו, המפלגה היא נשמת המהפכה" — קאסטרו 17.12.75). לשם כך קיים תקנון (במפלגה הקומוניסטית), הקובע שהמוסדות לוועידותיה יתנהלו לפי עקרון "הצנטרליזם הדמוקרטי" (נשמע מוכר...) כלומר:

מעל חצי מיליון חברי המפלגה, המאורגנים ב־40,000 סניפים, בחרו ב־1800 צירים כנציגיהם לוועידה ה־3 של המפלגה. מבין 1800 הציגים, 31.5 בקירוב, היו פועלים וחקלאים (ורבים מהם אף רואיינו על־ידי התקשורת...), 13 אחוזים היו "קשורים ישירות להוראה, לשירותים, למדע", 12 אחוזים השתייכו לצבא, ליחידות ביטחון פנים, וכו'. בין הנציגים שנבחרו בוועידה לוועד המרכזי של המפלגה היו 19 אחוז אנשי הכוחות המזוינים (רובם ככולם גנרלים), 69 אחוז אנשי מנגנון, 2 אחוז סווגו כ"שונות", ועוד 10 "קשורים לייצור, שירותים, הוראה, קואופרציה". משמע: אפילו במקרה לא נבחר שום פועל או חקלאי! ל־146 מושבי הוועד המרכזי. בדיקה מדוקדקת מוכיחה שאפילו בין 79 "ממלאי המקום" לחברי מוסד זה (שחשיבותם פחותה ביותר), כלולים רק 4 פועלים...

בסיכומו של חשבון מתברר שאנשי המנגנון, שהיוו 53.5 אחוז מצירי הוועידה, מהווים 88 אחוז מהוועד המרכזי. (המצב לא היה שונה גם בשנים הקודמות).

אין מתרחשת המטמורפוזה? איך קורה שהפועלים והחקלאים אינם מיוצגים ישירות במוסד הכאילו־עליון של "מפלגת המעמדית"?... זהו הפלא של הצנטרליזם הדמוקרטי, שהוא מאוד מאוד צנטרליסטי ומעט מאוד "דמוקרטי", אם בכלל...

שליטת המאצ'וס

חוסר השוויון בין המינים בקובה נוגד לא רק את עקרונות המהפכה. הוא בולט גם עקב מקומן של הנשים בחיי היום־יום. 80 אחוז מהן, למעלה מ־3 מיליון, מאורגנות בפדרציית הנשים. מהן, 1.8 מיליון התנדבו למיליציות האזרחיות (בגלל מגבלות בנשק ובלוגיסטיקה גויס "רק" חצי מהן). הנשים, המהוות 37 אחוז (1985) מכוח העבודה (וב־1980 — 32 אחוז), מייצגות 55 אחוזים מבעלי המקצועות הטכניים, "מהפרופסיונלים בעלי השכלה גבוהה ותיכונית". במפלגות הקומוניסטיות, בהן אחוז הנשים גדל מ־15 אחוז ב־1975, לכ־22 אחוז ב־85, הן אינן מיוצגות בהתאם אף במוסדות המכריעים המקומיים. התופעה חוזרת על עצמה גם בארגון הנוער הקומוניסטי. עם זאת, אי־השוויון הקשה ביותר קיים במוסדות העליונים של המפלגה והמדינה.

מ־1965 עד 1980 רק 6 אחוז מחברי הוועד המרכזי של המפלגה היו נשים, ואז כמעט הוכפל חלקן. בוועד שנבחר ב־1986 מכהנות 19 נשים, שהן 14 אחוז מהסך־הכל. אך מליאת הוועד המרכזי, עם כל יוקרתו, אינו יותר מחותמת גומי להחלטות הפוליטביורו, קישוט הנותן צביון דמוקרטי שאינו כזה, מעשית ורעיונית כאחת. המבחן האמיתי בסוגיה הוא שוב במוסדות המצומצמים ומקבלי ההכרעות. וזאת התמונה: מאז ייסוד המפלגה, ב־1965, ועד 1986, במשך עשרים שנה, לא היתה שום אשה בפוליטביורו! רק אז נבחרה אחת, מתוך 14 חבריו. אותה אשה, וילמה אספין, היא גם היחידה ב"מועצת המדינה" בת 24 החברים, כשב"מועצת השרים", בת 20 איש, אין כל ייצוג נשי. כמו כן, אין — ולא היתה — אפילו אשה אחת במזכירות הוועד המרכזי של המפלגה במשך כל השנים. קיים עוד פורום, המוצג בקובה כ"מכשיר עליון של השלטון במדינה" והוא "המועצה הלאומית של השלטון העממי", המורכב מ־510 צירים, מהם שליש (!) נשים. (באופן מפתיע כלולים בין הנבחרים גם כל חברי הפוליטביורו, מחליפיהם (2 מתוך העשרה הן נשים), אנשי מזכירות הוועד המרכזי, ועשרות מחבריו). אבל, מה שצריך להיות כאילו הפרלמנט של קובה, הוא שוב ובפועל "מכשיר" לביצוע מדיניות הפוליטביורו, מבלי שתהיה לו סמכות לחרוג ממנה.

האם המשטר הסוציאליסטי יביא, מעצם קיומו, מזור לאי־השוויון בין המינים? אין זה נראה כך כלל. קאסטרו הודה, בוועידת 1986, שבין יתר המגזרים שאינם מיוצגים כראוי במוסדות העליונים נמצאות גם הנשים (אגב: הוא אמר זאת גם בוועידת 1975). למשל, הודעה כוללנית כזאת בפיו נשמעת כמתחמקת, לאחר שבהיותו המנהיג העליון במדינה הוא ודאי אינו מתנזר מקביעת הצוותות הפועלים לידו, אך היא מצביעה על כך שאפילו הוא התייאש מלגבור על המאצ'ואיזם בארצו (השליט גם בבריה"מ, ולצערנו, אף בקיבוצים). כנראה שיותר מאשר מהפכה חברתית־כלכלית הכרחית מהפכה פסיכולוגית להשגת שוויון זה. ולכן, לא מקרה הוא שקאסטרו קרא "למאבק בלתי מתפשר נגד הדעות הקדומות ומעשי ההפליה הבולמים עדיין את היכולת הגלומה בנשים, בביתן, בעבודה ובחברה" (ההדגשה שלי — דב"י).

ההגנה המרחבית במצעד צבאי

אופוריה ביטחונית

העיתונות מסרה לאחרונה ש"קאסטרו שוב מזהיר מפני פלישת האימפריאליזם לקובה... היא מתכוננת זה שש שנים למלחמה אפשרית". סקופ?... כלל לא. האזהרה לא היתה קשורה למצב חדש שנוצר, כביכול, בין קובה לבין ארה"ב. האמת היא שקובה מתכוננת "למלחמה אפשרית" מאז ניצחון המהפכה. עובדה: "הוועדים להגנת המהפכה", המקיפים היום 6.6 מיליון בני־אדם (84 אחוז מהקובנים מעל לגיל 14), נוסדו כבר ב־1960...

חוסר ערנות ביטחונית של האוכלוסיה והממסד כאחד עלול לעלות ביוקר למשטר של קובה, כי הוא יכול לשמש פיתוי לשכנתה רבת העצמה. כדי שערנות זאת תתקיים ללא הפוגה ולאורך ימים, לא די להצטייד בנשק (וקובה מצוידת היטב). אסור לשכוח שרבבות חיילים ומילואימניקים קובנים רוכשים ניסיון קרבי, זה 13 שנים, במסגרת "מחויבותה של קובה לעם הסובייטי, לסוציאליזם". רק ב־1980/85 "יותר מ־100,000 קובנים מילאו משימות אינטרנציונליסטיות וחזרו לקובה מוכנים טוב יותר, והצטרפו מחדש לשורות שלנו" (קאסטרו, 4.2.86).

בשביל שכל ההכנות והאימונים הללו יצליחו, נחוצה אווירה לאומית מתאימה, שתורגש בבית, ברחוב, באוויר. לכן מקיימים בקובה מה שניתן להגדיר כ"אופוריה ביטחונית", שלא נותנים לה לפוג אף לא לרגע, לא ביום ולא בלילה, על־ידי השמעת הזהרות תקופתיות, כמו הנ"ל, ניפוח בלתי רגיל של כל תקרית (תהיה הקטנה ביותר), ריבוי הפגנות פוליטיות מטעם (שחובה, למעשה, להשתתף בהן), אינדוקטרינציה רעיונית בכל גיל ומישור. מכאן שקצת מתח ביטחוני אמיתי אף מתקבל ברצון על־ידי שלטונות קובה. אזרחי קובה, [illegible], אינם רוצים לשמוע על כך, אך קאסטרו עצמו אישר את קיומה של טקטיקת המתח המלאכותי.

דו־קיום, דה־פאקטו

מה הסיכוי, או מוטב לומר הסכנה, שתהיה פלישה אימפריאליסטית לקובה? שום דבר אינו ודאי, אך נראה שהממשל בארה"ב לא יבחר באופציה צבאית לחיסול שלטונו של קאסטרו, ואפילו לא יחזור על תמיכתו (1961) בפלישת מהגרים קובנים, ולו רק בגלל ההתנגדות העזה שמבצע זה יעורר במערב, בעולם השלישי, ובציבור האמריקני. אבל העיקר, אולי, הוא שבוושינגטון יודעים, שקובה־בריה"מ, שהאחרונה התחייבה להגנה צבאית על קובה במקרה של תוקפה אמריקנית עליה, וזאת בהתאם לרמזים "שלא נאמרו" בהסכמים שנחתמו בין קובה לבריה"מ. בסוף 1962, בוושינגטון גם יודעים להעריך את כוחו והרתעה הלוחמת של קובה — והוא אינו שש לוויטנאם שנייה. סיבה חשובה שתגרום ליוזמה צבאית של ארה"ב נגד קובה, על אדמתה, יכולה להיות התגרות סובייטית־קובנית נגדה, מהסוג של הצבת הטילים (1962), אך אין לשער שמוסקווה תחזור על שגיאה כזאת, במקביל למצב של הרתעה הדדית. ולמרות העוינות הרשמית, מתקיימים קשרים פוליטיים־כלכליים בין קובה לבין ארה"ב. הם מוגבלים, נכון, אך הם מתרחבים לאט ובזהירות עם התפתחויות אפשריות בגישות הריאליסטיות של שני הצדדים. הן משאירות פתח תקווה להמשך הדו־קיום בשלום, הקיים בינתיים דה־פאקטו.

הממציא הוא חוסר התקווה

מאת אילן שיינפלד

אלן גינצברג משורר נודע ממנהיגי „השמאל החדש", פעיל מאוד בפסטיבלי קריאה, שירה ומחאה של סוף שנות השישים. משורר פוליטי, פילוסוף, אידיאולוג הנלחם בממסד האמריקני, בחוקיו, תובע סובלנות בכל הנוגע לסמים, הומוסקסואליות ומתייחס לשאלות הבוערות

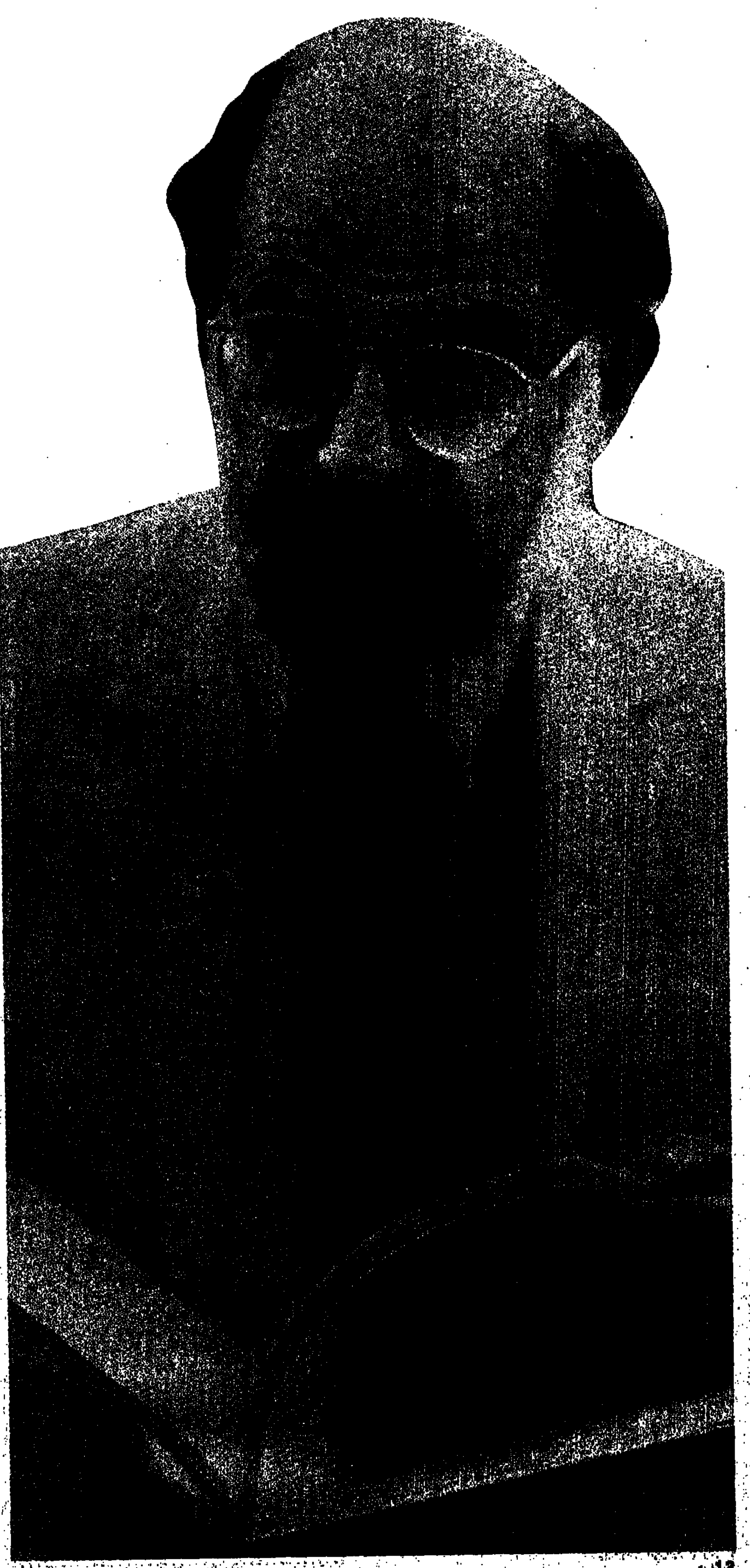

את אלן גינצברג קשה להשיג דרך מוסמה הממשל האמריקני. קשה להשיגו גם דרך המזכיר האישי שלו, בוב רוזנטל. הדרך הקלה יותר היא פשוט להתקשר אליו בשעת מק ולצאת אתו לארוחת בוקר בבית הקפה השכונתי.

את המשורר הלא־ממסדי הממוסד הזה, נביאן של שנות השישים, הלכתי לפגוש כמו שפוגשים מלך. כאשר זרק אלי מ הקומה השנייה את מפתח דירתו בתוך גרב ישן, הופשלה הגלימה. כאשר הכניס אותי לבית ידידו, המשורר פיטר אורלובסקי, למרווח הצר שבין המטבח לחדר־השינה, משום שדירתו שלו, ענייה כדירתו של פיטר, מצויה בשיפוצים, נש גם השרביט. כאשר ישב מולי בבית הקפה, גבר מבוגר בחליפה ומשקפיים, ושר בלוז לזכר אביו, בין המון צעירים להגיע פגשתי פתאום באלן גינצברג, איש בן שישים, משורר, די מיואש, די הססן, מאוד זהיר באמירותיו על כל מה שנשאר מן החלום המנופץ של שנות השישים העליזות.

התחלנו מן ההתחלה. כלומר, מן השאלה בדבר קיומו של האלוהים. כל זאת, מתוך הידיעה המוקדמת, כי בשנים האחרונות עוסק גינצברג בבודהיזם טיבטי ובמדיטציה.

„אם היתה ישות טרנסנדנטית כזו, לא היתה יכולה לנוע, זה היה נוגד את תפישת ההשתנות", אומר אלן גינצברג. „בן המורה שלי למדיטציה שאל את אביו אם יש אלוהים, והוא אמר שלא, או הניח הבן את ידו על אביו במחווה של פורקן מתח אוויר".

ומהי, אם כן, נקודת ההתייחסות המופשטת שלך?

„הקיום מכיל סבל. זוהי נקודת התייחסות. הקיום מכיל גם השתנות. ונראה שאין בו נקודות התייחסות אחרות מלבד סבל והשתנות מתמדת. אין אגו תמידי, ואין עצמיות קבועה. גם זו נקודת התייחסות. שלוש עובדות אלה הן שלושה אופנ־יקום וכך הם מעוצבים בבודהיזם.

יש מידה של אי־נוחות בקיום בגוף. בהיותנו נתונים מ למוות. המודעות לכך היא סבל והיא גם סוג של נדיבות: שיהיה מודע לסבלו ייפתח לסייע לסובלים אחרים. זוהי, אם כן, גם נקודת התחלה של הוויה חברתית המבוססת על מודעות אינטליגנציה של הכרה בסבל. זהו סוג של אופי הירואי, בסיס שעליו אפשר לבנות את ,ירושלים'.

אתה ודאי מתכוון לירושלים החדשה.

בבודהיזם קוראים לזה שַׂנְגָה, קהילה של צרק, המיוסדת על פגיעות דעל אמת: אם היינו עשויים מברזל, לא היינו מודעים לסבלנו. אך אנו עשויים ממוח ובשר. ומי שמוכן להתייחס באופן מודע לסבל, יכול לדבר ברגישות ובאהדה גם של אנשים אחרים, בלא ניסיון לשלוט עליהם או להתעלם מהם, כמו מן הפלשתינים, או כמו המונותאיסטים, המוכנים להתעלם מכל אחר אחר.

הנה, למשל, הלאומנות הערבית בגרסה האיראנית שלה היא אגואיזם מתמיד ועמוק, — אפילו אחרי המוות מצויה של העצמיות במרכז הקיום.

האם כל דת היא אגואיסטית?

כל הממוסד הופך, בהכרח, למושחת, ואז מתרענן מתוך עצמו. אין לי שום התנגדות למיסוד דת, אלא אם כן הדת מאמינה רק בצדקת עצמה, ובודהיזם אינו צורך אל, אלא מודעות מדיטאטיבית בשימוש יומיומי. בטקסים יהודיים מסוימים יש אותו אמון במודעות מדיטאטיבית — תפילת נטילת ידיים ותפילה לפני שינה הופכות אותך מודע לכל פעולה שלך.

אני לא מאמין בקשר בין העצמי לנשגב. מודעות לעצמי היא מודעות לרוח. ספיריטואליזם בעברית זה „רוחניות". לרוח קשור בעצמך זה להיות קשור לרוחך, כלומר לנשימתך. כי הנשימה משפיעה על המוח. המודעות לנשימה, כולל המודעות לטבע המשתנה והארעי שלה, היא ההיפך מן הקשר לישות נצחית כלשהי. ספיריטוס בלטינית זה — לנשום. כל מושג הספיריטואליזם במערב בא מנשימה, וכל מי שמנסה להבין כדי שיציין משהו אזוטרי שלא אותו בא המושג לציין, צריך בנשימתו שלו.

הקיום הוא מה שהנו, ואינו צריך שום התנצלות, אלוהים לכבוד בתפיסה, כרכוש של רעיון כמו אל, הוא התעלמות מן הקיום. אלוהים זה מלה בת ג״א אותיות, זה הכל.

הפולחן — שיטה לאימון המוח בדרך למודעות

האם דת היא דבר מובן בעיניך?

הסכנה היא מטריאליזם רוחני, איסוף של ריגוש רוחני בפני הרוחני הכולל צְלָמִים וחזיונות. זו גם הסכנה היחידה של שבירת הדת הממוסדת — חומריות רוחנית מכיוון אחר, המבוססת על יוגה, למשל. השיטה הנכונה, לדעתי, היא לחקור את המוח, את הרוח, בדרך אתאיסטית, מודעת.

משום כך אין לי גם התנגדות לפולחן, כל עוד משתמשים בו כשיטה לאימון המוח, בדרך למודעות. אך אם הוא מהווה כלי לכיסוי המודעות, לריקונה, הוא הופך מסוכן. וכך גם עגינתו במצוות האל. גימוק כזה מחסל את מודעות הרוח.

מה דעתך על הדת היהודית כיום?

לא אומר דבר על הדת היהודית כי אינני חי בציון, בישראל, ואיני חווה פולחן יהודי דתי. אני יודע שזו דת, היוצרת אגו לאומי מרוכז בעצמו, באופן שעלול לשמש כעס, אלימות ואי־סובלנות. אבל אני מהסס לעשות הכללות, או לעודד מישהו שלא לקיים דת זו, משום שאיני חי בה.

עם זאת אני יכול לומר, שכל גזע הטוען כי הוא בעל השראה מאלוהים, הוא שלילי. זה מה שהבודהיזם קורא ,אגו סתגם'. ואנו צריכים אגו פתוח, עם הרבה אוויר. על אגו כזה כתב ויליאם בלייק „הרע הוא הבורות והבורות היא עמימות".

לכולנו יש אגו, כי יש לנו גוף. אפשר לנסות להרוג את האגו, וזו תהיה טעות; להמליכו, וגם זו תהיה טעות; או להתייחס אליו באופן ידידותי, וזה מקטין את המפלצת. הרי האגו של אללה ויהווה הפכו למפלצות מוצקות. הם נלחמים זה בזה ואולי ראויים זה לזה. (קורא את השיר „יהוה ואללה נלחמים").

היהודים תמיד התלוננו על אלילי השקר, אבל להם יש את אל השקר הגדול מכולם. אבל זה מה שאני מרגיש. אני לא סמכות, וזו לא בהכרח אמת. זו רק האמת שאני חשבתי, או האמת שחשבתי בזמן שכתבתי את השיר „אללה ויהוה נלחמים".

אתה מביע דעה ומיד מסתייג ממידת האמיתות שבה אפילו לגביך. אם כן, האם יש, לדעתך, מציאות אובייקטיבית, או שמא כולה פרי הסובייקט?

המציאות אינה סובייקטיבית לגמרי, אלא האובייקט הוא חלק ממנה. בפיזיקה, כאשר שתי מולקולות נפגשות, אין למפגשן קיום בלא סובייקט שיקלוט זאת. איינשטיין אמר שמכנה המציאות תלוי בכלי־המדידה. זה לא שאין אמת־מידה מקובלת: יש קיר לבנים, אך השאלה היא מי יסיע את מכוניתו כדי להיכנס בו.

כן, יש מציאות אובייקטיבית ויש גם סובייקטיבית. ואתה צריך למזגן יחד. הרי עם המיליטריסטים, למשל, הבעיה היא שהם חושבים שהם מכירים מציאות אובייקטיבית בלבד, ואז הם מנסים לשבור את הסובייקטיביות של היחיד, בהיותה מנוגדת לזו שלהם.

האם אתה מאמין בכוחה היצירתי של הלשון, לא כמסורת מידע, אלא כמערכת של מנטרות פרטיות?

רוב האנשים חושבים במלים. ומבחינה זו מנותב הפירוש הסובייקטיבי של מלים לתקשורת מילולית. יותר מכך, העולם שבדמיון הוא עולם של מלים ומראות, ובמובן זה משתתפת הלשון בעיצוב מצבים ומאורעות. ויליאמס קארול ויליאמס אומר, „השלטון הוא לשון". נאומיו של רייגן והמאמרים בעיתונות בונים מציאות דרך מלים ומזינים את המלים מרשמי מזון, תרשימים להכנת פצצות.

מבין סופרי שנות השישים עוסק ויליאם בארוס, בפרוזה שלו, בהתמכרות למלים, במניפולאציה של מלים ואימאג'ים ליצירת קונפליקטים ולבניית כעס פוליטי, בתעמולה ובשטיפת מוח. קונפליקטים ברמת הלשון והחשיבה, שהם מעל ומעבר לבעיות אדמה וטריטוריה, ולפיכך אף מתאימים לרוסיה, לארצות הברית, לישראל ולכל מקום אחר.

בארוס בדק לפני כן התמכרות לסמים, למין, לכוח, לחומר ורק אחר כך בדק את ההתמכרות ללשון, הוא ראה את הלשון כווירוס. „בתחילה היתה המלה — ואולי שם הבעיה", הוא כותב. והרי הדברים באמת הפכו מסובכים יותר מאז נכנס וירוס הלשון להיסטוריה. אגב, זוהי, למעשה, גם עמדתו של בלייק.

מיהם המשוררים והסופרים הקרובים אליך?

ויליאם בארוס בפרוזה וג'ק קרואק בשירה. גרגורי קורסו בשירה וגרו בשירה בפרוזה, וגם גרי סניידר. חמישה אלה הם שהתחילו את המהפיכה, מתוך קשר מורש לפאונד ולוויליאמס. ויליאמס קארול ויליאמס היווה מרכז התייחסות לכולנו — לאסכולת ניו־יורק, למשוררי סן־פרנציסקו, למשוררי הביט ואפילו לגרטרוד שטיין. הוא עבר אל לשון דיבור, במקצבי דיבור, על הלשון החיה בעצמה, ולא של הלשון הכתובה.

ומיהם המשוררים והסופרים הצעירים יותר הנחשבים בעיניך?

בדור שמתחתי ישנן השפעות הדדיות בין סופרים, שכיום הם בני 40־50, וביניהם אן ולדמן, דין דָהפְּרִימוֹ, אד סנדרס, טד בריינן ורון פדגט. כולם מהווים עירוב של אסכולת ניו־יורק ושל משוררי הביט. ישנו גם דור צעיר יותר, וכן מצויים אַנְטְלֶר, דייויד קופ, אַנְשֵי קְלוֹזֶן וצארלס ברנשטיין.

אינך מזכיר את משוררי השפה, הפועלים זה עשר שנים. משוררי השפה הם אינטלקטואליים מדי.

בשירה העברית חוזרים צעירים לכתיבה בתבניות פרוזודיות וקלאסיות או קשוחות ובלשון גבוהה. בתגובה לשבירת המשקל והחרוז ולהנמכת הלשון בשירה העברית המודרנית. האם יש לכך מקבילות בשירה האמריקנית?

לא בדיוק, משום שאנו ממילא לא התחלנו עם צורה כָאוֹטית. כולנו היינו מעורבים בניסיונות למציאת מידה מסוימת לשורה, עם פרוץ מהפיכת הצורה החופשית. ניסינו משקל כמותי, או פרוזודיה יוונית, הגורסת שימוש במשקלים שונים בתוך שיר אחר. בספרי — HAWL יש משקלים הדומים לפיאונים או לְכּוֹרְיָאמְבִּים, וכתבתי כך באופן אינטואיטיבי.

במלים אחרות, אנו הרחבנו את משקלי המאה ה־19 כדי שיכילו פרוזודיה קלאסית, כזו של הוראציוס ושל סַאפְפוֹ. כך שהצורה החופשית בשירה האמריקנית נשלטה על־ידי הניסיון לָמוֹר לה מידה. וזה חשוב. אותה שיטה יכולה להיות מיושמת גם בלשון העברית — ניסיון למוד את משקלי השפה ולמצוא משקל ללשון הדיבור. ואגב, לכל הארצות יש כיום בעיה שירית כזו — סין, רוסיה, אמריקה, ישראל. כי הלשון במאה העשרים משתנה ללא הרף, ומקשה על מציאת משקל שיתאם את הלשון המדוברת.

כך או כך, הקריטריון היחיד בעיני לשימוש בצורה פרוזודית קלאסית או קשוחה הוא בהירות ודיוק הלשון והמודעות לכל חברה. לא הצורה כשלעצמה. והמקבילה למה שקורה אצלכם היא הבלוז השחור, שהוא אולי השירה החשובה ביותר הנכתבת כיום באמריקה, וכן התנועה לכיוון הפזמון, המשיכה את המשקל, החרוז והבית. כך אצל בוב דילן, למשל, שבעיני הוא משורר אמריקני חשוב, ואני רואה בו משורר של ממש. שהרי, אם אתה חוזר לצורות קְלַסִיוֹת, אתה ממילא גם חוזר לשירה מוּשֶׁרֶת. ולכן גם אני שר ויש לי גם תקליטים.

בחלק מצורות השיר אותן אנו מְחַיים כיום מן המסורת בשירה העברית. בשירי אֵיזוֹר, למשל, אכן יש יסוד מוסיקלי ברור.

כן, לשירה האמריקנית יש את זה בבלוז, ולכם — בהשפעות מן השירה הערבית בימי־הביניים. אבל חשוב לשמור על לשון הדיבור. משום שהדיבור מאחד רוח וגוף. הנשימה היא פיזית, והמלים והרעיונות הם מן המוח, הרוח, וברגע שהשירה מתרחקת מלשון הדיבור, היא מפרידה בין שמים וארץ, בין גוף לנפש.

לאומנות שוביניסטית ניאו־נאצית בישראל

מה דעתך על מעתק הערכים החל כיום בארצות המערב, ובראש וראשונה בארה"ב. לכיוון שמרנות־יתר?

זה עניין זמני. אלה רעיונות קולוסאליים הנגלים כסותרים את עצמם. הנה, רייגן עלה לשלטון עם רצון לאזן את התקציב — והוא הכפיל את הבעיות. הוא ביקש לצמצם את הבירוקרטיה — והגדיל את המנגנון.

אגב, הרי גם בישראל, כמו באמריקה, חל מהפך רעיוני. את מקום ההומאניזם הסוציאליסטי תפסה לאומנות שוביניסטית, ניאו־נאצית.

במקומות שונים במערב מצאתי צעירים, הקשורים למה שמכונה „העידן החדש", ועובדים על מודעות עצמית, על חשיבה חיובית וכו'. האם אתה מאמין שתיתכן תנועת צעירים, שתשפר את מצב האנושות והאדם כעת, בסוף שנות השמונים?

ראה, התנועה האמריקנית נגד המלחמה הפכה את המלחמה למְמוּשכת יותר, משום שהיתה מבוססת על כעס, אם כולם היו נגד מלחמה, מדוע זו נמשכה זמן רב כל כך? הנה, בשיקאגו, בשנות השישים, היו מפגינים של השמאל, שנשאו את תמונותיו של מאו טסה טונג — בזמן שהסינים שנאוהו, משום שרדף את האינטלקטואלים. האמפרי נתקע. עם המלחמה של ג'ונסון ושמאלני ארה"ב שנאו כל כך את הליבראלים, עד שלא הצביעו כלל. וניכסון בא ומישך את המלחמה עוד יותר. כך שהשמאל האריך את המלחמה בעוד עשר שנים, בסירובו לבחור.

השמאל היה גם זה שעזר להיטלר לעלות לשלטון בגרמניה, כדי ללמד את המעמד הבינוני שיעור. ומאותה סיבה סייע השמאל האמריקני לניכסון, ומי ששילם על כך, באופן קומי, היו הוייטנאמים.

אגב, מה מצב השמאל בישראל. האם הוא עדיין קשור ברוסיה?

לא. זה נפסק בערך עם עליית סטאלין... ומה בדבר חשיבה חיובית?

אני לא אוהב חשיבה חיובית. אלא חשיבה מדויקת. חשיבה חיובית היא הגרועה ביותר לשירה. איננו זקוקים לעוד תעמולה שירית חיובית, אלא לשירה מדויקת.

והאם, בסופו של דבר, ניתן יהיה לשנות משהו במצב הגלובאלי?

עם תעשייה המבוססת על תעשייה צבאית, זה יהיה קשה מאוד. הנה, אצלכם, למשל: כלכלה צבאית, בצירוף שנאה יהודית ושנאה פלשתינית. זה מילכוד שאי־אפשר לשנות בו דבר.

אני חש שכולם פרשטי־רגל מסוממים. אם כולנו נכיר בחוסר־התקווה של המצב הבינלאומי, זו יכולה להיות נקודת התחלה טובה לפתרון. כמו אצל אלכוהוליסט. שעד שאינו קולט את מצבו, הוא ימשיך לשתות. חוסר־תקווה הוא נקודת מבט מאוד אופטימית, כי בו יש לך לפתוח נקודת פתיחה ריאליסטית. כל עוד אתה מאמין שתגבר על בעיות בצורה כוח, או על־ידי עסקה עם רוסיה או עם איראן, רק תחמיר את המצב.

לבסוף, האם תיווצר תנועת שלום חדשה?

תנועה כמו בשנות השישים מתחילה להיווצר, בשל עסקת איראן. אבל הבעיה היא, שכל אחד כל כך מוכן להודיה ולכוח, עד שטוהר, הרגל הזה יהיה מאוד קשה. ודאי, יש בינינו בני־אדם רגישים לרצף סיבה־תוצאה, אך התקווה שיוכל כל האדם יבינו את ריקנות עצמם היא קלושה.

מלבד זאת, דרך החשיבה המערבית מיוסדת בתוכנו. ההיפר־טכנולוגיה היא התמכרות לכוח. אגב, גם ויליאם בארוס חושב שהגזע האנושי גמור.

האם אתה מאמין בסוף?

אני מאמין שזה רק רעיון. ואני לא מאמין ברעיונות, אלא במציאות. יש לנו מציאות, שאני מאמין בקסם שבה — הכל יכול לקרות. מה, נשמע דבר אינו רציונאלי, קסם במובן זה, שאינך יכול להגביל אירוע כלשהו למסגרת לוגית, ואפילו לא לרצף של סיבה ותוצאה. כי גם זה אינו חוק שהלם. מה ששובר גם את החוק הזה הוא מודעות. רק מודעות יכולה לשבור רצף של סיבה ותוצאה. או להתייחס לרצף זה באופן שלא יוצר אשמה.

שורשים ורוחות

אלן גינצברג נולד בשנת 1926 ללואוס, מורה ומשורר בניו־ג'רסי, ולנעמי, מהגרת רוסית, שעל שיגעונה ומותה כתב אלן ב„קדיש" (1959). גינצברג למד באוניברסיטת קולומביה יחד עם המספר ג'ק קרואק, אך יותר מן האוניברסיטה השפיעה עליהם נוכחותו של ויליאם בארוז בניו־יורק. בארוז כתב את „ארוחת צהריים עירומה", ספר פרוזה ניסיוני חשוב, ובמהלך היכרותו עם גינצברג גילה לו את קפקא, ייטס, צלאן, רמבו.

אלן גינצברג סולק מאוניברסיטת קולומביה בשנת 1945, כאשר צייר צעירים בוטים על אבק־חלונו, בבקשו לחסוך את תשומת לבה של המנקה למצב התדיר. מאז גר עם קרואק ובארוז לחליפין, ועבד בעבודות מזדמנות. לבסוף שב לאוניברסיטה וסיים בהצטיינות, לא בלי להסתבך עם החוק — משום שדירתו שימשה מחסן סחורות גנובות לידידו המכור לסמים, הרברט הנק, — ולהתאשפז למשך שמונה חודשים במוסד הפסיכיאטרי של קולומביה, כדי להימלט ממשפט.

החוויות שיזינו לימי עדותו של אלן גינצברג את חייו, חיוה חיזיון קולי, בדירה בהארלם. בו שמע פתאום את המשורר ויליאם בלייק קורא שירים משיריו, את „הממית" ו„ורד חולה". גינצברג התייחס לחוויה זו כאל אות שבא לעודדו להיות חוזה, כמשורר.

כעבור כמה שנים, ועוד כמה חוויות מסעירות לצדי, עבר אלן גינצברג אתה ולחמוד לצד חוגי של המתרגש — זבא לגור בסן־פרנציסקו בקרב מקהילות ההומוסקסואלים. שם בא במשורר שיר פרנציסקו... [illegible]

[illegible]

מאת: גיורא מנור

חיוכו המאויר של שמוליק כ

הרישום הקליל, שכאילו אין בו כלל בעיות טכניות, מאפיין את עבודותיו של שמואל כץ, שתערוכת איורי ספריו מוצגת בימים אלה בבית אריאלה

לפני למעלה משנה זכה שמואל כץ, שתערוכה מ־איורי הספרים שלו מו־צגת בימים אלה בבית־אריאלה בתל־אביב, ב־פרס ע"ש נחום גוטמן. בין הסופר והמאייר קיימת מין סמביוזה מיוחדת, בייחוד בתחום ספרי הילדים. במקרים רבים הופכים הציורים המלווים לחלק נפרד מהזיכרונות, הנחרתים במוח הקורא, כגון ציוריו של טאניל ל„עליסה בארץ הפלאות" או איוריו של הצייר לאדא (J. Lada) ל„חייל האמיץ שווייק". ממש אי אפשר לתאר את הדמות בצורה אחרת.

לשמואל כץ, שנולד בווינה בשנת 1926, גדל בהונגריה ועלה ארצה כמעפיל שגורש לקפריסין על ידי הבריטים, קו חייכני, ההופך את האיורים שלו לפגישה חברית, לדו־שיח עם מכר ותיק, ובכך הוא קרוב למסורת שיצר נחום גוטמן בארץ.

ברישום הקליל הזה, שכאילו אין בו כלל בעיות טכניות, המאפיין את עבודותיו של שמואל כץ, ניכרת קרבה לאיוריו של ואלטר טרייר (Walter Trier), המוכר מכל ספריו של אריך קסטנר, שגם שמואל כץ, כמו רבים אחרים, גדל עליהם.

בעצם לא התכוון שמואל בנעוריו להיות צייר, אלא מוסיקאי. אביו היה זמר אופרה ואחר כך חזן בבית־כנסת קונסרבטיבי, תחילה בווינה ואחר כך בבודפשט. שמוליק ניגן בפסנתר ובאקורדיאון, והיה אפילו אחד הנגנים, שליוו את להקתו של זאב חבצלת, שנשלחה ל„פסטיבל הנוער הדמוקרטי" בבודפשט בשנת 1949.

עד שהגיע ארצה, הצטמצמה השכלתו הפורמאלית בתחום הפלאסטי לשנה אחת במחלקה לארכיטקטורה, באוני־ברסיטה בהונגריה. לצייר ברצינות התחיל במחנה המעפילים בקפריסין. בשבתו במחנה המעצר, חש רצון לתעד את ההוואי המיוחד שנוצר, ומי שהיה אז אחד השליחים שם, מוני אלון, מקיבוץ הזורע, ראה את עבודותיו בעלוני־הקיר של המעפילים, שלח את הרישומים ארצה והם ראו אור ב„על המשמר".

„משמר לילדים" היה בסוף שנות ה־40 וראשית ה־50 מקום עבודתם של ציירים, שהיו מאוחר יותר ליוצרים חשובים, כמו **נפתלי בזם, דני קרוון ורות שלוס**. אותה החליף שמואליק כץ בשנת 1950 כמאייר. ב„משמר לילדים", שעורכו היה אז **בנימין טנא**, החלו אז להתפרסם סיפורי „חסמבה" הראשונים של יגאל מוסינזון, ובאופן טבעי היה שמואל כץ למאייר הסדרה, כשזו החלה להופיע בהוצאת „טברסקי" ולכבוש את לב הנוער. הוא הספיק לאייר שש „חסמבות", והקשר שלו עם חבורת „סוד מוחלט בהחלט" נפסק רק לאחר שנסע להשתלם בפריז.

חברותו בקיבוץ געתון מאז ייסודו לא הפריעה לו לנסוע על פני העולם ולצייר ולרשום את רשמיו. ספריו על אתיופיה, איראן, מצרים וכמובן ישראל, אחדים מאלה, בשיתוף הסופר **נתן שחם**, מהווים מין המשך של מסורת הדורות הקודמים, התקופות בהן נהגו תיירים וסיור לתעד את הארצות הרחוקות שביק בעזרת העט והמכחול. מצלמה היא כ שימושי, אבל בציור יש בכל זאת כתב אישי הרבה יותר. הסובייקטי במקרים רבים, מגלה יותר אובייקטי ביות מהעדשה.

יש משהו מהנינוחות והחיינ הווינאית, מה שמכנים בגרמנ Gemuetlichkeit, בכל עבודותיו ש שמואליק. אפילו בציורי המלחמ הרבים שיצר, תחילה כשרטט, שמפק גילו בו לפתע את האמן, ואחר כך כ„צייר רשמי" של פיקוד צפון, נראית המלחמ באור אנושי.

הוא מרבה לפרסם קריקאטור ב„על המשמר" וב„מעריב". יש צייר שהקריקאטורה שלהם היא מעין מ פוליטי־אישי, כגון דוש או זאב. שמוא כץ קרוב יותר לסגנון הקריקאטורה ש אריה נבון. הקו העגלגל שלו אינו גרו אלא רישומי. הקריקאטורות ש מלגלגות, לפעמים בעצבות ו בחבנה, על המציאות. העגומה. ה מצוירות לא באזמל, אלא באצבע רגיש

במשך השנים הספיק לעצב, לסדו ביד אמן, ולאייר את הגדת־פסח של הקיבוץ הארצי, בכל מהדורותי ותהפוכותיה, וקבע את סגנונה הגראפי. הוא יצר גם נוסח משלו להגדה המסורתית, ואפילו להגדה לילדי. הכתב הוא, במקרים אלה, חלק מ נפרד מהעיצוב, חלק מהאיור.

יש בספריו של שמואליק כץ שותפ של ממש בין הסופר למאייר. וזה או חשבה הגדול ביותר למאייר.

לוחמי הבזלת (מלחמת יום כיפור) הוצאת פיקוד צפון 1974

מסע לארץ כוש, מסדה, 1962

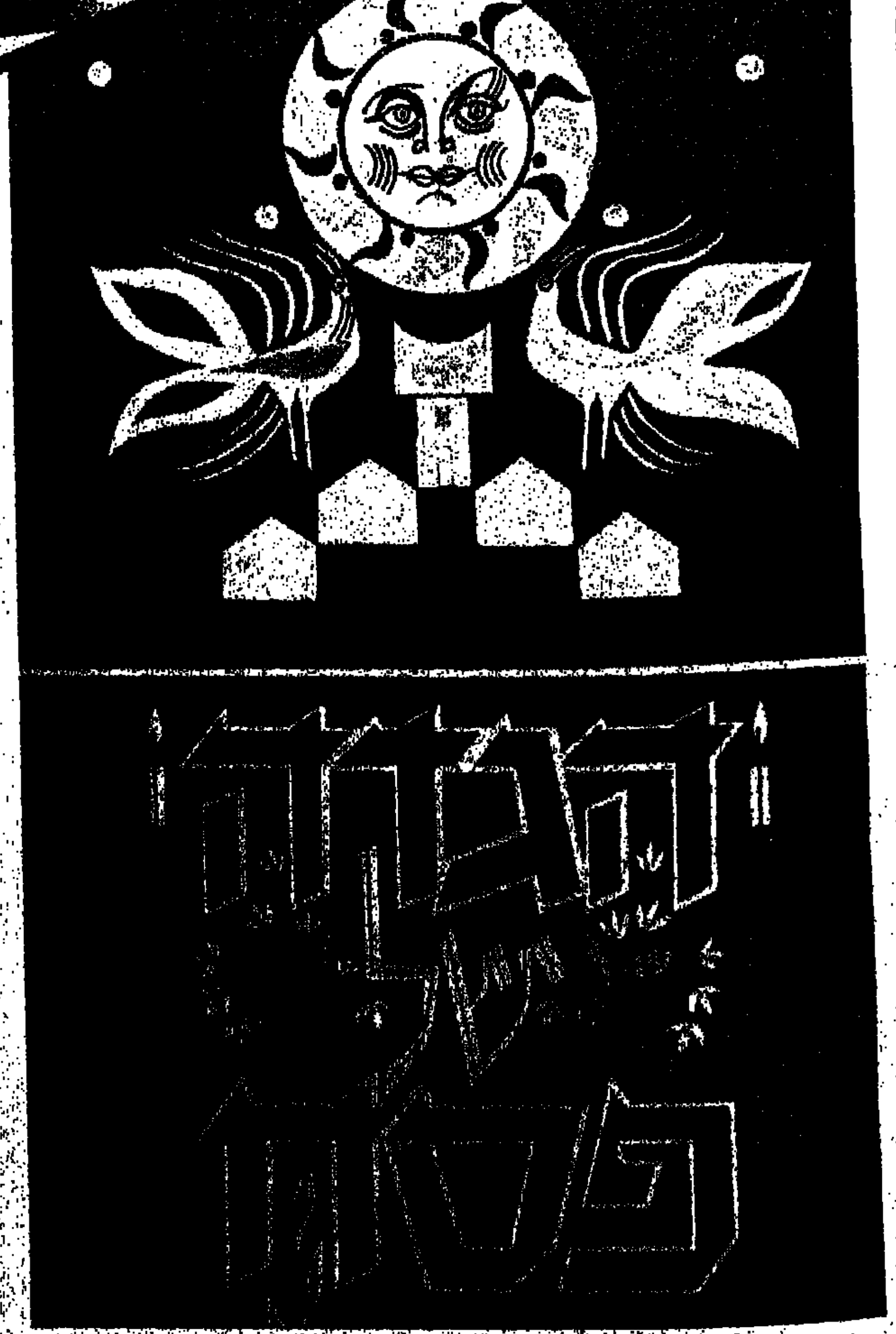

מימין: אבטנטיל קופהשווילי, יוסף אניהשווילי, רולנד באבלי, אבי שולה. ליד הפסנתר: ראובן בר־יוסף

צילום נתנו לויד

כמו צלילי פעמונים

חמישה יוצאי גרוזיה, מוסיקליים אחד־אחד, התארגנו למקהלה קולית ובקולותיהם הערבים משגעים את הקהילה הגרוזינית ואת כל עם ישראל

מאת חיה יוסף

זוכרים את המכתב שהגיע בנובמבר 1969 לידי ראש ממשלת ישראל גולדה מאיר ז"ל מ־18 משפחות גרוזיניות? אין זו בושה אם אינכם זוכרים — אני אזכיר לכם. הם שלחו מכתב חוקרה וגעגועים, למדינת ישראל. זה אחרי מלחמת ששת הימים וכל העולם היהודי היה במין "אופוריה לאומית". את גולדה מאיר הם זכרו לטובה מכהונתה כשגרירה ראשונה של מדינת ישראל בברית המועצות. אך הגרוזינים המשולחבים שלחו באותה ההזדמנות מכתב גם לוועדה לזכויות האדם של האומות המאוחדות, שמושבה בארצות־הברית וביקשו את עזרתה לעלייה לישראל. ובאמת, בשנות 70־71 התחילה עלייה כמעט המונית, לישראל.

ביניהם היה גם סופר ומתרגם צעיר בוריס גאפונוב שתרגם מגרוזינית לעברית עוד בארץ מולדתו, גרוזיה, את האפוס הלאומי שלהם: "עוטה עור נמר" של גדול הסופרים הגרוזיניים שוטא רוסטוולי. שראה אור בספרית פועלים. גאפונוב נפטר בישראל בשנת 1972, בהיותו רק בן 32.

עוד לפני מלחמת העולם הראשונה התיישבו עולים מגרוזיה בישראל, אז פלשתינה, ובמיוחד אהבו את עיר הקודש, ירושלים.

אבל רק בשנות ה־70 נחתו תושבי גרוזיה, חבל ארץ בין הים השחור והרי קאווקאז בארצנו הקטנה.

כמו כל עלייה, גם הגרוזינים אכלו בוסר ולא היה להם, כי הם גם חמי מזג ומלאי גאווה, אינני יודעת על מה יותר: על היותם אנשי גרוזיה, או מפני שהם גברים חסונים ונשים יפהפיות? בקיצור, היו די הרבה צרות, ולאו דווקא בגלל התנגשויות עם ותיקי הארץ אלא מפני שהם ניהלו בעצמם את אורח חייהם עם כל הבעיות המשפחתיות, כגון חטיפת נערה כדי לחתן אותה עם הגבר שחשק בה, או מעשי נקמה, וקנאות, שמירה על כבוד המשפחה... ממש כמו בסרטי מתח, לא היה רגע של שעמום.

בינתיים נרגעו הרוחות, אנחנו התרגלנו אליהם והם אלינו ובא קרבן חדש (הרי כל כמה שנים באים עולים חדשים וה"ותיקים" יכולים להוציא עליהם את התסכולים, הנזעקות הסמויות, רגשי הנחיתות והנקמה: עשו לי כך, אעשה לכם גם כן), ועולי חבש, האתיופים הם העולים החדשים התורניים של היום. אז תשאלו בוודאי: למה היא מספרת לנו את תולדות העלייה לישראל של הגרוזינים? התשובה מאוד פשוטה: אני התאהבתי בהם. לא בכולם. רק בארבעה, כלומר בעצם בחמישה, אך החמישי הוא יליד רמת־גן, כלומר צבר, אך הוא יותר גרוזיני מכל האחרים. ואת סיפור שברון הלב שלי, אני רוצה לספר לכם. זה התחיל כששמעתי את שירתם, הבנתם נכון, הם זמרים, ארבעה זמרים ופסנתרן, אשר נעזרים בכלי נגינה פולקלוריסטיים, התקבצו ללהקת זמר וכתרו לעצמם את השם: קולי.

רק ארבעה — כמו מקהלה שלמה

כל החמישה הם אמנים מקצועיים, כלומר, כולם גמרו אקדמיות למוסיקה, הופיעו במסגרות מאוד מכובדות בברית המועצות. ובערים הגדולות בעולם. הם מנהלים את ענייני הלהקה בעצמם. מלבד מנהל חשבונות אין להם לא איש יחסי ציבור, לא יועץ מוסיקלי, לא אמרגן ולא מפיק. לא נדבן בעל ארנק מלא שטרות כסף ולא בזה בלי כספי שרק תורם עצות סוטות. הם פועלים לבד, לדבריהם כוללת התכנית ביצועים יוצאי דופן לרפרטואר רחב של שירים ויצירות מוסיקליות: מעולם הפולקלור, מוסיקה פופולרית, וגם קלסית, אינטרפרטציה מיוחדת ובמגוון שפות: עברית, רוסית, גרוזינית, איטלקית, ספרדית ויידיש.

האזנתי ושמעתי אותם... מעל הבמה הקטנה ולא יכולתי להירגע: האם אלה קולותיהם של בני תמותה רגילים? קצת הזכירו לי את מקהלת הצבא האדום, שהיא מקהלה בעלת מאות זמרים והם רק ארבעה זמרים ונגן פסנתר אחד, קולותיהם יוצרים צירוף נפלא של הבס החם והעמוק, שני הטנורים, שאחד מהם בעל קול צלול וגבוה אשר מגיע לצלילים של פאלסט נפלא המוכר לנו מן השירה הליטורגית והבריטון הדרך והמרגיע ואף הליווי המוסיקלי שנדמה שגם הוא חלק מן השירה.

לא הצלחתי לשמוע אותם באותו קונצרט חי, אך בוקר אחד הוזמנתי אל דירתו של אבי בה התנהלה חזרה. דירה קטנה בשיכון שחקני האוהל, כלומר ישנה־ישנה וחדרים קטנטנים. בתוך חדר כזה ישבו ארבעה גברים צעירים: יוסף אניאשווילי הבריטון, בן 39, ארבע שנים בארץ. גמר את האקדמיה למוסיקה בגרוזיה, שלוש שנים שר באופרה בברית המועצות. חלם על קריירה מוסיקלית בישראל וכששוף סוף קיבל אישור לעלייה, והגיע ארצה עמד לפני שוקת שבורה — אין עבודה ואין דרך להצטרף למסגרת מתאימה. רק לאחר שהתחתן ונולדו לו שתי בנות שמע על הקמת להקה קולית וכה מצא את מקומו. רולנד באבל בן 38 מגור שני, גמר את האקדמיה למוסיקה, השתלם בנגינה בכינור. עלה לפני שש שנים ארצה, מגרוזיה, נשוי פלוס 2. עם הקמת "קולי" הצטרף ללהקה. אבטנטיל קופאשווילי, בן 37, עלה ארצה בשנת 1978. זמר מקצועי, הופיע בברית המועצות בקונצרטים, בטלוויזיה ורדיו, בשירה קלאסית וגם בשירה עממית.

גם לאבטנטיל לא פרסו שטיח אדום רשום במה לא חיכתה לו. לעומת זאת התמזל מזלו והוא השיג עבודה כמבוצעי בתעשייה האווירית, בין חיבור לחיבור בגלגלי המטוסים זימר לו, ואפילו לימד את המגניבות לחנייה בעבודה. הם התלהבו מן הבילוי המוסיקלי ואפילו הרכיבו מעין מקהלות קטנה. כיוון שאין מקום שאין בו גרוזינים גם שם מצא לו כמה חברים מארץ מולדתו, וגם במקרה זה אפשר לומר: מצא החברים הנכונים בעיר רמלה, מקום מגוריו עם אשתו ושני ילדיו.

אבטנטיל היה אחד ממקימי להקת הזמר ולצערם הרב של חבריו בתעשייה האווירית... הוא נטש את המכונות וחזר לעיסוקו האהוב: השירה.

ראובן בר־יוסף שינה את שמו מהר מאוד לעברית, כי הוא היה בין המאושרים בחבורה הזאת, שמיד עם עלייתו ארצה, לפני שש שנים, מצא את מקומו בחוגים מוסיקליים. בגרוזיה גמר את האקדמיה למוסיקה, היה אחד המלווים המבוקשים יותר על־ידי זמרים וזמרות, כיום כמורה למוסיקה, ופרופ' שרר שילב אותו כשמחה כמורה באקדמיה שלו בישראל; גם אבטנטיל קיבל בשמחה את ההזדמנות להצטרף ללהקה הקטנה ועזב את רוב עיסוקיו. גם הוא נשוי שלוש שנים... שמתם לב למכנה המשותף של הגרוזינים שלי? כולם נשואים פלוס... שניים. רק אבי שולה יוצא דופן. גרוש פלוס אחד. וגם איננו גרוזיני, אלא סתם גולר לפני 38 שנים ברמת גן, הוא למד באקדמיה למוסיקה קורס קולג' בארצות הברית. שירה, כלי נשיפה ונגינה. חזר ארצה וכדי להתקיים לימד מחשבים. אך אי אפשר היה לו בלי מוסיקה. לכן הקים מקהלות, היה סגן מנצח במקהלת "רינת", שר, ולבסוף קרא מודעה קטנטנת בעיתון: "להקה גרוזינית מחפשת בס"... אבי התקשר והגיע למקום המפגש בתבנית הקטנה שלו. וזה זה, אמרו הגרוזינים. אנחנו צריכים מכונית וגם קולו של אבי מצא חן באוזניהם וכבר שנה והוא אתם וכמי שכבר כתבתי גרוזיני יותר מהם.

כך ישבתי בוקר שלם בחדר הקטן והמבולגן. החזרה עברה על שיר חדש של נעמי שמר, כל תו וכל מלה היו בשילוב אתגר. אחרי כמה שעות עמדו השלושה הגרביים היה תולה ולא הגיע להורדה ולפני אות של הפסנתרן שיתוף כשירה מלובבת שהביאה אותי לדמעות. זה היה כמו פעמונים צלולים ביום אביב. ואם תרצו שהם מופיעים איפשהו... רוצו לשמוע — בלא תצטערו.

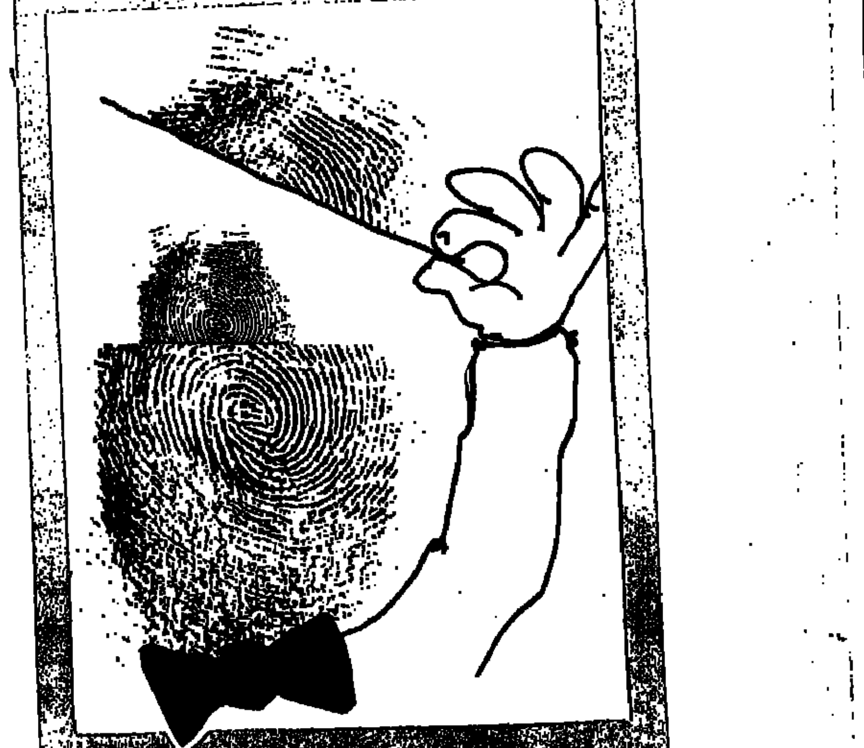

זאב סגל

החוק כערך דמוקרטי

"חרות האדם", כתב פעם ארל ווארן, מי שהיה נשיא בית־המשפט העליון של ארצות־הברית, "אינה עוברת בירושה. בכל דור צריך להיאבק על קיומה מחדש". "שלטון החוק", כתב בהחלטתו ב"פרשת השב"כ" מאיר שמגר, נשיא בית־המשפט העליון שלנו, "אינו נוצר יש־מאין, ואינו דבר ערטילאי. צריך להיות לו ביטוי מוחשי ויום־יומי בעצם קיומם של הסדרים נורמטיביים מחייבים, בהפעלתם הלכה למעשה כלפי הכל, בהגשמת חרויות היסוד, בהקפדה על שוויון וביצירת אווירה כללית של אמון וביטחון".

האם קיימת אצלנו, בישראל של שנת 1987, אותה אווירה כללית של "אמון וביטחון" שיש בה כדי להבטיח את שלטון החוק באזרחים וברשויות השלטון? האם יצרנו כבר את אותו "יש" המבטיח את יחס הכבוד של הכל כלפי החוק האמור להיות חישוק הברזל של החברה בכללה, על כל גוניה והשקפותיה? האם יצרנו כבר את ההסדרים המבטיחים את הגשמתם של חרויות היסוד של האדם?

שאלות אלה אינן יכולות שלא להטריד אותנו. החברה הישראלית היא חברה של עימותים. הוויכוחים אצלנו הם ויכוחים אמיתיים וקשים. הם נוגעים לפניה של הארץ, לדמותה של הדמוקרטיה, לאופי השלטון, למהות האתגרים העומדים בפנינו, למה שמתחייב מהיותנו מדינה יהודית, למהות החברה שאנו רוצים לגבש כאן. עומדים אצלנו להכרעה ערכים הנאבקים עם הבכורה, ואנו עדיין תרים אחר נוסחת האיזון שתהא מקובלת על רבים. אנו מתחבטים בשמירת חרויות היסוד של האדם למול הצורך להגבילן בגין צרכי המקום והשעה. אנו מבקשים לבסס ערכי יסוד שיישמרו בכל זמן ולמרות תנאי הרגע, ושיוכלו גם לרוב מקרי הנוצר בבית המחוקקים.

שאלנו בשנה האחרונה האם יש ניגוד בין חוק לבין ביטחון, ויצאנו עצמנו תוהים מול האפשרות שמא יש "תחום דמדומים", שאין החוק נוגע בו. גם אלה מבינינו שסברו שאין, ולא יכול להיות, ניגוד כזה, מצאו עצמם למול חברה שאינה שוללת בהכרח אפשרות כזאת. קראנו את "דו"ח המשפטנים" בפרשת חשב"כ, ומצאנו בו את התשובה: "כל פעילות השלטון בישראל", כתבו מחבריו, "ובכלל זה של כל זרועות הביטחון, נעשית וחייבת להיעשות במסגרת חוקי המדינה". מצאנו שאין ולא יכול להיות ניגוד בין החוק לבין הביטחון. אינטרס הביטחון הוא אינטרס חיוני, והוא מבין העניינים שחוקי המדינה מתחשבים בהם. שמירת החוק והציות לחוק הם תנאי קיומי למדינה ולחברה, וזהו, אולי, הלקח החשוב ביותר שנרשם על דפינו בעת האחרונה. למדנו, ואנו עדיין חייבים ללמוד, את שכתב תומס פולר לפני למעלה משלוש מאות שנה "יהא מעמדך רם ככל שיהיה – החוק רם ממך".

אמת זו, שהיא מיסודות הקיום הדמוקרטי, אף היא כזאת שאינה מובנת מאליה. על קיומה צריך להילחם ללא הפוגה. היא אינה יכולה לעבור מדור לדור, אם הדור אינו מאמין בהכרח שבקיום העיקרון. החברה הישראלית עדיין רחוקה מן המנוחה, והאמת הזו עדיין אינה נחלתה. הזלזול בחוק, כסממן ל"חברמניות", איננו בבחינת **בל ייראה** אצלנו. רשויות השלטון **אינן מקפידות** תמיד בשמירת החוק. נכבדים שקולם נחשב קוראים **להפרת חוק** בגין צווי "המצפון", ואינם ערים לכך שהתפשטותה של גישה כזאת עלולה ליטול מאתנו את המצפן.

המצפן של החברה בישראל חייב להוביל אותנו לתגברת המאמץ בתחום החינוך לערכים ולשמירתם של עקרונות דמוקרטיים. חוקה כתובה, שתקבע את "כללי המשחק" בין הרשויות ושתגביל את כוחה של הרשות המחוקקת, תמנע פגיעה בלתי צודקת בחרויות האזרח ובעקרונות בסיסיים של שוויון בפני החוק. היא תוכל להוות גם מסמך חינוכי שיגבש בתוכו את "האני מאמין" של החברה. חקיקה ראויה יותר, שתהווה הסדר ישראלי של איזון ערכים, ושתמיר הסדרים מנדטוריים שאינם הולמים חברה דמוקרטית, תפחית את העימותים שבין המצפון לבין החוק. ואלה הם ממין הדברים החייבים להירשם על סדר היום שלנו.

ערכים דמוקרטיים של **צדק, מוסר ושוויון** אינם נוצרים יש מאין. הם עמדו לנגד עיניהם של האבות המייסדים בעת שניסחו את הכרזת העצמאות. הם גובשו ותוזקו בחקיקה ברוח מתקדמת ובפסיקה של בית־המשפט העליון, שתרמה רבות להגנת חרויות האדם בחברה הישראלית. זו הדגישה את שלטון החוק ברשויות השלטון, ואת עקרונות השוויון, שהם מנשמת אפו של המשטר הדמוקרטי. הפסיקה קבעה "אורחות חיים" והשתיתה אותם על היותנו מדינה דמוקרטית, שוחרת חופש, שערכיה המקובלים הם ערכים של שוויון. הפסיקה הבליטה שלא לה המלאכה לחישלם, ושעדיין רב העול חמור כ על המחוקק בעיצוב פניה של החברה הישראלית.

המחוקק, מצדו, הראה לא אחת עד כמה חסרים אנו חוקה כתובה שתהא מעצור מפני כוח רב מדי של הרוב. "כוח משחית. כוח אבסולוטי, משחית באופן אבסולוטי" – כתב בשעתו **לורד אקטון**. "גורלה של מדינת ישראל", אמר **דויד בן־גוריון**, "תלוי בשניים: בכוחה ובצדקתה". אנו חייבים לשמור על כוחנו. אנו מוכרחים להקפיד על הצדק שבפעולותינו. חותם של **יותר צדק לכל** הוא החותם החשוב ביותר שהחברה הישראלית זקוקה לו.

כיצד נשיג את המטרה החשובה של גיבוש חברה שבה יהיה שלטון החוק לערך דמוקרטי המתגשם במציאות, הלכה למעשה?

ביסוסו של צדק חברתי אינו נוגע רק למחותם של החוקים הקיימים, האמורים להוות עטיפה לרעיון הי שאותו מבקשת החברה לקדם. צדק אמיתי הוא ביחס שווה כלפי שווים ובאכיפת החוק כלפי הכל, בבחינת **דין אחד לכל**. אנו חייבים עתה לעיין מחדש במושגים מקובלים ולרשום מספר נושאים על סדר היום הציבורי שלנו במה שנוגע לחיזוק מעמדו של שלטון החוק במדינת ישראל:

- על הרשות המבצעת להתארגן לביצוע החוקים ולקיומם של פסקי־הדין של בתי־המשפט. חלילה לרשות זאת להתערב בהחלטות שיפוטיות, ועליה לבצען בלא לשקול כל שיקול אחר.
- הכנסת חייבת לדאוג לאכיפת החוק, ואל לה להסתפק בהחלטה תגיגית שאותה קיבלה במליאתה, זה עתה, שלפיה "הכנסת קוראת לפעול לאכיפה נמרצת, צודקת ויעילה יותר של חוקי המדינה ברוח מגילת העצמאות". מימושה של קריאה זאת פירושה הקצאת יותר משאבים לאכיפת החוק: למשטרה, לגופי הפרקליטות, לבתי־המשפט. לא יכול עוד להתקיים מצב שבו תהיה הרשות השופטת "בן חורג" לרשויות בכל הנוגע לקדמה טכנולוגית ולפיתוח שיעזור בהשגת צדק ביעילות ובמהירות. עינוי דין כמוהו כעיוות דין, ועיכוב הדין הוא שמפחית את הנכונות החברתית לראות את בתי־המשפט במקום האחד הראוי לתיקון עוול.
- הרשות השופטת תרמה כבר רבות להגנת חרויות האזרח בהעדרה של חוקה כתובה. גם עליה לפעול, למרות כל הקשיים שבפניה, ליתר הקפדה בשמירת כבוד האדם, ולהקפיד יותר עם המשטרה בכל הנוגע למעצרים שבטרם הגשת כתב אישום, ואף במקרים שלאחר הגשת כתב אישום, ובטרם משפט.

החברה הישראלית אינה יכולה להתעלם עוד ממציאות שבה החוק נדחק, לא אחת, לשוליים, כאשר נדמה שקיימים אינטרסים אחרים, חשובים יותר. לא "צו המצפון", ולא אמונות ודעות, לא מימין ולא משמאל, יכולים לתרץ את אי־כיבוד החוק.

כיבודו של הדין הוא כבודה של החברה על כל גוניה.

זאב סגל

צילום: משה ...

ד"ר זאב סגל (יליד תל־אביב, 1947) מרצה למשפטים באוניברסיטת תל־אביב. תחום התמחותו: משפט ציבורי.

פרסם בכתבי־עת משפטיים ובעיתונות מאמרים שעניינם רשויות המדינה וחרויות האזרח. לא מכבר התפרסם (בהוצאת ספרים באוניברסיטת ת"א) ספרו "זכות העמידה בבית־המשפט הגבוה לצדק".

באופניים
חשים כל מטר

מסע אופניים מירושלים לאילת, של שלושה זוגות רוכבים, שבהם פיקח ועיוור חברו יחדיו. שלושת העיוורים הם נכי צה"ל. העיוורים נהנים מאוד מן המסעות, המראות, הריחות ומספרים על חוויותיהם

מאת אבי בניהו צילם מאיר פרטוש

משה וייס: „יודע ליהנות מהנוף"

שמוליק בראון ועוזי מור בדרך לאילת

החבורה הזו חורשת כבר את כל הארץ לאורכה ולרוחבה. קבוצה מגובשת של עיוורים נכי צה"ל, רכובה על גבי אופניים, ספורט שיקומי מה־נת, מיוחד במינו.

כבר מלכתחילה חייבת להישאל השאלה מה לעיוור ולטיול בכבישי הארץ. לכאורה אין תסכול גדול יותר משיוט בנופי ישראל מבלי לראותם. עוזי מור, אלוף משנה במיל', חבר קיבוץ עין־שמר, מתנדב לספק את התשובה: „באופניים מרגישים כל מטר בכביש, זה כמו לחוש את רגבי האדמה דרך הרגליים. עיוור שמקבל את העובדה שהוא עיוור, ולא נכנס לתסכול, יודע ליהנות מהנוף, מהסיפור שמספר לו הרוכב הקדמי המוביל, מריח הדרך, מהאוויר הפתוח, ומהזיכרון מהימים שטרם העיוורון. זוהי חוויה מיוחדת במינה", אומר עוזי.

צוות „חותם" התלווה ליום אחד של מסע אופניים־כפולים, הפעם הקבוצה אינה גדולה ואינה מאורגנת. שלושה חבר'ה, שרכבו יחד בעבר, התייצבו עם האופניים וציוד לדרך בירושלים, למסע בן שלושה ימים עד אילת: ממוצע של 120 ק"מ רכיבה ליום. במסע, כאמור, 3 זוגות רוכבים. על כל זוג אופניים — עיוור אחד ופיקח אחד.

● בזוג האופניים הראשון עוזי מור מעין־שמר, ואתו המלווה הקבוע הרוכב אתו תמיד שמוליק בראון, שהוא גם על תקן של מכונאי־אופניים של המסע. אלוף משנה (מיל') עוזי מור נפצע קשה בעת שנלחם כמפקד גדוד טנקים בקרב שריון ברמת־הגולן, ביום הראשון של מלחמת יום הכיפורים. הוא איבד את מאור עיניו ואת כף היד.

● בצוות השני משה וייס מתל־אביב, פיזיותרפיסט במקצועו, עובד בבית החולים תל־השומר, אתו רוכב גברי חרוזי מעין־שמר שעזב לשלושה ימים את מחלקת הארוזה במפעל בקיבוצו, ובא לרכב עם משה. משה וייס נפצע והתעוור ב־1966, כאשר השתתף כמ"כ בנח"ל בפעולת תגמול במשטרת חוסאן ליד ירושלים.

● בצוות השלישי רוכבים אורי כהן ויורמי יעקובוביץ. אורי מנהל כיום ספרייה לעיוורים בנתניה, נפצע במלחמת התשה כמפקד מוצב בתעלה והתעוור. במשך שנים ארוכות רכב על אופניים עם אשתו, הפעם מלווה אותו יורמי.

מדברים על הכל

בוקר הצוותים מתארגנים לקראת המסע. בודקים את האופניים, שמוליק מעין־שמר בודק אוויר בצמיגים, שרשראות ומעצורים. הכל בסדר. החבורה, מלווה בטנדר ליווי, מתחילה לשעוט במורדות לכיוון ים־המלח. מהירות הרכיבה עד 80 קמ"ש.

• למוביל תפקיד מרכזי ברכיבה באופני „טנדום". האחריות כבדה. צריך לתכנן מראש סיבובים, להאט ולחשב עצירות לקראת רמזורים וצמתים. הרכיבה בירידה מסוכנת מאוד. כוח הדחיפה גדול פי שניים. בעלייה קשה הרבה יותר. „צריך להחזיר את הרוכב הביתה בשלום" אומר שמוליק. עד עין־גדי, התחנה של הערב הראשון, הדרך קלה יחסית — יותר ירידות ופחות עליות. בדרך מדברים בני הזוג כמעט על כל, על הנוף המתחלף, על ארנסט יפת, על הכלכלה, פוליטיקה, על המצב בעין־שמר. ובכלל יש זמן בשפע.

לספורט הזה של רכיבה על אופני „טנדום" נתפסה קבוצה של עיוורים נכי צה"ל. כיום עוסקים בספורט הזה כ־20 עיוורים. בעבר יצאו יחד למסעות ארוכים, בכל הארץ.

„מה החוויה הכי חזקה?" אני שואל. עוזי: „המסע מאילת לשכם, בטרם פינוי סיני. 12 קילומטרים של עלייה תלולה בחריקת שיניים, כל מטר חושבים לרדת מהאופניים, אבל יודעים שאחר־כך יהיה קשה להמשיך וסוחבים הלאה. יש כוח אתגר מיוחד" הוא מסביר.

עוזי ושמוליק מעין שמר הם רוכבים ותיקים, מדי יום יוצאים לרכיבה באזור השרון והשפלה. השניים הינם ממייסדי החוג לרכיבה על אופניים בעין־שמר, והשתתפו בכל המסעות הגדולים. בספטמבר 1986 יצאו כנציגי ישראל לאליפות העולם הראשונה לאופניים כפולים לעיוורים, בה השתתפו כ־60 עיוורים מכל העולם, ותחרות למרחק 120 ק"מ. „אם לפני שהגענו חלמנו להגיע לאחד המקומות הראשונים, שם התבדינו. האופניים שלנו פחות משוכללים, ובכלל היחס לספורט הזה באירופה הרבה יותר מקצועי וממוסד", אומר שמוליק. בשביל להמחיש הוא מספר שהמנצח באותה אליפות היה זוג שעשה בעבר מסע בן 4000 ק"מ, מקצוענים אמיתיים.

בתנועה הקיבוצית הספורט אינו נפוץ, רק 3 זוגות רוכבים. אולם במסעות האופניים הללו הקיבוצניקים רצויים מאוד, יודעים שהם אנשי חברה, יכולים לגייס מלווים פיקחים, וגם בארגון ובציוד הם מצטיינים.

הרכיבה עד עין גדי עוברת ללא תקלות מיוחדות. סך הכל פחות משלוש שעות רכיבה. את הלילה הראשון עושים בקיבוץ אצל חברים. ביום השני רוכבים עד מושב עין יהב, שם מתארחים לקבלת שבת ולילתה כבתיהם של חברי המושב. וביום שבת — היום הקשה, רכיבה רצופה בכבישי הערבה עד אילת.

בדרך היו קטעים קשים. עוזי מור: „הכי חשוב זה שכבשנו את היעד. אמנם עם לא מעט קשיים. הקבוצה היתה טובה ומגובשת. נאלצנו להתמודד עם רוח דרומית בערבה שהקשתה על הרכיבה, כמעט היתה תאונה בגלל הרוח, אבל בסך הכל זו היתה חוויה מלאה", אומר עוזי. „אתה חי כל מטר בכביש, מרגיש את אדמת המולדת בצורה מוחשית, האירוח בדרך היה מופתי", הוא מסכם.

ברבע לחמש אחר הצהריים הגיעה חבורת הרוכבים לעיר אילת. בחמש ברבע הם כבר היו על האוטובוס לתל־אביב. אל"מ (מיל') ר' מחיל האוויר, ידיד של אנשי עין שמר, דווקא סידר להם טיסה ביום ראשון בבוקר מאילת לתל־אביב, אבל אין זמן.

באביב הם כבר מתכננים טיול אופניים לעיוורים מדן ועד אילת.

אופני „טנדום"

אופני „טנדום" הינם אופניים מיוחדים לרכיבת עיוורים. על האופניים מורכבים שני כיסאות, שתי מערכות פדלים מחוברות ביניהן, ומערכת בלמים כפולה. בכיסא הקדמי רוכב אדם פיקח, הקובע את כיוון הנסיעה ומנווט את האופניים בכביש, ובכיסא האחורי יושב העיוור.

הרוכב האחורי מסובב את הפדלים בלבד, ומסייע בתנועת הכלי. הרוכב הקדמי אחראי לתחלופת 18 הילוכים באופניים, דבר הדורש מיומנות גדולה.

משקל האופניים כ־20 ק"ג. מהירות בנסיעה ממוצעת — 35 קילומטרים בשעה.

יורמי יעקובוביץ' ואורי כהן – מאמץ בעלייה

בומית
שמואל בונים

יומולדת ה־50

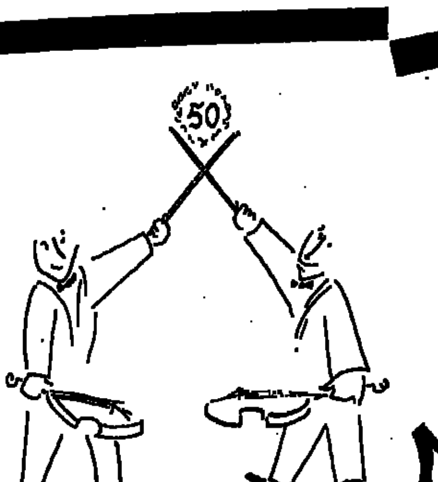

אם אחרי הופעתו של כבוד הרב פרץ בתכנית „מוקד" שודר בשידור חי הקונצרט החגיגי של התזמורת הפילהרמונית, אולי, אני אומר – אולי, עוד לא כלו כל הקצין ועוד יש תקווה.

אורי אבנרי אמר לי: „בהחלט, יש תקווה. כל עוד ישנם יהודים טובים כמו אובין מהטה".

לאחר כל מה שכבר נכתב, ונאמר, והושמע – אני מצרף שרבוטים אלה כברכה לפילהרמונית.

על קצה הלשון
יעקב רבי

חסר, מלא ו„שימושי"

האם אפשר להעלות על הכתב בעברית תיבה ארוכה למדי, בעלת שלוש הברות, ולה ארבע או חמש אותיות זהות? כן, אפשר גם אפשר, בתנאי שהכתב הוא מלא ולא מנוקד. המלה שמדובר בה היא „וווו" או „ווווו". מה טיבו של עוּבָּר זה? ענייננה של המלה יתבהר לך אם תזדקק לכתב מנוקד ותסתפק בשלוש אותיות וזולתן שלוש תנועות: וָוָו, כלומר: וְהָוָו שלו; אתה מספר מעשה בוָו (קרס, יתד, מסמר) שתקעת בקיר, והנך מוסיף לו בתחילתו את וי"ו החיבור. ברור שתיבה זו הנכתבת בלא ניקוד היא כחידה בעיני הקורא, ורק מתוך הקשר תחבירי יעלה בידו בדוחק לנחש את משמעה (כגון: „קרסו וָוָו נתקעו בכותל באמצעות פטיש...").

הרי זו דוגמה קיצונית של שימוש בכתיב עברי מלא, או מלא וגדוש, שלא זו בלבד שאינו מסייע לקורא אלא מהלך עליו פלצות. אבל תן דעתך שבשיטה של כתיב מנוקד הכול אתי שפיר, ולא עוד אלא שצירוף של

> לפיכך ניתכננסנו, אנו, חברי מועצת העם, נציגי היישוב העברי והתנועה הציונית, ביום סיום המנדט הבריטי על ארץ ישראל, ובתוקף זכותנו הטבעית וההיסטורית ועל יסוד החלטת עצרת האומות המאוחדות אנו מכריזים על הקמת מדינה יהודית,
> (קטע ממגילת העצמאות)

אותיות זהות ותנועות יהודיות גורם שלסימן ו' יהיו שלוש משמעויות גראפיות: יש ו' שהיא עיצור המבוטא כמו v בלועזית (כך במלים „וָו", „וֶרֶד", „וָלָד", „וְנִכַּר" וכן שימושים אחרים בוי"ו החיבור, להוציא וי"ו החיבור לפני אותיות בומ"ף); יש ו' שהיא ווקאל, תנועה ושורוק שמה, הנהגית כמו u לועזית (והיא משמשת בין השאר גם כוי"ו החיבור לפני אותיות בומ"ף — וברור, וורוד, ומחר, ופרדס); ויש לבסוף ו' שגם היא ווקאל, תנועה וחולם שמה, או אות o בלועזית: אדום, שחור, נמרוד וכו'. ו' כתור ווקאל היא אחת מאימות הקריאה, ואף י' נמנית עם אימות־הקריאה — וקוראים אותה לשתי פנים: כעיצור (יו"ד בשווא, במלים כמו יבול, יבוא, יצור, יקום), או כ„יו"ד גוררת דגש", היינו תוך הרגשת העיצור שלאחריה (יישוב יידע), ולבסוף כיו"ד ווקאלית, ברומה ללועזית: גמיש, נציג. אבל פעמים הרבה הווקאל גם אינו נכתב כאות בעברית אלא מופיע כתנועה גרידא, כחיריק, כשם שהווקאלים o ו־u עשויים להופיע כתנועות גרידא, כשורוק, קובוץ, כחולם (בלי יו"ד), כקמץ קטן, כחטף־קמץ.

הווי אומר: הן כתיב חסר שהנקודות מרומזות בו אף אינן מופיעות שחור על גבי לבן והן כתיב מלא שכמה מאותיותיו משתמעות לשתי פנים או יותר — מבלבלות על נקלה את הקורא. ו' וי' אינן אלא שני מקרים של בלבולת. תקנה אחת לסילוק הבלבולת היא לנקוט כתיב מנוקד בכל עת, אך למותר לומר שהדבר כרוך בקשיים דקדוקיים רבים. הלשונאי ד"ר משה אטר מציע כתיב משלו, מלא דמלא, וכלשונו — „מרווייח ושימושי". עיין בקטע המצורף בזה, הלקוח ממגילת העצמאות. קודם כול מנסה הלשונאי שלנו לפתור את בעיית הווקאלים. בכתיב המנוקד התיקני תנועות אחרות מייצגות את הווקאל a: קמץ, פתח, חטף־פתח; ד"ר אטר מעמיד את כל ה־a שהעברית נצרכת להן על תנועה אחת רמוית־פתח (ראה בקטע ממגילת העצמאות את המלה „העם" בשורה הראשונה, המלים „המנדט הבריטי" בשורה השנייה, „החלטת" בשורה השלישית, „מכריזים על הקמת" בשורה הרביעית).

בכתיב המנוקד התיקני מייצגות שלוש תנועות את הווקאל e: צירי, סגול, חטף־סגול. אף כאן מסתפק בעל־ההצעה שלנו בסימן אחד — כעין יו"ד הפוכה המופנית־ימינה; ראה למשל את המלה „אירייץ" (אֶרֶץ) בשורה השנייה ואת המלה „עצירית" (עֲצֶרֶת) בסוף השורה השלישית.

אכן, בשיטת ד"ר אטר אין מקום למלת אץ־קוצץ כמו „וווו", כי האות וי"ו מתפרטת לשלוש צורות: א) וי"ו רגילה והיא חולם, הווקאל o, כמו במלים „מועצת", „ביום", „ההיסטורית", „המאוחדות", בכל אחת מארבע השורות שבטקסט. ב) וי"ו הפוכה, שראשה פונה ימינה, והיא כנגד תנועת שורוק u. (ראה למשל הוי"ו במלים „אנו", „היישוב" בשורה הראשונה) ג) וי"ו שצורתה כלונס ומעליו קו אופקי — הלוא היא הוי"ו העיצורית, הנהגית בלועזית v, והיא מופיעה כוי"ו החיבור במלים „והתנועה" (תחילת השורה השנייה), „וההיסטורית" (אמצע השורה השלישית).

כן יש לנו מיני יו"ד אחרים, כל אחד ועניינו. קודם כול יש יו"ד ווקאלית מובהקת, חיריק, כמו ב„לפיכך" (המלה הראשונה בטקסט), „הטיבעית" (השורה השלישית), „מכריזים" (השורה הרביעית). ויש יו"ד עיצורית, כמו בסופי המלים „חברי", „נציגי" ובראש המלה „יסוד"; את היו"ד הזאת מעצב בעל־ההצעה בצורת קו אופקי ותחתיו כעין פסיק.

לזאת יש להוסיף עוד כמה מאפיינים: א) מתן תוקף לדגש חזק, על־ידי הכפלת האות המורגשת: „ניתכננסנו", „היישושוב", „האומממות". ב) במלה „הבריטי" (שורה שנייה), הבי"ת רגושה, מטבע הדברים, משום שהיא מייצגת את האות האנגלית b. ברור שאין זה דגש חזק („הבבריטי"!) אבל גם לא דגש קל, אף־כי מן הסתם תופיע נקודה באותיות ב'כ'פ' האמורות לייצג את האותיות הלועזיות b, k, p: בודאפסט, פורים (העם הממלכה), אפירוס (הר ביוון). אך השאלה היא מה דינן של אותיות ב' כ' פ' המובהקות, העבריות. במלה הראשונה שבטקסט המצוטט, „לפיכך", אין כמובן דגש קל באותיות פ', כ' — אך מה נעשה במלים „פי" (כגון פי שניים), „כך" (כגון כך צריך להיות)? כאן, ראוי היה שיוטבע דגש קל בפ"א ובכ"ף. אולי קיצורו של הקטע המובא ממגילת העצמאות לא איפשר לד"ר אטר להציע פתרון לסימונם של הדגשים הקלים. ג) שני סימנים בשיטת הכתיב של אטר נראים לי מיותרים: מתג לציון הטעם, ללמדנו שמלה מסויימת נגינתה מלעילית: עיין המלים „ארץ" (שורה שנייה) ו„בתוקף", „עצרת" (שורה שלישית). כשם שקורא עברי הנזקק לכתיב מלא יודע מאליו כי אלו מלים מלעיליות, אף קורא שיאמץ לו את השיטה החדשה לא יזדקק למתג. — פעמים אחרות מופיעה אות ה' בטקסט המצוטט כשצמוד לה מעין מפיק („התנועה", „מדינה"). ה', כידוע, היא אם־קריאה, ובשיטות־הכתיב הנהוגות היא מתפקדת בסופי מלים כתור a או e. כיוון שהראינו שבשיטה המוצעת יש חלופות ל־a (קו אופקי כעין „התנועַ", „מדינַ"), הה"א שמפיק מצורף לה בשיטה המוצעת באה כנראה כעין זכר לאם־הקריאה העתיקה... ד) לא ברור לי עניינו של שווא נע: מדוע יש לו תוקף וצורך רק בגופה של מלה („ובתוקף", „המאוחדות") ולא בתחילתה („לפיכך", „נציגי")?

ברשימה הבאה אסכם את עיקרי „הכתיב העברי המרווייח והשימושי" ואסביר מדוע שיטה זו אינה נראית לי מועילה ושימושית.

„יערותה לא רק ליהודים!"

מאת
ישראל זמיר
עודד ליפשיץ

עם
משה
ריבלין

הקרן הקיימת גאה על הישגיה הגדולים. השבוע מלאו לה 85 שנה. עם האורות מצויים גם צללים. פוליטיקה, התיישבות, רכישת אדמות — בעיות העולות בכתבה

המבוגרים שבינינו תרמו בילדותם, בחדרות קודש, „מילימים וגרושים" לקופסה הכחולה של הקרן הקיימת והלש„רון בלב ואת ביד", לנטוע שתילים בט"ו בשבט. בימים אלה הקק"ל חוגגת 85 שנה להיווסדה, וזוכרים לה עדיין את חסד נעוריה. אך לא פעם שואלים האם לא עבר זמנה עם הקמת המדינה. סימני השאלה גברו מאז הוקם מנהל מקרקעי ישראל, לפני 25 שנים, וקיבל לידיו את כל אדמות המדינה, כולל אלו של הקק"ל.

„חותם" נפגש עם משה ריבלין (62), מנכ"ל הקק"ל זה עשר שנים. ריבלין הוא נציג אופייני של המוסד הזה, המשלב יכולת עשייה עם פאתוס וחזון בסגנון של פעם. סגנון „סרטי קרן קיימת" שהפכו למטבע לשון, סגנון שכבר הפך לנדיר וחריג בימינו החומרניים והאפורים. ריבלין הציג בגאווה את ההישגים, את היערות והחניונים, המאגרים והדרכים של הקרן הקיימת. „חותם" העלה גם נושאים שנויים במחלוקת: חלקה של הקרן הקיימת ברכישת אדמות ובניית יישובים מעבר לקו הירוק, ועיסוקה בתחום הרגיש של קרקעות ערביי ישראל. השאלה שעלתה היא האם הקרן הקיימת לישראל לא הפכה לקרן שנוגחת בישמעאל?

איך אתה, כמנכ"ל, מתמודד עם תדמיתה של הקק"ל כמוסד שזמנו עבר?

הקק"ל עושה עבודה חיונית בשטח גם היום, ואני מייחס חשיבות עצומה גם להיבט החינוכי של עבודתה. בעבר הלא רחוק, תדמיתה של הקק"ל, כמו התדמית של כל מה שקשור בציונות וציונות במרכאות, נפגעה. הבעיה היתה ההתמודדות עם המורים, עד כמה המורה מוכן להיות נושא הדגל הציוני. זה שישים שנה קיימת מועצת המורים למען הקרן הקיימת. מוסד מפואר שהוקם על-ידי ביאליק ואוסישקין, שהלכו לעולמם, ועל-ידי ברוך בן-יהודה, ייבדל לחיים ארוכים. היום יש „מורשים" מטעם הקק"ל, באלף בתי-ספר בישראל, מחציתם אנשים צעירים. מרענן לראות גרעין נפלא של גננות שרוצות להחזיר את הקופסה הכחולה לגני הילדים. אי-אפשר היה לחלום על זה לפני כמה שנים. בתי הספר תרמו השנה לקק"ל שש-מאות אלף שקלו מחוץ לבתי הספר, אני מתחיל לשמוע צלילים שחיכיתי להם מזמן: תנועות הנוער רוצות להשתלב מחדש בעשייה של הקק"ל.

איך מחזירים מחדש את הנוער לקופסה הכחולה? מה הפעולות שאתם עושים?

הדרך הנכונה היא להתחיל, בדרכים וצורות שונות, בחינוך בגן הילדים. תלמידי בית-הספר היסודי יוצאים לימי עבודה ביערות הקק"ל, ובבתי ספר תיכוניים — חלק גדול מהשירות הלאומי הוא עבודה ביער. שאל את אנשי הגדנ"ע ממשרד החינוך מה העבודה ביער, בגולן, בציפורי, בהר חברון, עושה לנוער בגיל הזה. בחופשת הקיץ אלפי נערים מבלים במחנות של הקק"ל או במחנות של תנועות הנוער ביערות הקק"ל.

היום הסיסמא היא „עם הפנים לנגב". צוות חוקרים בראשות פרופ' אהרון מאיר סיים עבודת מחקר גדולה המוכיחה שבשיטות נבונות אפשר להסנות מים במדרונות לגומות של עצים, ולשתול עצים אפילו בגדות נחל צין שמול שדה בוקר. אנחנו רוצים שהנוער יבצע את המבצע הזה מא' ועד ת', יכשיר את המדרונות, יחפור גומות, ייטע עצים ויטפל בנטיעות. אנו מאמינים שניתן גם לאסוף מהנוער הישראלי תרומות שיממנו את המבצע הזה. כבר בט"ו בשבט הקרוב תצא רכבת מיוחדת מנהריה, ותאסוף בדרכה אלף נערים שיפשטו על גבעות הנגב ויטעו עצים.

ניאבק נגד מכירת קרקע לאומית

עם הקק"ל קבעה עיקרון: קרקע הלאום לא תימכר לצמיתות. הקרקע עברה לגוף ממלכתי, מנהל מקרקעי ישראל, ומאז 1977, חסידי היוזמה הפרטית בליכוד, שעלו לשלטון, מנסים לפגוע בעיקרון הזה: להוכיח מחכירים את הקרקע ולא מוכרים אותה. למעשה — „מחכירים" מראש ל-98 שנים, כש„דמי החכירה הם... 99% מערך הקרקע על פי הערכת שמאי". למעשה זו מכירה.

העובדות שהצגתם אינן מדויקות. כיום ניתן לחכור, ומדובר בקרקע עירונית בלבד ולא בקרקע חקלאית, אדמות ל-49 שנים בלבד, ולשלם מראש 91% מערך דמי החכירה לכל התקופה, ולא 99% מערך הקרקע עצמה. נכון שבמנהל מקרקעי ישראל עלתה ההצעה שאתם מדברים עליה: להחכיר קרקע ל-99 שנים תמורת 99% מערך הקרקע. הקק"ל, בעזרת נציגיה במועצת מנהל מקרקעי ישראל, נלחמת כאיש אחד נגד הצעה זו. באחת הישיבות אמרתי שאני מדבר מתוך פחד: החכרה תמורת 99% כמוה כמכירה, ולמרות שיש משפטנים שטוענים שגם אחוז אחד מהבעלות שיישאר בידי המנהל מספיק כדי להבטיח את זכויות הלאום בקרקע, אני חושש שבית המשפט יפסוק אחרת. עוד לפני שנים רבות מישהו מ„גואלי הקרקע" הידועים, אינני זוכר אם זה היה אברהם הרצפלד או יוסף ויץ, טבע את המושג „מפלגת הקרן הקיימת", וזה נכון: נציגי כל המפלגות בדירקטוריון הקק"ל מתנגדים להצעה זו, כולל נציגי חירות, הליברלים והמפד"ל, ודווקא התאחדות האיכרים, המייצגת חקלאים פרטיים, מתייצבת בראש המאבק.

מאבק נגד מי? מי תומך בהצעה הזו?

ראשי מנהל מקרקעי ישראל. מקום המדינה ועד שהוקם המנהל חלפו ארבע-עשרה שנים והיו הרבה דיונים קשים על מדיניות הקרקע במדינה. כשהוקם המנהל — הוחלט שמועצת המנהל, ובה גם נציגי הקק"ל, אחראית למדיניות בתחום הקרקע ותפעל על פי עקרונות הקק"ל לשמירה על קרקע הלאום.

כשהליכוד עלה לשלטון, ואריק היה שר החקלאות, ובתוקף תפקידו זה גם ראש מנהל מקרקעי ישראל, הוא מינה ועדה, ובראשה המשפטן אמנון גולדנברג. חששנו שוועדה זו תשנה את המדיניות — אבל גם בדו"ח שלה היה סעיף המתנגד למכירת הקרקע הלאומית.

הרעיון היסודי של הקק"ל היה הקמת יישובים על אדמות הלאום. היום מושבים חלשים מחכירים אדמות ליהודים ולערבים, כולל ערביי השטחים. נראה כאילו אדמות הלאום הולכות לאיבוד...

כשהגיעה העלייה הגדולה לקחו אנשים שהיו תלושים מהקרקע וללא רקע אידאי, ושלחו אותם להקים מושבים. חלק מהם בוודאי ראו את המושב רק כשלב מעבר. בתנועת המושבים הגענו למצב של „או ש... או ש...", ככה זה לא יכול להימשך. אתם שואלים אותי האם אני מרגיש לפעמים שמעשי ידי טובעים בים? שירה בוודאי שאיני אומרו

יחד עם משרד החקלאות אנו מחפשים פתרונות לבעיית החכרת הקרקע על-ידי המתיישבים, ולבעיית המושבים במצוקה. אילו לפני כמה שנים היית מציע להפוך מושבים ליישובים קהילתיים — היו הורגים אותך. היום, על פי תכניתו של ניסים זווילי מהסוכנות ובשיתוף תנועת המושבים, הולכים לפתרונות כאלה. כשזה יקרה — היישובים הקהילתיים לא ישתמשו בקרקע ובמים שלהם, ולקק"ל יהיה תפקיד גדול: להסדיר מחדש את חלוקת הקרקע שתתפנה, ולדאוג שתישאר ברשות הלאום. יצטרכו לחפש פתרונות, ובכל מושב יגבשו פתרון אחר. אני ניגש לנושא לא דרך החור שבגרוש, רוצה לראות גם את הערכים של שמירת קרקע הלאום.

בשטחים אנחנו קבלן של הממשלה

מאז 1967, הקק"ל הפכה לדבר שנוי במחלוקת: אומרים שכאשר שרון רצה לפרוץ דרכים לאיזו היאחזות ולא היה לו כסף, היה אומר: „תסתדרו עם הקרן הקיימת שתפרוץ. כשיהיה כסף נשלם לה". יש חלקים בציבור שאינם רוצים שילדיהם יתרמו לקופסה הכחולה כדי להקים התנחלויות. מיסים חייבים לשלם גם לממשלה שעושה זאת. קק"ל זה ארגון וולונטרי...

הגדה היא „מחוץ לתחום" בכל הקשור בשימוש בכספי הקרן הקיימת. אני מנוע מלהוציא שם גרוש אחד מתרומות מחו"ל. לא חשוב מאיזו ארץ באו התרומות. הכללים ברורים: ● לא כספי הקק"ל. ● שום פעולה יזומה של הקק"ל בשטחים, רק פעולות על-פי בקשת ממשלת ישראל ובכספי ממשלת ישראל, כמו חטיבת ההתיישבות של ההסתדרות הציונית שפועלת בשטחים בכספי הממשלה, כשהסוכנות פועלת בתוך הקו הירוק בכספי עם ישראל.

בתכנית „100 אלף בגדה" של דרובלס אתם ממונים על ייעור ותפיסת שטחים. בשנת 75, בשלטון המערך, הוצאתם בגדה 360 אלף דולר, וב-81, בשלטון הליכוד, 4 מיליון דולר. פי עשרה! מוקד העשייה שלכם עבר לשטחים.

דרובלס יכול לדבר מה שהוא רוצה. לנו יש מדיניות שלנו, ואני הולך בדרכי מורי ורבי גלילי. הפעולות בשטחים זה לא מכספי הקק"ל, ואם הממשלה החליטה — אל תשאל אותי. הייתי מציע לכולנו לא ליצור גופים נפרדים, אחד לגדה, אחד לבקעה, אחד לגולן, אחד לקו הירוק. יש קרן קיימת אחת והיא פועלת לפי הנחיות הממשלה. הקואליציה שקיימת בממשלה קיימת גם בהסתדרות ציונית וגם בדירקטוריון של הקק"ל יש נציגים מכל המפלגות. אני, כיו"ר, רוצה למצות את המאחד...

פרשיות שהתפרסמו לאחרונה הוציאו שם רע לתהליכי רכישת הקרקעות בשטחים: טוענים שעסקות רבות של קניית אדמות מערבים נעשו בכפייה ובמרמה. לקרן הקיימת יש חברה, „הימנותא", הפועלת בתחום זה. האם פעולותיה אינן פוגעות בשמה הטוב של הקק"ל?

עד 79 אסרה הממשלה על יהודים לסחור בקרקעות. ב-79 החליטה הממשלה שכל דיכפין יכול לרכוש קרקע בשטחים. הקק"ל התריעה נגד ההחלטה הזו ומסתבר שצדקנו. גם מהבחינה המעשית. את „הימנותא" בדקו ישר והפוך, והיא יצאה זכה כבדולח. תפסו אותנו במעשה „איום": שרכשנו קרקעות בגוש עציון, לטרון וירושלים. אני יודע שמישהו הלך להלשין, למרות שידע שלא השתמשנו בכספי תרומות.

באיזה כספים השתמשתם? של הממשלה?

לא. לקק"ל מקורות אחרים: למשל, איזה יהודי שתרם דירה בתל-אביב...

כאן הבעיה: אתה רוצה שנחנך את הילדים לתרום לקק"ל, ואחר-כך הכסף ילך לאיזורים שנויים במחלוקת?

אני מדבר על שלושה איזורים שלא שנויים במחלוקת. אם רק תיתן לי את ההזדמנות — הייתי חוזר על זה. תסתכל על קרקעות שלנו בשכונת גילה בירושלים ובמקומות דומים. מה זה תרם... אתה לא יכול להגיד... אני אתרום כסף רק אם זה על-יד תל-אביב...

המצפים התחילו בנגב

בתוך הקו הירוק אתם משתפים פעולה עם הסיירת הירוקה, שלא פעם נהגה יחס ברוטלי וקשוח לערבים. שיתוף כזה גורם מבוכה דווקא לחסידי הקק"ל...

היעדים והכוונות של הסיירת הירוקה רצויים: צריך גוף שישמור על קרקעות מתפיסה פראית. אמרתי לחברים טובים שלי במפ"ם ובשומר הצעיר שלפעמים, מתוך ויכוח על מעשה זה או אחר של הסיירת הירוקה, באים לערער על עצם הצורך במוסד כזה, וחבל. אין לנו נגיעה לשיטות הפעולה של הסיירת, זה עניין ממשלתי. ואל תשאו עלינו עוון מעשים חריגים של הסיירת הירוקה, שהיו או לא היו.

אתם שותפים להקמת המצפים בגליל. טוענים שהחטאתם את המטרה: הוציאו המון כסף כדי להושיב מעט יהודים על גבעות קרחות, והתוצאה בפועל — על כל משפחה יהודית במצפה נוספו ארבע ערביות שהתיישבו לאורך הדרך אליו. לא שיש להצטער על זה...

בהחלט לא. שיטת המצפים ראשיתה בנגב, ברביבים, בית אשל וגבולות שהוקמו ב-1943. גם כשפרצנו דרכים לחניתה ואילון הערבים נהנו מזה. כשפרצנו דרכים למצפים בגליל היו מקומות שהארכנו בכוונה את התוואי כדי שכפרים ערביים כמו כמנה ואחרים יהנו מהשימוש בהן. אני גם לא רואה כל אסון בכך שילדים ערבים מהר כמון יוכלו להגיע לבית-ספר בכביש שפרצנו למצפה. ובאשר למצפים עצמם — בחלקם יש בעיות, באחרים האוכלוסיה גדלה: ב„יובלים" יש כבר 120 משפחות, כשתכננו רק 100... חבל שלא הקימו את המצפה כמה שנים קודם.

אחת הבעיות הקשות של ערביי הגליל היא הפקעת קרקעות. נכון שאנשי הקרן הקיימת נחשבים לגורם הוגן: אנשים שלכם, כמו אברהם הילל, מציעים לערבים מחיר הוגן בעד מכירה מרצון של הקרקע, אבל אתם משתלבים בשיטה: אם הערבי לא מסכים, בא המינהל, מפקיע, ומשלם פיצויות עלובות...

ברוב המקרים מקימים מצפים ויישובים על אדמות המדינה. פה ושם קורה שלידם יש חלקות קטנות של ערבים, עשרה או עשרים דונם, שמפריעות להקמת היישוב. לנו אין זכות הפקעה, ואנחנו משתדלים לקנות את הקרקע, או להחליף חלקות.

אני שמח שציינת שאנשינו, העוסקים ברכישת קרקע, מגלים יחס ליברלי לערבים. אנו מגשימים יעדים ציוניים תוך שמירה על זכויות של אחרים.

כשמדברים על מצפים, ייעור, שמירה על קרקע, אפשר לחשוב שהערבים משתלטים על קרקעות המדינה. כשמעיינים בשנתונים הסטטיסטיים הרשמיים מתברר שבכל שנה יש פחות קרקע בבעלות ערבית בישראל. אולי מצהירים לנו שדים שלא קיימים, ודווקא לערבים יש סיבה טובה לחשוש שיאבדו את אדמתם?

סטטיסטיקה יכולה להיות דבר מטעה, ואני לא צריך שנתונים כדי לראות בגליל את ניסיונות ההתפשטות של הערבים. הם מנסים בדרכים שונות, נוטעים עצים כדי לתפוס חזקה בשטח. לפעמים מאה דונם שנתפסו על-ידי ערבים מעכבים פיתוח של איזור שלם, ועל אלף דונם שאנחנו מפתחים לא היה שום דבר וזה לא פגע בערבים.

אספר לך סיפור: לפני כמה חודשים מלכת הולנד באה לטקס הקדשת יער על שם קודמתה. ערביי כפר כבא טענו שהקרקע הופקעה, ואמצעי התקשורת התנפלו עלינו. הוכחנו שזו שמורת יער מימי המנדט, ואז טענו שמוזכר ביער אחר שהופקע. הוברר שהוא נטוע על קרקע שקק"ל רכשה לפני שנים רבות.

הקק"ל היא מכשיר שתורם לקירוב יהודים וערבים, או שהערבים רואים אותה כבולדוזר שדוחק אותם?

הקק"ל היא מכשיר בידי העם היהודי, מכשיר ציוני. אבל — בשבילי עיקר גאולת הקרקע היא גאולתה מהשממה, כשאנחנו נוטעים יער הוא נותן צל ומחסה לכולם, החניון כוארי ערה משמש את כל יושבי האיזור, וכך גם החניון ביער גולני. שפרעם ואפילו פארק קנדה בלטרון ופארק רמות בירושלים. אנחנו מגשימים יעדים ציוניים, אבל קיים לעוברת קיומו של עם שכן במדינה וזכותו להיות ברווחה. יש לי רעה לגבי אפשרות הפתרון — כולל נתינת קרקע לערבים במקום שאפשר ומגיע להם.

„אני מדבר מתוך פחד: החכרת אדמה תמורת 99% כמוה כמכירה"

„הגדה המערבית היא מחוץ לתחומה של הקק"ל, בכל הקשור לשימוש בכספים. הפעולות בשטחים לא מכספי הקק"ל"

„כוונות הסיירת הירוקה — רצויות. נחוץ גוף שישמור על קרקעות מתפיסה פראית"

כך הולכים השותלים

מדי שנה מוסיפה הקרן הקיימת 35 אלף דונם ליערות המשתרעים כבר על מיליון דונם. דגש מיוחד שמה הקק"ל על הנגב והגליל, ובמהלך השנה הנוכחית עודכן התקציב הנוכחי וניתן לאזורים אלה תקציב מיוחד נוסף של שלושה מיליון דולר, בין השאר – בשל השנה הגשומה המאפשרת הגברת הנטיעות באיזורים צחיחים שזכו לכמויות מטר נדיבות.

● נגב ייעור: בשנים האחרונות נטעו בנגב מדי שנה 4000 דונם יערות. השנה 7000 דונם והכוונה לטעת בשנים הבאות 1000 דונם מדי שנה. בעבר נעשו שגיאות, נטעו בצפיפות והעצים התנוונו. היום שותלים ברווחים גדולים, השורשים מתפשטים ומנצלים כל טיפה והעצים משגשגים. מכסים את הנטיעות לאורך הערבה, וממשיכים בהכשרת קרקע לנטיעות [illegible]

● מאגרים: סיימו מאגר מים [illegible] [illegible] נחל פארן [illegible] יש תכניות למאגרי מים [illegible]

● פארקים: [illegible]

● גליל: [illegible]

● בגלבוע: [illegible]

כל יום

שישי טלוויזיה

16.1.87

08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
08.03 שעת כושר.
08.15 קשת וענן — אור השבת (כ).
08.40 מסך לספרות (יסודי) — שלושה משלי שועלים.
09.00 מוסיקה ד"ו' — סולו — לשיר זה טוב.
09.20 לשון ותקשורת ג"ה' — נקודות ראות 2 (כ).
10.05 חשבון ו' — חזקות.
10.30 הגיל הרך — בבית של פיסטוק — לא לוקחים בלי רשות.
11.00 מדעי הטבע (יסודי) — עגל נולד.
11.15 חברה ותרבות (יסודי) — סופרים מספרים — אוריאל אופק.
11.45 אורחות — חטה"ב — 1. כלכלה: כסף 2. כלכלון: כסף.
12.15 חברה ותרבות (ע"י) ישר ולעניין — לבר כנגד ברד.
12.45 מוסיקה ע"י — העשרה — תהיות וחיפושי דרך ב' — י. מנוחין.
13.30 טלטקסט — עד כאן — חדשות קול ישראל.

סוזן המפשייר, היא גלנקורה ב„משפחת פאליסר" (14.30)

13.35 זהו־זה — שידור חוזר.
14.30 משפחת פליסר — סידרה דרמטית אנגלית בת 26 פרקים — (ראה הפניה).
15.25 מפגשי בראשית — פרשת ויחי.
16.00 ערב חדש — מוסף לשבת — מנחה: דן מרגלית.
16.30 קיצור החדשות (ערבית).
16.32 ספינת האהבה
17.20 לקט שירים.
17.30 סרט ערבי.
19.20 על המרקע — תכנית שבועית (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 שיר לשבת.
20.05 ערב שבת — סדרת שיחות של הרב שמואל אבידור הכהן על נושאים מתוך פרשת השבוע, פרשת „ויחי".
20.15 מבט ליל שבת.
21.15 סיבה למסיבה
22.15 קולנוע — „בוני וקלייד". העלילה משחזרת את מעלליהם של צמד שודדי הבנקים המפורסם בוני וקלייד בארה"ב, בשנות ה־30.
24.00 פסוקים לשבת, חדשות

משפחת פאליסר — סידרת דרמה אנגלית, בת 26 פרקים. פרק ראשון. במפרי ברינגן שעורך הדוכס מאומניום מכסף אחוזו, פלאנטגנט פאליסר את תשומת־ליבו בליידי דאבלו הנשואה. ליידי גלנקורה מקאסקי מתעניינת ביותר בסיגבדילד. היא התייתמה לא מכבר וברשותה רכוש וכסף רב. פאליסר הוא חבר בבית הנבחרים ומייצג את האינטרסים של הדוכס דודו ותומכו. עוד בטרם תסתיים המסיבה ייקבע גורל השניים על־ידי האנשים הקרובים אליהם.
שעה — 14.30

שבת טלוויזיה

17.1.87

16.00 זאב מעופף — סרט פעולה — שם הפרק: מוח המכונה.
16.50 קיצור החדשות (ערבית).
17.00 שיגעונותיו של אופנבך — שם הפרק: מר כרובי — האופרה מתרחשת בתקופת נפוליאון השלישי. שר הפנים שונא מאוד את מורניי — אח למחצה של נפוליאון השלישי, ומנסה להתנכל לו. את הטקסט לאופרה חיבר מורניי.
18.00 מגזין לאמנות — 1. השחקן המצרי עאדל אמאם 2. הצגת תאטרון בית הגפן: בגדי המלך 3. בגלריה: לאה אבי צדק 4. בקולנוע 5. מבזק ידיעות (ערבית).
18.30 ערב טוב — תכנית בידור, המארחת זמרים, להקות ורקדנים מהארץ ומחוץ לארץ. (ערבית).
19.00 המסעדה הגדולה — זה היה רצח — חלק א': בשעת תחרות ריקודים במסעדה, הצוות מוצא גוויה על שולחן המטבח. הצוות מזעיק את אבו־ראמי למטבח, כדי להראות לו את הגוויה. מי הנרצח? — תעלומה. שחקנים: ז'ק כהן, בסאם זועמט, גסאן עבאס, נעים חכים. שחקנים אורחים: להקת שלום 86 בהדרכת גברי לוי, ג'וקי ארקין ולהקתו. (ערבית).
19.30 חדשות.
20.00 מי הבוס? — סדרה קומית — הפרק האחרון — (ראה הפניה).
20.30 מכל מקום — תכנית חודשית — התכנית מיוחדת הפעם למכללה שבגבעת וושינגטון. בתכנית ניפגש עם מחנכים ותלמידים, נשמע את חבורת הזמר של המכללה ונצפה

ג'וקי ארקין, מתארח בתכנית „המסעדה הגדולה" (19.00)

בקטעי התעמלות ומחול בביצוע תלמידי מגמת החינוך הגופני של המכללה. מנחה: אבי מסלו.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 ספורט: משחק השבת.
22.30 מישל עזרא ספרא ובניו — (ראה הפניה).
23.20 פסוקו של מקום — מבט אל ים כינרת, חדשות

„מי הבוס" — סדרה קומית. הפרק האחרון: „טוני השדכן". רק הרפה אנג'לה ידידה אחת של טוני, וכבר עליה להערך למלחמה באחרת.
שעה — 20.00

„מישל עזרא ספרא ובניו" — סדרת דרמה. הפרק השלישי: „עקירה". הפרק מתחיל לרגליה של שארית הפליטה היהודית בחאלב, לא יציבה. סוריה זוכה בעצמאותה, הצרפתים עוזבים. באו"ם מכריזים על חלוקתה של ארץ ישראל, והדבר מעורר את הערבים לפוגרומים ביהודים, בתי־כנסת עולים באש, והחיים בחאלב נעשים לבלתי־אפשריים. מישל מחליט לעקור מעיר הולדתו ואהובה. תחנתו הראשונה היא ביירות. אלבר מצטרף לקבוצת פליטים העושה דרכה ברגל לעבר ארץ ישראל, ונעשה למנהיגה. הוא מגיע לקיבוץ בצפון הארץ, שם הוא מבקש להישאר. הסדרה מבוססת על ספרו של אמנון שמוש. עיבוד לטלוויזיה: ניסים דיין. שחקנים ראשיים: מכרם חורי, לילית נגר, דוד מנחם, עמוס לביא, אסנת ויאם, חיקי דיין, אבי לוזיה וענת מגדלסון.
שעה — 22.30

ראשון טלוויזיה

18.1.87

(כ) = בלווי כתוביות ללקויי שמיעה
08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
08.03 שעת כושר
08.15 תלמוד — שניים אוחזין — מאי טעמא
08.40 מסך לספרות (יסודי) — הנמלים והצרצר
09.00 אנגלית ו'
09.20 השעה שלנו — בגדי המלך החדשים (כ)
10.00 שעת כושר
10.10 אנגלית ז'
10.30 הגיל הרך — פרפר נחמד
11.00 חשבון ה' — חיסור שברים
11.15 צרפתית
11.30 גיאוגרפיה ה"ו' — סין — ארץ מחדשת פניה
12.00 ספרות (חטה"ב) — העז והגדי — גלגולו של מוטיב
12.25 אנגלית ט'
13.00 אנגלית י'
13.30 מוסיקה — בלונים קסומים
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
14.03 שעת כושר
14.15 בלי סודות
14.40 — HELLO ISRAEL NEW ISRAELIS
15.00 עליה לרגל להימליה — תוכנית תעודית המתארת את העליה לרגל של ההינדים למקומות הקדושים להם בהרי ההימליה.
16.00 רחוב סומסום — כרטיס רכבת
16.30 בית ספר לשוטרים — פרק 8
17.00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית
17.30 „שיישאר בינינו"
18.00 „לאקי בר מול" — שם הפרק: „במעלה המיסיסיפי".

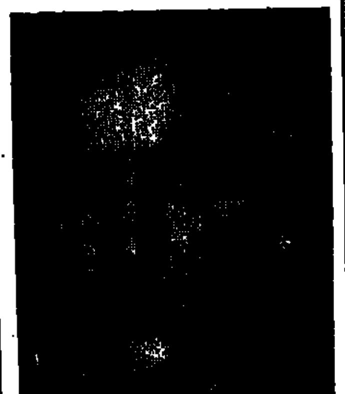

מדונה, ב„עם כוכבים" (18.32) ו„עד סוף" (20.02)

18.30 קיצור החדשות (ערבית)
18.32 „עם הכוכבים" — כוכבת בתכנית — „מדונה", זמרת שפרצה לזירת הפופ לפני כשלוש שנים, ומאז אינה יורדת מן הכותרות. (ערבית)
18.45 „חידושים והמצאות" — (ערבית)
19.00 יומן השבוע (ערבית)
20.00 כותרות מבט
20.02 „עד סוף" — (ראה הפניה)
21.00 מבט לחדשות
21.30 „שושלת" — הפרק העשרים ושבעה: בלייק קרינגטון מביא לידי זימונו של ריינווד לחקירה לפני ועדה לחקירת פשעים. התרגשותו של בלייק בהופעה לפני הוועדה גורמת, שראייתו שבה אליו באופן חלקי. ניק מפציר בקריסטל שתינשא לו. אלקסיס, בשליחותה של פאלון, מגלה לניק, שבתה תהיה יורשת עשירה. מכתב אנונימי אל בלייק מגלה לו שקריסטל נוהגת לבלות במיטה עם ניק. מכתב מרעיש כזה משיב לבלייק את ראייתו המלאה.
22.20 „סוף ציטוט"
23.00 „בני היל" — סדרת סרטים משעשעים
23.30 פסוקו של יום, חדשות

„עד סוף" — מגזין לפופ ולבידור. במרכז התכנית ראיון עם קריסי היינד — סולנית להקת „פריטנדרס" (מעמידי פנים). היא גם מבצעת את להיטם האחרון (The hymn to her). כמו־כן יוצגו בתכנית אורחים שעומדים להגיע ארצה: להקת „מינימל קומפקט" והזמר ג'יימס בראון. עוד בתכנית: להיטים בביצוע אמן הג'אז מיילס דייויס, הזמרת מדונה, להקת ג'נסיס ועוד.
שעה — 20.02

שני טלוויזיה

19.1.87

08.00 טלטקסט — עד כאן
08.03 שעת כושר
08.15 אורחות — חטה"ב — 1. כלכלה
08.40 בלי סודות — שווא 4
09.00 אנגלית ה'
09.20 חשבון פשוט ד' — הזווית (כ)
10.10 אנגלית ז'
10.30 הגיל הרך — רגע עם דודלי
11.00 ערבית מדוברת (ר"ה) — אלעונזה ד'איעה
11.15 אנגלית ו'
11.30 ארץ מולדת (כ)
12.00 אנגלית ח'
12.25 תלמוד — שניים אוחזין — מי מפחד מארמית
13.00 מדעי הטבע (ו"י)
13.30 צרפתית — העשרה
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
14.03 שעת כושר
14.25 קסים קסם — מזון
14.50 רכבת ההפתעות
15.10 קשר משפחתי — משפחת דואני משוחחת עם אחי יותם
15.55 שעת כושר
16.00 הפונדק בערוץ חמשת המייל — פרק 10
17.00 ערב חדש — מנחה: רפי רשף
17.30 „עליזה בארץ הפלאות" — שם הפרק: „הצלת פיית האור" בארץ הפלאות חושך גמור. מתברר, שפיית האור נעלמה, והיא מוחזקת בשבי התמנון במעמקי הים.
17.55 „תופה היי" — סדרת תכניות בידור לילדים, השלישייה הולכת לפגוש חבר דרוזי מן הכפר דליית אל כרמל. ציפי מתחפשת לכתבת טלוויזיה צרפתית. משתתפים:

יצחק שמעוני, בשעשועון המוסיקה „אלגרו" (20.02)

שלישיית „כמו צועני", ציפי שביט וחיים משה — זמר אורח.
18.30 קיצור החדשות (ערבית)
18.32 ספורט (ערבית)
19.00 תכנית דת — תפילה ארמנית (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 כותרות מבט
20.02 „אלגרו" — שעשועון מוסיקה — (ראה הפניה)
20.50 „בקורת חן" — סדרת טיולים עם אורי דביר. הפעם: גלישה בחרמון
21.00 מבט לחדשות
21.30 „שלושה למעלה, שניים למטה" — הפרק השני: „תרומת האלמן" מגוריהם המשותפים של סבא סם וסבתא דפנה בקומת המרתף אינם תורמים לשלווה ביתית. ביקורו של אורח בלתי־קרוא מחמיר עוד יותר את המצב.
22.00 „זה הזמן"
22.50 ספנסר, כלש להשכיר" — הפרק החמישי: „עניינים פנימיים". ספנסר יוצא לעזרתו של עמית, שוטר מסור וישר, שנקלע למעשה סחטנות הקשור בחיי הנישואים שלו.
23.35 פסוקו של יום, חדשות

„אלגרו" — שעשועון מוסיקה. בתכנית שני צוותים של מתחרים: האחד — מקיבוץ סעד, האחר — מקיבוץ ברור־חיל. עמם משתתפים תזמורת הפילהרמונית ירושלים — רשות השידור בניצוחו של יצחק שטיינר, הזמרים דובין ויזל־קסקיוו, דודו פישר, להקת ברור־חיל, בנן המוכר בני יואב לימשיין, המנגנים הצעירים אלון סלומון ואריק הלוי והמנחה יצחק שמעוני. התכנית הוקלטה בתאטרון ירושלים בהשתתפות קהל.
שעה — 20.02

שלישי טלוויזיה

20.1.87

08.00 טלטקס — עד כאן — חדשות קול ישראל.
08.03 שעת כושר.
08.15 חשבון פשוט ד' — הזווית (כ).
08.40 בלי סודות — פ — ו.
09.00 אנגלית ח'.
09.20 בתרגום לערבית — גאומטריה — המרחק.
10.10 אנגלית ז'.
10.30 הגיל הרך — רחוב סומסום.
11.00 צרפתית (ע"י).
11.15 חשבון ה' — כפל שברים.
11.30 ארץ מולדת — להיות פועל בא"י (כ).
12.00 גיאוגרפיה (ו"ט) — העיר המתפתחת.
12.25 ספרות (ע"י) — פורקנר — דליקה באסם.
13.00 מוסיקה (ע"י) — העשרה — מוסיקה מהעולם ה־3 — המוסיקה השחורה של ברזיל.
13.30 קשת וענן — אור החיים ר' חיים בן עטר (כ).
14.00 טלקסט — עד כאן — חדשות קול ישראל.
14.03 שעת כושר.
14.15 גספר מטפס הרים — הווי של כפריים צרפתיים במחצית השניה של המאה ה־19.
15.50 קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 3 — הקונצ'רטו הברנדנבורגי השלישי מאת י.ס. באך מבצעת: התזמורת הקאמרית הסקוטית, בניצוחו של ר. לפרד.
16.15 שביל באמצע שביל בצר — נחל דוד.
16.25 רובוטריקים — פרק 8.

זאהי ארמלי, על כדורגלנים ערבים בספורט הייצוגי (18.32)

17.00 ערב חדש — מנחה: רפי רשף.
17.30 זנב לחדשות — עם האריה רמו, הקוף פיפס והארנבת משי.
18.00 שובה של האנטילופה — הפרק האחרון: „עוברים לכפר" המשפחה מתכוונת למכור את ביתה ולעבור לכפר. מינסינג זומם בתחבולה לתפוס את הננסים, אך גם הפעם אין הוא מצליח. אחרי שהמשפחה עוברת לכפר, הליליפוטים נשארים בדירה הריקה ומתכוננים להרפתקות נוספות.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 נקודת מוצא — תכנית חודשית — (ראה הפניה).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 זוג או פרד — סדרת שעשועונים התכנית השישית בסדרה, בהנחיית שמואל שי. השעשועון מצולם בנוכחות קהל ונושא פרסים.
20.30 כלבוטק — מגזין לצרכנות ולאיכות חיים.
21.00 מבט לחדשות.
21.40 מבט שני.
22.20 מק'גייוור — הפרק השלישי: „הנגב מבורפשט".
23.10 בית דין לילי — הפרק התשיעי: „הארי והמאדאם".
23.35 פסוקו של מקום — מבט אל ערוער, חדשות

„נקודת מוצא" — תכנית חודשית. התכנית החמישית תעסוק באיך הכדורגלנים הערבים משתלבים במועדון הייצוגי והלאומי של הספורט בארץ. משתתפים: דימעת טורק, זאהי ארמלי, עומר נסאר, אלי אוחנה, אבי כהן, שלמה קירט, חיב מנחם גולדשטיין, יהודה עדות, הספורט. בכנבת, ועוד. (ערבית)
שעה — 18.32

רביעי טלוויזיה

21.1.87

08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
08.03 שעת כושר.
08.15 ארץ מולדת (כ).
08.40 אנגלית ו'.
09.00 מדעי הטבע (יסודי) — עם הרוח.
09.20 אנגלית ו'.
10.10 מדעי הטבע ה"ו' — יציבה.
10.30 הגיל הרך — פרפר נחמד
11.00 חשבון ו' — הכל בגלל אגוז קטן.
11.15 אנגלית (י"א־י"ב) — HELLO IT'S A PART — ISRAEL OF LIFE.
11.30 מושגים ביהדות — פתיל תכלת (כ).
12.00 אנגלית ח'.
12.25 אנגלית י'.
13.00 מדעי הטבע (ע"י) — פיסיקה בפעולה התפשטות מתכות בחום.
13.30 גיאוגרפיה — סין מחדשת פניה.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
14.03 שעת כושר.
14.15 סב הקוטב — סרט תעודה על רב הקוטב.
15.15 מועדון הפיקוויקים — סדרה קומית חדשה בת 12 פרקים על פי הסופר האנגלי צ'רלס דיקנס. בפרק הראשון אנו מתוודעים אל הארונים פיקוויק טאפמן, וינקל וסנודגראס חברי מועדון הפיקוויקים. החברים יוצאים לרוצ'סטר ובעת שהותם בפונדק הם פוגשים את מר ג'ינגל המסכך את מר וינקל בדו קרב לא לו...
15.45 פרפר נחמד — עקבות בחול.
16.10 שעת כושר.
16.25 פיצוחים — שעשועון טלוויזיה
17.00 ערב חדש — מנחה: גדעון רייכר.

לי מייג'ורס, בדרמת המתח „סוכנות" (22.05)

17.30 שמיניות באוויר — מגזין שבועי
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 ג'ניפר — סדרה משעשעת (ערבית).
19.00 בקו הבריאות — 1. על הרפואה הסינית והתפשטותה של שיטת הדיקור במחטים — אקופונקטורה; 2. על מגוון שיווי המשקל המתערער בהפלגות, טיסות או נסיעות במכונית (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 משהו מהסרטים — תכנית דו־שבועית בענייני קולנוע. מגישה: שירא גרא.
20.30 בין הכיסאות
21.00 מבט לחדשות.
21.30 מוקד.
22.05 סרט קולנוע — „סוכנות" — (ראה הפניה).
23.40 פסוקו של יום, חדשות.

סרט קולנוע — „סוכנות". דרמת־מתח מתרחשת בחברת פרסום גדולה, שאת שירותיה מבקשים לנצל לעליית כוחו של מועמד פוליטי. השיטה להעלות ההשפעה הפוליטית מבוססת על הגנבת מסרים פוליטיים בתוך פרסומת תמימה לכאורה. פעולותיו המסתוריות של בעליה החדשים של חברת הפרסום מדרבנות את מנהל החברה הוותיק ועוזרו, לחקור מה מסתתר מאחורי הדברים. ההתפתחויות גוררות מאבקים קשים ועימותים בין הצדדים, וחושפות בסופו של דבר את מניעיה המתוחכמים ורבי העוצמה של חברת הפרסום. בתפקידים הראשיים: רוברט מיצ'ם, לי מייג'ורס, ואלרי פרין. הופק בשנת 1981.
שעה — 22.05

חמישי טלוויזיה

22.1.87

08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
08.03 שעת כושר.
08.15 מושגים ביהדות — השב תשיבם.
08.40 בלי סודות — ביניים שוא.
09.00 ארץ מולדת — להיות פועל בא"י.
09.20 מדעי הטבע (חטה"ב) — חיים בים.
10.00 שעת כושר.
10.10 אנגלית ה'.
10.30 הגיל הרך — רחוב סומסום.
11.00 אנגלית ו'.
11.15 ערבית מדוברת (ו"ה) — אלכנדריה.
11.30 אנגלית ח'.
12.00 מדעי הטבע (ע"י) — אבולוציה 2 — מחביון העבר.
12.25 אנגלית ט'.
13.00 הסטוריה (ע"י) — העשרה — המהפכה הצרפתית.
13.30 ספרות — הנמלים והצרצר.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות
14.03 שעת כושר.
14.15 קשר משפחתי — בשידור חוזר.
15.00 טאו טאו.
15.25 רחוב סומסום — התנין הנובח.
16.00 והריזה.
17.00 ערב חדש — מנחה דן מרגלית.
17.30 „מקרון 1" — שם הפרק: „חברים לצרה" דני פוגש בלונדון נער, שאבירמרען אטום, נתקף. שליחו של גריף הוא שחטף אותו. שני הילדים מגלים מעבדה סודית לנשק ועוזרים לצוות „מקרון 1" להרוס אותה.
17.55 „ג'ין אייר" — הפרק האחרון
18.25 „פסוקו של מקום" — מבט אל

דן מרגלית, מנחה התכנית „ערב חדש" (17.00)

גרר, המוזכרת ב„בראשית".
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 „שבועון טלוויזיה" (ערבית).
19.00 „מפגש" — תכנית ראיון שבועית העוסקת בענייני השעה. (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 מבט לחדשות.
20.30 פרטים יבואו.
21.15 לקראת שידור.
21.30 פרטים יבואו.
22.15 „ראשון בין שווים" — סדרת דרמה אנגלית. הפרק השלישי: ראש הממשלה קורא לבחירות כלליות.
23.05 „גלריה" — תכנית העוסקת באמנויות בארץ ובעולם.
23.45 „הגיע זמן לשון" — פינה לענייני לשון, בהגשת אבשלום קור. הפעם: „לתת רווח בין הרבקים".
חדשות

תכניות טלוויזיה ביום שישי 23.1.87

בשעה 21.15 — „מסמני..." — תכנית ראיונות עם מני פאר.

בשעה 22.15 — „סיפורה של אדל" — סרט קולנוע. סרטו המפורסם של פרנסואה טריפו [illegible]

תחנות זרות טלוויזיה

המזרח־התיכון טלוויזיה

יום שישי 16.1.87
13.00 וורי וורסקר. 13.30 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „קח צ'אנס". 16.30 היתקליף (מצויר). 17.00 ספר הספרים. 17.30 החבובות. 18.00 וובסטר. 18.10 קשרי מישפחה. 19.00 חדשות. 20.00 סולגאי. 21.00 סרט (ערבית). 22.30 מעשיות משמחות (ערבית).

שבת 17.1.87
13.00 הכלשים הצעירים (מצויר). 13.30 הקטנים. 14.00 סיפורי ילדים. 14.30 הרפתקאות בעולם. 15.30 ימי העמק האבודים. 16.00 כדורגל אנגלי. 17.00 ספורט מהעולם. 18.00 כדורסל. 19.00 כדורגל איטלקי. 20.00 היאבקות. 21.00 סרט — „נשיא על הכוונת". 23.00 מועדון 700.

יום ראשון 18.1.87
13.30 חיים אחרים (סדרה). 14.00 מועדון 700. 14.30 מעשיות משמחות (ערבית) 15.00 סרט (ערבית). 16.30 „אי המטמון". 17.00 הבית המעופף. 17.30 החבובות. 18.00 פאנקי. 18.30 כפיות של כסף (קומי). 19.00 שישים דקות. 20.00 תכנית מיוחדת עם החבובות. 21.00 סרט — „בכתב ברזל". עם רוק הדסון. 22.30 מעשיות משמחות (ערבית).

יום שני 19.1.87
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט—„אילו הייתי מיליונר". 16.00 היתקליף (מצויר). 17.00 ספר הספרים. 17.30 החבובות. 18.00 ימים מאושרים. 18.30 לברן ושירלי (קומי). 19.00 חדשות. 20.00 מאגנום. 21.00 כדורגל אמריקני. 23.00 מועדון 700. חדשות.

יום שלישי 20.1.87
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „טעות כיוהוי", עם קרי גרנט. 16.30 היתקליף. 17.00 הבית המעופף (מצויר). 17.30 החבובות. 18.00 נסיעה בחלל (דמיוני). 19.00 חדשות. 20.00 צוות לעניין. 21.00 מקגייוור (בלש). 22.00 זאב־אוויר (מתח). חדשות.

יום רביעי 21.1.87
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „על כל נערה להינשא", עם קרי גרנט. 16.30 היתקליף. 17.00 ספר הספרים. 17.30 החבובות. 18.00 וזהו הוליבוד. 18.30 משפחת קמבל. 19.00 חדשות. 20.00 סימון את סימון (בלש). 21.00 כדורגל. 22.00 קגני ולייסי (סדרה משטרתית). 23.00 מועדון 700. חדשות.

יום חמישי 22.1.87
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. „אשתי המוערפת". עם קרי גרנט. 16.00 היתקליף. 17.00 הבית המעופף. 17.30 החבובות — עם דיאנה רוס. 18.00 מישפחת ג'פרסון. 18.30 דוק פילוס. 19.00 חדשות. 20.00 הרדקסל ומקורמיק (פעולה). (ערבית). 21.00 עובדות החיים (קומי).

הטלוויזיה הירדנית

יום שישי 16.1.87
11.30 כדורגל וספורט כללי (רק בערוץ 1). 14.10 תן לי שהות (רק בערוץ 1). 15.45 גוף האדם (רק בערוץ 1). 17.30 סרט עלילתי בצרפתית. 17.50 נשים קטנות (רק בערוץ 1) 18.20 מוסיקת פופ אנגלית (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.14 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 ההיסטוריה של הרפואה (דוקומנטרי). 20.30 פרונג וקימוריה אמריקנית. 21.10 פלקון קרסט. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 גדעון והוי וסידרה אנגלית.

שבת 17.1.87
18.00 תכנית בצרפתית. 18.15 ילדי רחוב די.בי.סי. (רק בערוץ 1). 18.30 אשנב לעולם (צרפתית). 18.40 הדיים בשנות האלפיים (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 הצבא של אבא (קומדיה אנגלית). 21.10 בידור חו"ל. 21.10 אישים ומאורעות סידרה דוקומנטרית (רק בערוץ 1). 21.30 בידור חו"ל. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

יום ראשון 18.1.87
17.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 18.00 כפר בין הענקים (תכנית בצרפתית לילדים). 18.30 קתרין (סידרה בצרפתית). 18.09 חדשות בצרפתית. 18.40 ההיסטוריה של הלטש (רק בערוץ 1) 19.15 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 מי הבוס? 21.10 מישוה של יהודית S.O.E. (סרט דוקומנטרי על יהודה ביוון במלחמת העולם השניה). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 רצח בשיטת קולמבו.

יום שני 19.1.87
15.50 מועדון מיקי מאוס (רק בערוץ 1). 17.00 הגמדים (רק בערוץ 1). 17.45 סידרה דוקומנטרית באנגלית (רק בערוץ 1). 18.00 סיפורי ב' רה מפסאן (צרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 מגזין ספורט בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 אין כמו בבית (קומדיה אנגלית). 21.10 סגרוקו (מתח סדרה). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 על אמנות הבידור.

יום שלישי 20.1.87
15.30 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.25 אוחות (רק בערוץ 1). 18.00 חייו של אמבירטו דה לורנציו (סידרה בצרפתית). 18.10 עולמו של וולט דיסני (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 20.30 תכנית המוסיקה והמצע הבריטיות. 21.10 מעגלים (קומדיה אנגלית). 21.30 כן אדוני ראש הממשלה. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 [illegible]

יום רביעי 21.1.87
[illegible]

יום חמישי 22.1.87
[illegible]

שישי רדיו

16.1.1987

קול המוסיקה
06.02 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה — באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 4; מוצרט: קונצ'רטו מס' 5 לכנור ולתזמורת; שומאן: כליל שירים, אופוס 39; ברהמס: שישייה לכלי קשת, אופוס 18.
09.00 קונצרט בוקר — היידן: סימפוניית האגל במי מינור; שוברט: רביעייה בסול מג'ור לכלי־קשת; בטהובן: קונצ'רטו מס' 2 לפסנתר ולתזמורת, בסי במול מג'ור; מאהלר: סימפוניה מס' 5, בדו־דיאז מינור.
11.57 מגישים שיר.
12.00 מן הסרטיה — צבי הראל — צ'לו/מרינה בונדרנקו — פסנתר: באך: סונטה מס' 3 בסול מינור; ברהמס: סונטה ברה מג'ור אופוס 78 (גירסה לצ'לו של הסונטה לכינור); נחם צור: סונטה בשלושה פרקים (1973).
13.05 בהאזנה נינוחה — גריג: פר גינט, סויטה ראשונה; קרל פיליפ עמנואל באך: קונצ'רטו ברה מינור לחליל ולתזמורת; היידן: סימפוניה מס' 18 בסי במול מג'ור; מוצרט: קונצ'רטו מס' 3 בסול מג'ור לכנור ותז. ק. 216; רוסיני: הפתיחה וילהלם טל.
15.00 לקראת שבת — יאן ולנקה: סימפוניה בלה מינור; אנודה היירן: סרנדות ביישבניות לקלרנית ותזמורת; גריג: סויטת הולברג.
16.00 לבקשתכם — באך: סויטות צרפתיות; מנדלסון: קונצ'רטו במי מינור לכנור ותזמורת; קופאו: כנפרד. סואפה דרמטית עפ"י ביירון; שנברג: מוסיקה לסרט.

יוני רכטר, „ערב חד מעמי משופץ" (גלי צה"ל, 15.05)

18.00 דור הזהב — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות החליליין הצרפתי — מרסל מואיז — תכנית ראשונה באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 5 ברה מג'ור; מוצרט, קונצ'רטו מס' 1 בסול מג'ור לחליל ותזמורת ק. 313; גלוק: מחול הרוחות הטובות מתוך אורפאוס.
19.00 מוסיקה קאמרית — מוצרט: רביעיית חליל בסול מג'ור ק. 285; סטנהאמר: רביעיית כלי קשת מס' 5 בדו מג'ור; מנדלסון: שלישייה בדו מינור לפסנתר כנור וצ'לו.
20.05 מזמרת הארץ — שירים ישראליים.
20.27 מגישים שיר.
20.30 קונצרט ליל השבת — ברוח עממית: פרטסה: נעימה צוענית; ווהן וויליאמס: רפסודיה מס' 1 מחבל נורפולק; קנטלובה: שירי אוברן; אנסקו: רפסודיה רומנית מס' 1; שרמן: פנטסיה על נעימות פולניות; מאייה: 7 שירי עם ספרדיים; דבוז'אק: 8 מחולות סלביים (מקבץ שני אופוס 72).
22.00 ברק הברוק [illegible]

רשת א'
07.30 [illegible] — בסגנון מזרחי.
09.30 השיר לא תם — שירים עבריים.
10.30 רדיו קל — תכנית יומית בעברית קלה.
11.10 השידור הדתי לבתי־הספר לקראת שבת — לכתות הבינוניות והגבוהות: רבי יהודה הלוי.
11.30 השכלה ודעת לכל — ערבית מדוברת.
13.05 להיות ביחד — שיחות באורך רוח — שנה.
13.10 [illegible] — שירים וניגונים.
14.05 לכת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים — שלכם בברכה „שירים וריקודים".

15.00 קבלת שבת — פרשת ויחי.
16.05 נושא לעיון — השינויים הדרמטיים שחלו בספרות העברית בהתייחסותה לדמותו של הערבי — עם הסופר אהוד בן־עזר.
17.10 שיר לליל־שבת — שירים עבריים.
18.06 מוסף רדיו לספרות.
19.05 זמר לשבת.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 מקום אחר.

רשת ב'
07.00 הבוקר הזה.
08.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי — עם יוסי גרבר.
12.10 שירים עבריים.
13.00 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 הזמנות והגהות בטלות — עם יובל מסקין.
16.05 עובר ושב — עם דוד מרגלית.
17.05 מאחורי הכותרות — מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעתונות עורך ומנחה: אברהם מרון.
18.06 האיזון הקדוש — עם מאיר שלו.
19.05 להיות ביחד — שיחות באורך רוח.
19.10 הטור השבועי.
20.05 יאני תפילתי.
21.05 השושנה פורחת — לקט רומנסות ושירי־עם ספרדיים.
22.05 עוד לא רקדתי די — ריקודי עם.
23.05 בין שישי לשבת — שיחה בשניים — בין יצחק לבני לבין פרופ' מריאן רבינוביץ — מומחה לבעיית זיקנה ואנשים לפני זיותם.
00.10 שיר אינו רק מנגינה — שירים עבריים בנושא אחד.

גלי צה"ל
06.05 צלילי בוקר — שירים עבריים
06.30 פוקחים עין — החדשות הראשונות של היום — מירב אופיר
07.07 תוספת בוקר — צביקה שפירא ועיתוני סוף השבוע
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 בילוי נעים — עם מולי שפירא
11.05 קולה של אמא — עם אלכס אנסקי
12.05 סולים — שעתיים עם דורי בן־זאב
14.05 עוד לא שבת — שלמה ארצי
15.05 ערב חד מעמי משופץ — קטעים ממופע פולבי בהשתתפות שלמה בראבא, מתי מוסונוב, גידי גוב, יוני רכטר ושלמה יידוב. (ש"ח)
16.05 שיר בשקט בשקט
17.05 רבעים ווקמנטריים
18.05 מגזין מתוק — סדרת תוכניות בנושא אמנות
19.05 בראש גדול — עם ד"ר צבי ספרן מנכ"ל בית החולים הדסה עין־כרם
20.05 לא על הלוף לבדו — שעתיים של מוזיקה ומשחקי הרדיו נושאי פרסים
22.05 עשן בעיניך — שעתיים של שירים עם גדי למנה
00.05 מופע הרדיו והפאזדיוסטור של יואב קוטנר
02.05 לא הזמים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים

רשת ג'
06.05 יום שישי הוד — שירים עבריים.
08.05 להיות שם — שעה אחת, שפה אחת.
09.05 אנו הים התיכון.
11.05 משהו משלו.
13.05 פקידות ברכם עם דן כנר.
15.05 לפנות ערב — שירים עבריים.
17.05 כאן, שם ובכל מקום.
19.05 זמר שבה — שירים עבריים.
20.05 צלילי שבת.
22.05 טיול לילי — שירים עבריים.
23.05 איתו לילה — מוסיקת ריקודים.

שבת רדיו

17.1.1987

קול המוסיקה

07.09 שחרית לשבת — ביזה: העלמה היפה מפרת. סויטה; באך: שירו לה' שיר חדש, מוטט; בטהובן: 12 ואריאציות על נושא מתוך יהודה המכבי; ק.פ.ע. באך: סינפוניה מס' 2 בסי במול מג'ור; מוצרט: רונדו קונצרטי ברה מג'ור, לפסנתר ותז. ק. 382; וה. פ. באך: טריו בסול־מג'ור ל־2 חלילים ולוויולה; דבוז'אק: הפתיחה קרנבל.
09.00 החידון המוסיקלי.
10.00 קונצרט השבת — מהקלטות התזמורת הסימפונית ירושלים רשה"ש — מנצח: גארי ברתיני; סולן: אריה ורדי; מרדכי סתר: אגדת יהודית; ראבל: קונצ'רטו בסול לפסנתר ולתזמורת; שוברט: סימפוניה מס' 9, בדו מג'ור (הגדולה). הדרן — דביסי: פינת הילדים, סויטה.
11.57 מגישים שיר.
12.00 במחיצת אמן דגול — לילי לסקין — נבל.
13.05 קונצרט לצהרי שבת — שפוהר: שמיניה אופוס 32 לכלי־קשת ולכלי נשיפה; שוברט, 3 שירים למלים של ריקרט; ברהמס: קונצ'רטו ברה מג'ור לכנור ולתזמורת; ברטוק: דיברטימנטו לכלי־קשת.
15.00 אינטרלודים — רצף מוסיקלי (ש.ח.)
16.00 האהובה בת האלמוות — סדרת תכניות סביב מכתבו המפורסם של לודוויג ואן בטהובן, תכנית חמישית.
17.07 פגוש את האמן — דויד לוין

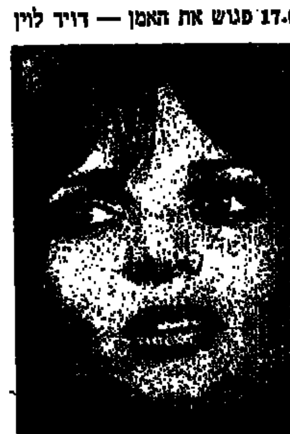

מיכל טל, מתארחת ב"תשואות ראשונות" (רשת ב')

— פסנתר. רגר. וריאציות ופוגה על נושא של באך אופוס 81; שוברט: פנטסייה הנודד.
18.00 רדיו־דרמה — המטפלת מאת עירן בניאלו משתתפים: מישא נתן, ג'טה לוקה, דפנה קיטהי שוורץ, יעל עמית, בעז וייס, אברם חלאווי. עירן בן־זאב ואסטון גולדפריד.
19.05 הקונצרט שלי — עם חברת הכנסת עדנה סולודר — חברת קבוץ גשר.
20.30 מאולמי הקונצרטים שלנו — מאה להולדת ארתור רובינשטיין התזמורת הפילהרמונית הישראלית מנצח: זובין מהטה; סולן: מאוריציו פוליני — פסנתר. שידור חי מהיכל התרבות בתל־אביב — פתיחה: בטהובן, קונצ'רטו לפסנתר מס' 3; ברהמס: קונצ'רטו לפסנתר מס' 2.

רשת א'

09.05 עולם המדע.
09.30 רעתיקול — תיבת דואר בענייני מדע.
10.05 מילים שמנסות לגעת
11.00 רדיודרמה — הטכה מאת היינר מילר (ש.ח.)
12.05 מישדר תעודה — טעויות רפואיות.
14.06 לבת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים: א) שירים הם חברים של ספורים — ליום הולדתו של ביאליק — השירים שנולדו בלבו ב) ספור לשבת — פריחת האלמוגן ג) לחזור ויהי מה — מאת מעוז חביב.
15.05 דרכי אדם — עם רחל חלפי.
16.05 מושגים.
17.10 סיפורדיו — ספינו גוריאנו — מאת איגנזיו סילונה.
17.40 מוסיקה קלה למוצאי שבת.
18.55 מגישים שיר
19.05 אנתולוגיה קטנה לשירה
19.30 שידורים לעולים.
22.05 מילים שמנסות לגעת.
23.05 הבו זמר.

רשת ב'

08.05 מי ישן — א) ארבעה ימים על הסניה; ב) אגדת־עם.
09.05 שאלה של טעם — עם חיים קינן.
09.55 עזריה אלון מספר על נוף הארץ.
10.05 יומן השבוע.
11.05 תשואות ראשונות — אמנים בראשית דרכם — הקלטה ממופע פומבי בבית המורה בת"א, בהשתתפות תזמורת חיל־האויר. ומרת אורחת — מיכל טל.
12.05 חמישה בעקבות אחד — עורך ומנחה: שמואל שי (ש.ח.)
13.05 תמונות בשחור לבן — הסוד של אשת העסקים — שיחה בין פסיכולוגית לאשה אלמונית, היום אשת עסקים מצליחה התוושפת פרק אפל בעברה.
14.11 שירים מחייכים.
15.05 מועדון הזמר של קול־ישראל מארח את נעמי שמר (ש.ח.)
16.05 לחיות בחושך — שיחות עם עוורים — עורך ומראין: חיים קינן (ש.ח.)
17.05 ארץ המרת.
18.06 מפיק ודי — עם דלית אורמיאן.
18.30 ממגרש הספורט.
19.05 הקול קולנוע.
20.05 יומן השבוע.
21.08 פרח בגני — תכנית כבקשתך לשירים מזרחיים.
22.10 מלווה מלכה.
23.05 בפולין ובגליציה בלי יהודים — מסע לקהילות שאינן.
00.10 הוי ארצי מולדתי — שירים עבריים

גלי צה"ל

06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים
07.05 יומי של שירים — שירים עבריים
08.05 מעל מותחת לשמיכה
09.05 מקהלה עליזה — שירים וסיפורים לילדים עם שרה דורון
10.05 טוב לשמוע — תוכנית שבועית לנידור וזמר עברי
11.05 במצב הנוכחי — עם יוסי עבארי ודני וסלי
12.05 איזה אורקסטרה — עם חנוך רון ונגני התזמורת הפילהרמונית, בסיפורים הקטנים שמאחורי הקונצרטים והמנצחים הגדולים של התזמורת בת החמישים.
13.05 שאלות אישיות — יעקב אגמון משוחח עם משה ריבלין, יושב ראש הקרן הקיימת לישראל
14.05 הכל זורם — עם דובי לנץ
15.45 841 נוסע צפונה צפונה — רומנרדיו
16.05 סינמה שבת — תוכנית בענייני קולנוע
17.05 ספרים, רבותי ספרים — המגזין הספרותי החדש של גלי־צה"ל
18.05 משלנו — מצעד הפזמונים העבריים
19.05 מצעד הפזמונים הלועזיים
20.05 רחוק מן העין — שבעים שנות זמר־עם רוסי
21.05 מסורת מסורת — במוצאי יום מנוחה
22.05 קול הג'אז הזה — עם דני קרפל
00.05 ציפורי לילה מארח — קובי מידן מארח את השחקן הבמאי ניקו ניתאי המגיש את השירים האהובים עליו.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה

רשת ג'

07.05 צלילים למזכרת — שירי העבר.
08.05 גוונים — שירים עברים.
10.05 על בטוח — להיטי כל הזמנים.
12.05 להיטים לוהטים.
14.05 כוכבים.
15.05 אתם זוכרים את השירים.
17.05 שיר בין־ערביים.
19.05 זמר שכזה — שירים עבריים.
20.05 פזמונהמון.
23.05 רדיוטק — פזמונים בשצף קצב.

ראשון רדיו

18.1.1987

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר
07.09 בהאזנה נינוחה — פרטוריוס: "טרפסיכורה" סויטת מחולות; בוקריני: קונצ'רטו בסי במול מג'ור לצ'לו ולתזמורת; בטהובן: שלישייה מס' 9 במי במול מג'ור לכנור, צ'לו ופסנתר; מנדלסון: "וריאציות רציניות"; שומאן: שלוש רומנסות; צ'ייקובסקי: סויטה מתוך הבלט "אגם הברבורים"
09.00 קונצרט בוקר — מקס ברוך: שביעייה במי במול מג'ור; פורה: רביעייה ברו מינור לפסנתר ולכלי־קשת; מוצרט: קונצ'רטו מס' 23 מג'ור לפסנתר ותז. ק. 488; הנדל: טריו־סונטה בפה מג'ור לשני כינורות ולקונטינואו; ראמו: "קוצר רוח", קנטטה לטנור ולקונטינואו; היידן: קונצ'רטו בפה מג'ור לכנור, צ'מבלו ולכלי קשת; שוברט: סימפוניה מס' 5 בסי במול מג'ור
11.57 מגישים שיר
12.00 אמנים באולפן — מרסלו ארליך — חליל/יונתן זק — פסנתר; באך: סונטה מס' 1 בסי מינור; הינדמית: סונטה (1936); פרוקופייב: סונטה מס' 2 ברה מג'ור
13.05 בהאזנה נינוחה — ס.ל. וייס: סויטה מס' 17, בפה מינור, ללאוטה; גלוק: אריה מתוך "אורפאו ואאורידיקה"; בטהובן: קונצ'רטו מס' 2 בסי מג'ור, לפסנתר ולתזמורת; ברהמס: סימפוניה מס' 2, ברה מג'ור
15.00 מוסיקה כאן ועכשיו — מתוך קונצרט קבוצת אקוסטיקה 11"7; ארנולד קוק: סונטה לקלרנית

יונתן זק, סולו פסנתר בתכנית "אמנים באולפן"

ופסנתר; עודד אסף: "מונח 2" לכנור וויולה; גבריאל אירני: "פורטרטים של באך" לפסנתר; סטיבן דודג'סון: פרטיטה לגיטרה; גורדון ג'ייקובס: 3 שירים
16.00 מוסיקה ליום ראשון — דבוז'אק: רקויאם; וויליאם וולטון: השנים־עשר
18.00 החידון המוסיקלי (ש.ח.)
19.00 מוסיקה קלאסית קלה
20.05 אינטרלוד — רצף מוסיקלי
20.27 מגישים שיר
20.30 מאולמי הקונצרטים שלנו — מאה להולדת ארתור רובינשטיין שידור חי מ"היכל התרבות" בתל־אביב התז. הפילהרמונית הישראלית/מנצח: זובין מהטה סולנים: יפים ברונפמן, עמנואל אקס, אריה ורדי פנינה ולצמן, ראדו לופו; מוצרט: קונצ'רטו מס' 7 ל־3 פסנתרים, ק. 242 (ברונפמן, אקס, ורדי); שופן: קונצ'רטו לפסנתר מס' 1 (ולצמן); בטהובן: קונצ'רטו לפסנתר מס' 4 (לופו)
23.00 מחזורי יצירות — הרביעיות לכלי קשת מאת לודוויג ון בטהובן תכנית ראשונה

רשת א'

07.57 מגישים שיר
08.05 הפוגה מתוגה
09.05 רדיופון — שירות מידע
10.05 השיר לא תם — שירים עבריים
11.05 רגע של עברית
11.10 השידור היומי לבתי"ס: סמור וצליל — תכנית לגיל הרך — "מיכאלי"
11.30 היו שירים — פזמונים ישנים ואהובים
12.05 בערוגות הבושם
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער
15.30 השכלה ודעת לכל — צרפתית למתחילים
16.05 רדיו־עשרה — מגזין נוער
17.10 שירים עבריים
17.20 האוניברסיטה הפתוחה — חיי הערבים מבט מבפנים — שיחה עם אהוד בן־עזר
18.06 מינחת ערב — משדר יומי להווי דתי ומסורת
19.05 מחשבת ישראל
19.30 שידורים לעולים
22.05 תפוח ועץ — תכנית על הקשר בין הורים לילדיהם עורכת ומנחה: רבקה מיכאלי סדרת תכניות בנושא "משפחות המצאות בשלבים שונים של תהליך הגירושין"; תכנית רביעית: "כעסים, האשמות ואשמות בתהליך הגירושין — ריגושים ומתחים אצל האם, האב והילדים בצוות: הפסיכולוגים ד"ר עמירם רביב ויוסי גוטמן

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה
08.05 עושים עניין
09.05 ביקור בית
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי
11.30 סעו לשלום — עם גדעון הוד
12.10 אלף־אלף בביבית
13.00 בחצי היום — חדשות ופזמונים
14.06 בת צחוק — הווי והומור
15.05 רגעי קסם
16.05 שירים ושעורים
17.05 יומן כלכלה
17.30 על מספרים ואנשים
18.06 מסיבת עיתונאים
18.45 היום בספורט
19.00 היום הזה
19.35 עם ישראל — מוסף
20.05 אומר בשבחין — פיוטים ופרקי חזנות ספרדיים
22.05 צמוקים ושקדים — מבחר שירים ביידיש
23.05 צלצול שלישי — שבועון לאומנויות בשידור חי

גלי צה"ל

06.00 אוניברסיטה משודרת — אתגרים ופריצת דרך במדעי התעופה. אינטיליגנציה מלאכותית. מרצה: פרופ' שמואל מרחב
06.30 פוקחים עין — החדשות הראשונות של היום — עם מירב אופיר
07.00 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי
08.00 בוקר טוב ישראל
09.00 אילה בוקר — עם אלי ישראלי
10.00 הפסקה 10 — עם מיכל ניב
11.00 נכון לעכשיו — עם רפי רשף
13.00 פגישה יומית — עם אורלי יניב
14.00 דו רה יומי
15.00 פסק זמן
16.00 רדיו ספורט — מגאזין ספורט
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
17.00 ערב טוב ישראל — עם דן שילון, יעל דן, וגוני סביר
18.00 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן
18.45 משולש — עימות יומי בענייני השעה.
18.55 הודעות לחיילים
19.00 פזמונים לכולכם
20.00 חיילים, אנשים צעירים — עם חיילי היחידה לעבודות תת־מימיות של חיל הים
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת — אתגרים ופריצת דרך במדעי התעופה (ש.ח.)
22.00 על הדבש ועל הכפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.00 תוצרת הארץ — פזמונים ישראליים
23.55 שיחת חצות — עם ד"ר שמואל ברנר מנהל המכון לחקר בריאות הסביבה
00.0 ציפורי לילה משותחות — דודו טופז משוחח עם מאזינים
02.00 לא רוצים לישון — מוסיקה
05.00 צלילי בוקר — שירים עבריים

שידורי צהל ב־FM

20.00 סבבבבסיס — מידע, משחקי רדיו ומוסיקה לחיילים שנשארו בתורנות — עם ארז טל
22.00 על הדבש ועל הכיפאק
23.00 לילה לילה — עם יואב קוטנר

רשת ג'

06.11 בחזרה לאושר — להיטים
07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים
09.05 מה, כבר תשע?
10.05 שבעים מי יודע
11.05 שעה תמימה
12.05 רק מוסיקה
13.05 רק בימי חול — עם מנחם פרי
14.06 פזמון חוזר
15.05 חדש, חדיש ומחודש
16.05 הצגה יומית
18.06 מצעד הפזמונים הלועזיים
21.05 ארוח עתיק — שירים
23.05 הלילה הוא שירים

שני רדיו

19.1.1987

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר
07.09 בהאזנה נינוחה — ג'מיניאני: "היער הקסום", בלט פנטומימה; מוצרט: קונצ'רטו במי במול מג'ור לפסנתר ותזמורת "ז'נום" ק. 271; היידן: רביעיית כלי קשת בסי במול מג'ור "זריחת השמש"; ברהמס: וריאציות על נושא של היידן
09.00 קונצרט בוקר — יוזף טריכנוה: פרטיטה במי במול מג'ור לשני אבובים, שתי קלרניתות, שתי קרנות ושני בסונים; יוסף סוק: "פראג", פואמה סימפונית; שומאן: קונצ'רטו ברה מינור לכנור ותזמורת; גריג: "פר גינט", סויטה מס' 1; רגר: חמישייה בלה מג'ור לקלרנית ולכלי קשת; צ'ייקובסקי: סימפוניה מס' 5 במי מינור
11.57 מגישים שיר
12.00 מן הסרטיה
13.05 בהאזנה נינוחה — מנדלסון: הפתיחה "מערת פינגל"; שופן: קונצ'רטו מס' 2 לפסנתר ותזמורת בפה מינור; מוצרט: סונטה בסי במול מג'ור לפסנתר ולכנור ק. 58; פלייאל: סימפוניה קונצרטית מס' 5 בפה מג'ור, לחליל, אבוב, בסון, קרן ותזמורת
15.00 הסברה מוסיקלית — פסנתרו של דביסי
16.00 מאולמי קונצרטים בעולם 1) התזמורת הסימפונית של רדיו שטוטגרט/אורי סגל; מסיין: אצפה לתחיית המתים; ברוקנר: מיסה מס' 1 ברה מינור 2) תחרות המקהלות — הבה נשיר — תכנית ב. מקהלות נוער.

ענת טופול, על אביה ב"לאור הזכרונות" (גל"צ, 20.05)

18.00 רגש על הביצוע — על אחת כמה וכמה
19.00 תזמורות כלי נשיפה — תזמורת איסטמן בניצוח פרדריק פנל מנגנת מיצירות מלחינים בריטיים
20.05 אינטרלוד — רצף מוסיקלי
20.27 מגישים שיר
20.30 מאולמי הקונצרטים שלנו מאה להולדת ארתור רובינשטיין שידור חי מהיכל התרבות בתל־אביב התזמורת הפילהרמונית הישראלית/מנצח: זובין מהטה/ סולנים: אליסיה דה לה רוצ'ה/ ראדו לופו; פאייה: לילות בגני ספרד (לה רוצ'ה) שומאן: קונצ'רטו לפסנתר (לופו); רחמנינוב: קונצ'רטו לפסנתר מס' 2 (לה רוצ'ה)
23.00 מחזורי יצירות — הרביעיות לכלי־קשת מאת לודוויג ון בטהובן (תכנית שניה)

רשת א'

07.57 מגישים שיר
08.05 הפוגה מתוגה
09.05 רדיופון — שירות מידע למאזינים
10.05 השיר לא תם — שירים עבריים
11.10 השידור היומי לבתי"ס "ספור אני שומע" — לכתות ב', ג' — "רגע חושבים"
11.30 היו שירים — פזמונים ישנים ואהובים
12.05 שיר ופזמון
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער
15.30 השכלה ודעת לכל — "יצור מחשבים בארץ"
16.05 מקום באמצע
17.10 שירים עבריים
17.20 האוניברסיטה הפתוחה "אגדת יהודי: חייכר" — שיחה עם אהוד בן־עזר
18.06 מינחת ערב — משדר יומי להווי דתי ומסורת
19.05 עיונים בפרשת השבוע
19.30 שידורים לעולים
22.05 לכל אדם כוכב — [illegible] האסטרולוג אילן פקר

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה
08.05 עושים עניין — [illegible] ושלום קיטל
09.05 ביקור בית — [illegible] מיכאלי
10.05 כל צבעי הרשת — [illegible]
11.30 סעו לשלום — [illegible]
12.10 אלף אלף ב"ביבית" — [illegible] מנור
13.00 בחצי היום — [illegible]
14.06 בת צחוק — [illegible]
15.05 רגעי קסם
16.05 שירים ושיעורים
17.05 יומן כלכלה
17.30 על מספרים ואנשים — [illegible] המשק והחברה
18.06 שעה חופשית — [illegible] לענייני חנוך
18.45 היום בספורט
19.00 היום הזה
19.35 דין ודברים — [illegible] חוק ומשפט
20.05 סולם זמירות — [illegible] הפזמונים המסורתיים
22.05 פינת הג'אז
23.05 משחקי לילה

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת [illegible] תפיסת הנס במקרא [illegible] יאיר זקוביץ
06.30 פוקחים עין — [illegible] הראשונות של היום [illegible] אופיר
07.07 שבע אפס שבע — [illegible] אנסקי
08.05 בוקר טוב ישראל — [illegible] אקטואליה יומית
09.05 אילה בוקר — [illegible]
10.05 הפסקה 10 — [illegible]
11.05 נכון לעכשיו — [illegible]
13.05 פגישה יומית — [illegible] יניב
14.05 דו רה יומי — [illegible] ודני קרפל
15.05 מה יש — [illegible]
16.05 ארבע אחרי הצהריים — [illegible] של שירים עבריים
16.54 באופן מילולי — [illegible] אבשלום קור
17.00 ערב טוב ישראל — [illegible] שילון, יעל דן וגוני סביר
18.05 טוס יטוס — [illegible] עורך ומגיש: גיא זוהר
18.45 משולש — עימות יומי [illegible] השעה
18.57 הודעות לחיילים
19.05 פזמונים לכולכם
20.05 לאור הזכרונות — [illegible] משוחח עם ענת [illegible] אביהם השחקן חיים [illegible]
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת [illegible] תפיסת הנס במקרא [illegible]
22.05 על הדבש ועל הכיפאק [illegible] שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 תוצרת הארץ [illegible] ישראליים
23.55 שיחת חצות [illegible] שלי אלקיים
00.05 ציפורי לילה — [illegible]
02.05 לא רוצים לישון — [illegible] לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר — [illegible]

שידורי צהל ב־FM

20.05 צער חזני — [illegible] ממשחקי הליגה בכדורסל [illegible] אלי ישראלי
22.05 על הדבש ועל הכיפאק [illegible] שהחבר'ה אוהבים
23.05 לילה לילה — [illegible]

רשת ג'

06.11 בחזרה לאושר — [illegible]
07.07 שיר בבוקר בבוקר [illegible] ופזמונים ישראליים
09.05 מה, כבר תשע? [illegible] אתגר
10.05 שבעים מי יודע
11.05 שעה תמימה [illegible] חוקיה
12.05 רק מוסיקה
13.05 רק בימי חול [illegible]
14.06 פזמון חוזר
15.05 חדש, חדיש ומחודש [illegible] שוש עטרי
16.05 הצגה יומית
18.06 היה היו — [illegible]
20.05 לך ולך — שיר [illegible]
21.05 קצת אחרת [illegible] עם אורלי [illegible]
23.05 הלילה הוא שירים

שלישי רדיו

20.1.1987

קול המוסיקה

06.02 "צלילי בוקר"
07.09 "בהאזנה נינוחה" — הנדל: קונצ'רטו מס' 1, בסי במול מג'ור, לשתי תזמורות; באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 1, בפה מג'ור; מוצרט: רביעייה ברה מג'ור, לחליל ולכלי־קשת ק. 285 ב'; מנדלסון: קונצ'רטו במי מינור, לכנור ותזמורת; גריג: רומנסה ווריאציות על נושא נורווגי
09.00 "קונצרט בוקר" — קורלי: סונטה בלה מינור, לחלילית וקונטינואו; דיאבלי: גראנד סונטה ברה מינור, לגיטרה ופסנתר; הומליוס: רביעייה בסי מג'ור, לקרן ולכלי קשת; דבוז'אק: סונטינה בסול מג'ור, לחליל ופסנתר; ברנה: ארג'ו לכלי־קשת; מוצרט: "אווה ורום קורפוס"; שוברט: פנטסיה בפה מינור, לפסנתר ב־4 ידיים; ווהן־וויליאמס: "העפרוני ממריא"; אלגר: קונצ'רטו לצ'לו ולתזמורת; דבוז'אק: סימפוניה מס' 7, ברה מינור
11.57 "מגישים שיר"
12.00 "מן הסרטיה" — בוריס ברמן — פסנתר; בטהובן: סונטה מס' 28 בלה מג'ור; שוברט: סונטה בלה מג'ור ("מן העזבון")
13.05 "בהאזנה נינוחה" — א.ת.א. הופמן: פתיחה "אונדינה"; בריטן: מבוא לתזמורת לבני הנעורים; וובר: קטע קונצרטי בפה מינור; וורף: 2 קטעים מתוך "שני בני פוסקר"; באך/רכטמן: פוגה בסול מינור; מבוא ופוגה ברה מינור; ראבל: "הצוענייה"; קוראי: "הארי יאנוש", סויטה
15.00 "מוסיקה צעירה"

סמדר פרי, אורחת התכנית "שיחת חצות" (גלי צה"ל)

16.00 "מאולמי הקונצרטים בעולם" — שוברט: "מסע החורף"
17.30 "קולות" — קולגיום ווקל גנט/הספריון 20 מקהלת ילדים מהנובר
18.00 "מבחר הקלטות" — שוברט: חמישייה בדו מג'ור לכלי קשת, ד. 956
19.00 "פניני אופרה" — לקט מתוך האופרה "חליל הקסם", של מוצרט בהשתתפות הזמרים אילאנה קטרובש, אריק טאפי, כריסטיאן כש, מרטי טלבלה ואחרים, עם מקהלת האופרה והתזמורת הפילהרמונית הוינאית/ג'יימס לוין
20.05 "אינטרלוד" — רצף מוסיקלי
20.27 "מגישים שיר"
20.30 "מאולמי הקונצרטים שלנו" — מאה להולדת ארתור רובינשטיין, שידור חי מ"היכל התרבות" בתל־אביב; רסיטל — מאוריציו פוליני
23.00 "מחזורי יצירות" — הרביעיות לכלי־קשת מאת לודוויג ון בטהובן — תכנית שלישית

רשת א'

07.57 "מגישים שיר"
08.05 "הפוגה מתוגה"
09.05 "רדיופון" — שירות מידע למאזינים
10.05 "השיר לא תם" — שירים
11.10 השידור היומי לבתיה"ס — "תמיד צחור"
11.30 "היו שירים" — פזמונים ישנים
12.05 "מצלילי המזרח כבקשתך"
14.06 "בראש צעיר" — מגזין יומי לילדים ולבני נוער
15.30 "השכלה ודעת לכל" — "מבוא להכרת המחשב" — "עיבוד נתונים"
16.05 "שאלה של טעם" — עם חיים קינן (ש.ח.)
17.10 שירים עבריים
17.20 "האוניברסיטה הפתוחה" — "בין רומנטיקה לבין מציאות" — שיחה עם אהוד בן־עזר
18.06 "מינחת ערב"
19.05 "שעור בתלמוד"
19.30 "שידורי לעולים"
22.05 "שנינו יחד וכל אחד לחוד" — עורך ומנחה: יובב כץ; והפעם: "התמודדות עם מצבי חרדה" — עם ד"ר נגה רובינשטיין ונתי אלון

רשת ב'

07.00 "הבוקר הזה"
08.05 "עושים עניין"
09.05 "ביקור בית"
10.05 "כל צבעי הרשת"
11.30 "סעו לשלום" — עם ג. הוד
12.10 "אלף־אלף" ב"ביבית"
13.00 "בחצי היום" — חדשות
14.06 "בת צחוק" — הווי והומור
15.05 "רגעי קסם"
16.05 "שירים ושעורים"
17.05 "יומן כלכלה"
17.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה
18.06 "אצבע על הדופק" — שבועון בענייני בריאות ורפואה
18.45 היום בספורט
19.00 "היום הזה"
19.33 "עולם חדש" — מגזין חדשותי לענייני האדם וסביבתו
20.05 פרקי חזנות "כבקשתך"
22.05 "עוד פעם אחת" — תכניות בשידור חוזר; והפעם: "30 שנה לנצרת עילית"
23.05 "קפה ראשון" — חידונים מגוונים בהשתתפות המאזינים עם שמוליק רוזן

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת — דרמה יוונית. האדם כאשה. מרצה: המשורר אהרון שבתאי.
06.30 "פוקחים עין" — החדשות הראשונות של היום עם מירב אופיר
07.07 שבע אפס שבע — עם איתן לימשיץ.
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 "אילה בוקר" — עם אלי ישראלי.
10.05 "הפסקת 10" — עם מיכל ניב.
11.05 "נכון לעכשיו" — עם רפי רשף.
13.05 "פגישה יומית" — עם אורלי יניב.
14.05 "דו רה יומי" — עם דובי לנץ ודני קרפל.
15.05 "מה יש" — עם ארז טל.
16.05 "841 נוסע צפונה צפונה" — רומנרדיו
16.15 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים.
17.00 "ערב טוב ישראל" — עם דן שילון, יעל דן וגוני סביר.
18.05 "שעה קלה על כלכלה" — עם שמואל נחושתן.
18.45 "משולש" — עימות יומי בענייני השעה.
18.57 הודעות לחיילים
19.05 פזמונים לכולכם
20.05 "טוס יטוס" — הלביא מבריא. עורך ומגיש: גיא זוהר. (ש"ח)
21.30 אוניברסיטה משודרת — דרמה יוונית (ש.ח.)
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 "תוצרת הארץ" — פזמונים ישראליים.
23.55 "שיחת חצות" — עם העתונאית סמדר פרי
00.05 ציפורי לילה — עם עזרא לוי. תכנית מוסיקלית בנימה אישית.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים

שידורי צהל ב־FM

20.05 "סבבבבסיס" — מידע, דשיים, רדיו ומוסיקה לחיילים שנשארו בתורנות. מגיש: חורי בן־זאב.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 "לילה לילה" — עם יואב קוטנר.

רשת ג'

06.11 "בחזרה לאושר" להיטים
07.07 "שיר בבוקר בבוקר"
09.05 "מה, כבר תשע?"
10.05 "שבעים מי יודע"
11.05 "שעה תמימה"
12.05 "רק מוסיקה"
13.05 "רק בימי חול"
14.06 "פזמון חוזר"
15.05 "חדש, חדיש ומחודש"
16.05 "הצגה יומית"
18.06 "מקום באמצע"
21.05 "ארוח עתיק" — שירים
23.05 "פניני ג'אז"

רביעי רדיו

21.1.1987

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר
07.09 בהאזנה נינוחה — פרסל: סויטה שניה בסול מינור; הנדל: "זיקוקין די נור מלכותיים"; היידן: סימפוניה מס' 104 ברה מג'ור, "סימפונית לונדון"; שומאן: קונצ'רטו לפסנתר בלה מינור; בריטן: "מדריך לתזמורת לבני־הנעורים"
09.00 קונצרט בוקר: שוברט: נעימה התנגרית; פרסל: קטעים מתוך "סיר אנטוני לאור"; ויואלדי: קונצ'רטו "האביב", מתוך "ארבע העונות"; פרסל: קטעים מתוך "הסערה"; מנדלסון: סימפ' מס' 3, "הסקוטית"; שוברט: "הטוחנת היפה"
11.57 מגישים שיר
12.00 אמנים באולפן רות חבור — סופראן/ אשר פיש — פסנתר; שירים מאת רוסיני, מ. צור, ברהמס וראבל
13.05 בהאזנה נינוחה — מיצירות מוצרט: קונצ'רטו לאבוב ולתזמורת בדו מג'ור, ק. 314; סונטה מס' 33 לכנור ולפסנתר במי־במול מג'ור, ק. 481 סימפוניה מס' 33 בסי במול מג'ור, ק. 319; מבחר אריות ודואטים מתוך "חליל הקסם"
15.00 רק אתמול נולדה — יצירות מימי המוסיקה החדשה של וינה 1986; פאול היינץ דיטריך: מוסיקה קאמרית מס' 7; גאורג קרול: דקטים לכנור, צ'לו ופסנתר.
16.00 אולפן פתוח — התזמורת הסימפונית ירושלים רשה"ש — בשידור חי מנצח: דייויד רוברטסון סולניות: גילה ירון (סופראן) יערה טל (פסנתרנית) ראבל: "אמא אווזה", סויטה; ארתור גלברון: "תהילים" ו"הללויה" לסופראן

יעל דיין, אורחת התכנית "שיחת חצות" (גלי צה"ל)

ותזמורת (ביצוע בכורה בארץ); קרול שמנובסקי: סימפוניה קונצרטית מס' 4 לפסנתר ותזמורת
17.30 מוסיקה מן העבר הרחוק
18.00 "רוקי"
19.00 "מוסיקה אהובה עליכם" — פרוקופייב: הסימפוניה הקלסית ברה מג'ור; ברוך: קונצ'רטו מס' 1 לכנור ולתזמורת; רימסקי־קורסקוב: קפריצ'יו ספרדי
20.05 אינטרלוד — רצף מוסיקלי
20.27 "מגישים שיר"
20.30 "מאולמי הקונצרטים שלנו" מאה להולדת ארתור רובינשטיין שידור חי מ"היכל התרבות" בתל אביב התזמורת הפילהרמונית הישראלית/מנצח: זובין מהטה משתתפים: פסנתרנים ישראלים צעירים + מ. פראייה; באך: קונצ'רטו ל־2 פסנתרים 1061 ברי"ב (פסנתרנים צעירים); מנדלסון: קונצ'רטו לפסנתר מס' 1 (מ. פראייה); בטהובן: קונצ'רטו לפסנתר מס' 1 (מ. פראייה)
23.00 "מחזורי יצירות" הרביעיות לכלי־קשת מאת לודוויג ון בטהובן תכנית רביעית

רשת א'

07.55 רגע של עברית
07.57 מגישים שיר
08.05 הפוגה מתוגה
09.05 רדיופון — שירות מידע למאזינים
10.05 "השיר לא תם" — שירים עבריים
11.10 השידור היומי לבתיה"ס "בן גוריון" — תכנית במלאת 100 שנה להולדתו — מגזה — עבודה עברית
11.30 "היו שירים" — פזמונים ישנים
13.05 [illegible]
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער
15.30 השכלה ודעת לכל — [illegible] 1917 — 1939 — [illegible]
16.05 "מעורון שעון הזהב" — מעולמו של האדם המבוגר
17.10 שירים עבריים
17.20 האוניברסיטה הפתוחה — "עריין זרים וכבר זרים" — שיחה עם אהוד בן־עזר.
18.06 מינחת ערב — משדר יומי להווי דתי ומסורת
19.05 שואל כעניין
19.30 שידורים לעולים
22.05 חבר מאותו כוכב — תכנית היכרויות ודיונים בשידור חי

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה
08.05 עושים עניין — עם גני גוית ושלום קיטל
09.05 ביקור בית — עם רבקה מיכאלי
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי
11.30 סעו לשלום — עם גדעון הוד
12.10 אלף־אלף ביבית — עם אהוד מנור
13.00 בחצי היום — חדשות ופזמונים
14.06 בת צחוק — הווי והומור
15.05 רגעי קסם
16.05 שירים ושעורים
17.05 יומן כלכלה
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה
18.06 זרקור — עורך ומנחה: יצחק גולן
18.45 היום בספורט
19.00 היום הזה
19.35 מוסף לענייני צבא ובטחון
20.05 ניחוחי חציר עם חבורות הזמר "הרוח הטובה" מנצרת עילית
21.05 שיר לדרך
22.05 מחפשים את המטמון — מנחה משה טימור
00.15 בימה ומסך — לקט קטעים מתוך מחזות מוסיקליים וסרטים

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת העידן הגרעיני פרק בהסטוריה מוסרית היכוח הגרעיני הנוכחי. מרצה: ד"ר אבנר כהן.
06.30 פוקחים עין — עם אלכס אנסקי
07.07 שבע אפס שבע — אם אלכס אנסקי
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי
10.05 הפסקה 10 עם מיכל ניב
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף
13.05 פגישה יומית — עם אורלי יניב
14.05 דו רה מי יומי — עם דובי לנץ ודני קרפל
15.05 מה יש — עם ארז טל
16.05 ארבע אחרי הצהריים, שירים
17.00 ערב טוב ישראל — עם דן שילון, יעל דן וגוני סביר
18.05 יער משוער — מגאזין לענייני צבא וביטחון.
18.45 משולש — עימות יומי בענייני השעה
18.55 הודעות לחיילים
19.05 פזמונים לכולכם
20.05 לאור הזכרונות — אבי קורן משוחח עם שלי סימון על אביה המנוח שחקן תאטרון "המטאטא" יעקב (זאק) טימן. (ש.ח)
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת — העידן הגרעיני — פרק בהסטוריה המוסרית (ש.ח)
22.05 על הדבש ועל הכיפאק
23.05 תוצרת הארץ — פזמונים
23.55 שיחת חצות — עם העתונאית יעל דיין
00.05 ציפורי לילה קלאסיות
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים

שידורי צהל ב־FM

20.05 [illegible] — שידורים ממשחקי הליגה בכדורסל — עם אלי ישראלי
22.05 על הדבש ועל הכיפאק
23.05 לילה לילה — עם יואב קוטנר

רשת ג'

06.11 בחזרה לאושר — להיטים
07.07 שיר בבוקר בבוקר
09.05 מה כבר תשע?
10.05 שבעים מי יודע
11.05 שעה תמימה
12.05 רק מוסיקה
13.05 רק בימי חול — עם מנחם פרי
14.06 פזמון חוזר
15.05 חדש, חדיש ומחודש
16.05 הצגה יומית
18.06 מצעד הפזמונים
20.05 לך ולך — שיר [illegible]
21.05 [illegible]
23.05 הלילה הוא שירים

חמישי רדיו

22.1.1986

קול המוסיקה

06.02 "צלילי בוקר"
07.09 "בהאזנה נינוחה"
09.00 "קונצרט בוקר" באך: שקונה מתוך פרטיטה ברה מינור, מס' 2 לכנור סולו; ברהמס: סונטה בפה מינור לויולה ופסנתר; בטהובן: שלישייה לפסנתר, קלרנית וצ'לו בסי במול מג'ור; פורה: רביעייה לכלי קשת בסול מג'ור; שומאן: חמישייה לפסנתר וכלי קשת במי במול מג'ור; פולנק: שישייה לכלי נשיפה ופסנתר; ברוך: שביעייה במי במול מג'ור, "מן העזבון"
11.57 "מגישים שיר"
11.57 "מגישים שיר"
12.00 "מן הסרטיה"
13.05 "בהאזנה נינוחה" — אנדרה קמפרה: סויטה מתוך האופרה "חגיגות ונציאניות"; יוהן קוסנר: רונדו בלה מג'ור לפורטה־פיאנו וגיטרה; יוהן ונהאל: קונצ'רטו ברה מג'ור לקונטרבס ותזמורת; שופן: סונטה בסי מינור לפסנתר; שוברט: סימפוניה מס' 8 בסי מינור "הבלתי גמורה"
15.00 "מפגשים"
16.00 "אתנחתא" — בשידור חי רביעיית תל־אביב; מוצרט: רביעייה בסי במול מג'ור, ק. 458 ("הציד") י. טל: רביעייה מס' 1 (1959) ברטוק: רביעייה מס' 1 אופוס 7 (1908)
17.30 "קשת של צלילים" — מיגוון מוסיקלי מוסיקה ספרדית מהמאה הי"ב־עד ימינו
18.00 "אנתולוגיה בצליל" — מוסיקה כנסייתית של ארצות השפלה
19.00 "מוסיקה קלאסית קלה"

אפרים אבא, עורך תכנית "ארץ לא נודעת" (רשת א')

20.05 "אינטרלוד" — רצף מוסיקלי
20.27 "מגישים שיר"
20.30 "מאולמי הקונצרטים שלנו" מאה שנה להולדת ארתור רובינשטיין שידור חי מ"היכל התרבות" בתל־אביב התזמורת הפילהרמונית הישראלית. מנצח: זובין מהטה סולנים: עמנואל אקס, אילנה ורד, יפים ברונפמן פתיחה — מוצרט: קונצ'רטו לפסנתר מס' 20 ק. 466 (אקס) רחמנינוב: רפסודיה על נושא מאת פגניני (ורד) סן־סאנס: קונצ'רטו לפסנתר מס' 2 (ברונפמן)
23.00 "זמר הזהב" — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות. החליל הצרפתי מרסל מואיז — תכנית ראשונה. באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 5 ברה מג'ור, מוצרט: קונצ'רטו מס' 1 בסול מג'ור, לחליל ותזמ. ק. 313 גלוק: מחול "הרוחות המבורכות" מתוך "אורפאוס" (ש.ח.)

רשת א'

07.57 "מגישים שיר"
08.05 "הפוגה מתוגה"
09.05 "רדיופון" — שירות מידע למאזינים
10.05 "השיר לא תם" — שירים עבריים
11.10 השידור היומי לבתיה"ס — [illegible]
11.30 "היו שירים" — פזמונים ישנים ואהובים
12.05 [illegible]
14.06 "בראש צעיר" — מגזין יומי לילדים ולבני נוער ובו הפתעות, ספורים, שירים, חידונים, כתבות ושיחות על נושאים שונים
15.30 "השכלה ודעת לכל" — [illegible] 1917 — 1939 [illegible]
16.05 "ארץ לא נודעת"
17.10 שירים עבריים
17.20 "האוניברסיטה הפתוחה" [illegible]
18.06 "מינחת ערב" — משדר יומי
19.05 "שעור בתניא"
19.30 שידורים לעולים
22.05 "יש לי חלום" — עורך ומנחה יובב כץ

רשת ב'

07.00 "הבוקר הזה"
08.05 "עושים עניין"
09.05 "ביקור בית"
10.05 "כל צבעי הרשת"
11.30 "סעו לשלום"
12.10 "אלף־אלף" ב"ביבית"
13.00 "בחצי היום"
14.06 "בת צחוק" — הווי והומור
15.05 "רגעי קסם"
15.51 לוח מודעים
16.05 "שירים ושעורים"
17.05 "יומן כלכלה"
17.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה
18.06 שירים עבריים
18.45 היום בספורט
19.00 "היום הזה"
19.35 השבוע בכנסת
20.18 שירים עבריים
20.30 שידור משחק כדורסל בין מכבי תל־אביב לבין ריאל מדריד — העברה מ"היכל הספורט" ביד אליהו
22.30 "מסביב לעולם בשעה קלה"
23.05 "בינינו לבין עצמנו" — שיחות עם מאזינים בשידור חי מנחה: אלכס טלמור

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת פסיכולוגיה של החלומות. מקומו של החלום.
06.30 "פוקחים עין" — החדשות הראשונות של היום עם מירב אופיר
07.05 שבע אפס שבע
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 "אילה בוקר"
10.05 "הפסקת 10" — עם מיכל ניב
11.05 "נכון לעכשיו" — עם דן שילון
13.05 "פגישה יומית" — עם אורלי יניב
14.05 "דו רה יומי" — עם דובי לנץ ודני קרפל
15.05 "מה יש" — עם ארז טל
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים
16.54 "באופן מילולי" — פינתו של אבשלום קור
17.00 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים
16.54 "באופן מילולי" — פינתו של אבשלום קור
17.00 "ערב טוב ישראל" — עם דן שילון, יעל דן וגוני סביר
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן
18.45 "משולש" — עימות יומי בענייני השעה. [illegible]
18.57 הודעות לחיילים
19.05 פזמונים לכולכם
20.05 "יער משוער" — מגזין לענייני צבא וביטחון
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת פסיכולוגיה של החלומות (ש.ח.)
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 תוצרת הארץ — פזמונים ישראליים
23.55 "שיחת חצות" — [illegible]
00.05 ציפורי לילה מבלות — עם אלי ישראלי
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים

שידורי צהל ב־FM

20.05 "סבבבבסיס" — מידע, משחקי רדיו ומוסיקה לחיילים שנשארו בתורנות. עם אברי גלעד
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 "לילה לילה" — עם יואב קוטנר

רשת ג'

06.11 "בחזרה לאושר" להיטים
07.07 "שיר בבוקר בבוקר"
09.05 "מה, כבר תשע?"
10.05 "שבעים מי יודע"
11.05 "שעה תמימה"
12.05 "רק מוסיקה"
13.05 "רק בימי חול"
14.06 "פזמון חוזר"
15.05 "חדש, חדיש ומחודש"
16.05 "הצגה יומית"
18.06 "מקום באמצע"
20.05 [illegible]
21.05 [illegible]
23.05 "הלילה הוא שירים"

שחמט

בעיות וסיומים

בעיות השבוע

בדו־מסעית משחק עשיר של הסוללה במעמד ובפתרון (5362), בתלת־מסעית בנין סימפטי ואריאנטים פשוטים (5363).

5362. ר.א. בירגר
ארה"ב 1984
פרס ראשון

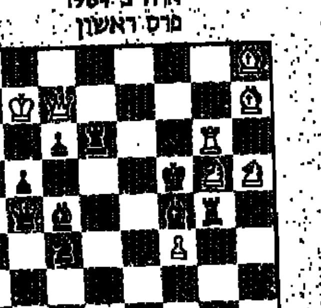

9 + 8. מט בשני מסעים

5363. אריק בירטל — Erich Bartel
גרמניה — W. Germany
מקורית — Original

9 + 4. מט בשלושה מסעים

פתרונות אל "השחמט", ת.ד. 43 ירושלים [illegible]

קרב סוללות מבהיק

גורגידזה הוא ללא ספק מגדול מחברי הסיומים כיום, ומדי פעם הוא מצליח להפתיע מחדש, בסיום שלפנינו נוצרות במהלך הפתרון מספר סוללות, והאחרונה בהן גורמת למט בלתי שגרתי.

ד. גורגידזה
פולין 1986
פרס ראשון

7 + 4. שחור נוסע, לבן כופה תיקו.

פתרון: 1.מה־ז1+ 2.מח2, [illegible] צ־ה7 (סוללה ראשונה) 4.צ־ג1+ (מכין סוללה שניה) [illegible] (סוללה שלישית) [illegible] ויצירת עמדת פט מקורית ומבריקה.

קרבות ותחרויות

תוצאות תיקו לקבוצות הצמרת

קבוצת ביכורי העתים תל אביב הפתיעה בתיקו 2.5:2.5 עם אלופה באר שבע א', בסבוב הרביעי של משחקי הליגה הלאומית בשחמט (יעקב מוריי המסיד לאלון גרינפלד, יוחנן אפק ניצח את אליהו שווידלר) הפועל הוד השרון/פתח תקוה, המוליכה בראש, נפרדה בתיקו 2.5:2.5 מהפועל "פלדקליין" ראשון לציון. המוליכים ניצחו לוד שני הלוחות הראשונים. יהודה גרינפלד גבר על יצחק וינגר ורונן לב על זכריה זברסקי. אס"א אוניברסיטת תל אביב גברה על הפועל רחובות 1:4, (נתן בירנבוים ניצח את מרדכי טבאדיהאשבילי, יאיר קריידמן ניצח את צבי גל, שמעון כגן המסיד לאורי פיינה) הפועל חדרה ובנק לאומי ת"א נפרדו בתוצאה 2:2 (1) (עוזי גלר – רן שבתאי – תיקו, אברהם מלאכי – יצחק ויסטנייצקי – תיקו, ולגבי המשחק שניידר – חרותי, הובעת כל קבוצה (נצחון) אס"א טכניון גברה על "רובינשטיין" ירושלים 1.5:3.5 (יעקב בליימן סנים בתיקו עם שאול דהקוב, אילן מנור ניצח את אברהם גוטצייט).

הדירוג: הוד השרון/פתח תקוה 13.5, ראשון לציון – 13, ביכורי העתים – 10.5, אס"א ת"א – 10 (5), רחובות – 8.5, באר שבע – 7.5 (10), אס"א טכניון – 7.5 (5), חדרה – 6.5 (1), בלייל – 6 (1), "רובינשטיין" – 6.

"הדרך למבצר האורב"

[illegible]

לקהל צחוני של יורם על אוסיאס וטוסמן בירושלים שניים במקום ה־37, עם 4.5 נקודות. התעיתו למשחק־חן של המנצח. פתיחה אנגלית
לבן: ויטסמן, שחור: זהמרי
תחרות חולון 1986/7

[illegible]

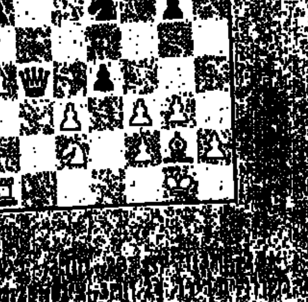

[illegible]

תשבצים

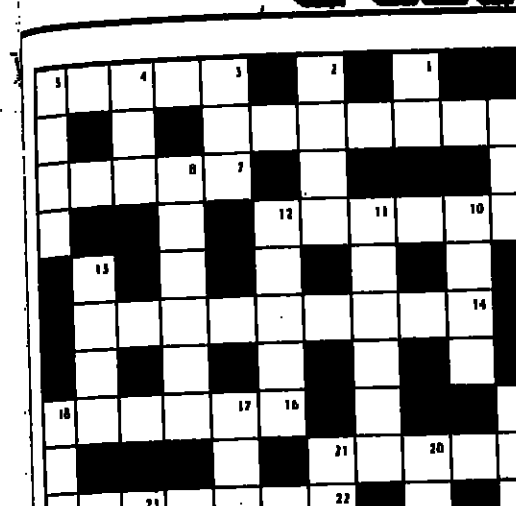

תשבץ 168

אפקי:
3. רכיבה פרימיטיבית, גופה משוטח ומכוסה 8 לוחיות. מכרסמת אצות. 6. אחרון הבילויים בגדרה (ש"פ: דוב) 7. מכרסם הדומה לגברן. בסתיו נודד בהמונים לעבר הים. 9. לפעמים 14. גוף הנדסי בעל 12 דפנות 20 קדקדים ו־30 מקצעות 16. מצביא סורי בקרב בו נפל יהודה המכבי 10. ראש כפר ערבי 22. סיר ג'ון (נ' 1986) פילדמרשל ומדינאי בריטי היה מושל קפריסין בסוף שנות החמישים (כ"מ) 24. אבן האש

אנכי:
1. (יחד עם 23 אנכי) טפת גשם. 2. בי"ס לאמנות בשכונת התקוה בת"א 3. בקצור כך צריך להיות 4. רענן 5. מרומם, מחוץ לטווח ההשגה 6. יהודי גרמני מיסד מפלגת הפועלים שם (ש"פ פרדיננד) 8. תנועת אויר (2 מלים) 10. מציל, מושיע 11. מקצוע חדש שעיקרו העברת נתונים מטפסים כתובים לזכרון עזר למחשב (בד"כ לדיסקטים) 12. נהדר, מפליא את העין 13. אמפליטודה 15. בקצור: אחראי על קבוצה קטנה של חיילים 17. צורך שאי אפשר לבטלו (כ"מ) 18. החלק הלא טהור במתכת 20. נהר הנזכר ביחזקאל 21. כלי שתיה לבהמות 23. ראה 1 אנכי.

אגוזן

אפקי:
3. טול קפדן שיעשה סדר בכנסת (5) 6. הארתראית על העבודות הצבוריות אינה פעילה ועליהם כועסים (7) 7. תושקים בבהמות (5) 9. איך יוצאים מחברת ההשקעות בלי נזקז (3,3) 14. סיסמת גיוס אקטואלית: מעבר לים, עם קרן פנסיה! (6,3) 16. אם למשל תקבלו כאן שפעת, זה יהיה שינוי (6) 19. מתפרש שוב כך: סימן באגדולו – פתי ! (5) 22. נתן לב למוסד, וקבל תמורת זאת עלבונות וצרות (3,4) 24. דומה במובן מסוים למס (5)

אנכי:
1. יורד חדרי בטן ועולה נקי (2) 2. ראה 13 אנכי 3. יש מתח בעור (3) 4. נמצאת בציזו (3) 5. המשך לתת את המשקה (4) 6. קיצץ לגר בזין (3) 8. שאתחיל איתה משנוי שמה הטוב (3,3) 10. אם היה מרגיש אולי היה צועק יותר (4) 11. מה שקבוצות הקרובים מורחות מסביב לפה (6) 12. (יחד עם 21 אנכי) מכונית של חברה קדישא בנא"סאז (3,5) 13. בקצור, כך קוראים למורה בצבא (4) 15. הם צרים בבקר (4) 17. ראה 20 אנכי 18. צבע צפוי שאינו יוה, זה מה שילד קטן רוצה ! (3) 20. (יחד עם 17 אנכי) בסדר, אז מת ומצבר יכולים לעזור! (4,3) 21. ראה 12 אנכי 23. (יחד עם 2 אנכי) כועס על צאצאיו בגלל עקשותן (6)

פתרונות

תשבץ 167

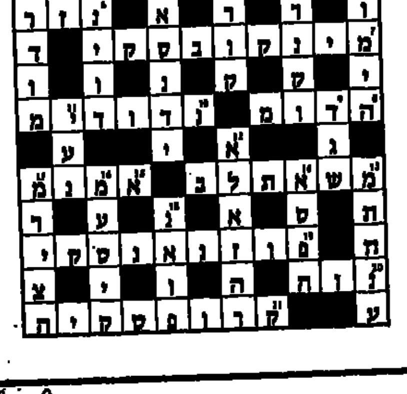

אגוזן 167

© אמיר בן־ארו

ברידג'

הטקטיקה – הגנה

נחדל קצת ממשחקי ההתקפה, מספיק מתקיפים בימים אלו את כולם מעל דפי העיתונים, כך שבמדור זה נעשה אתנחתא, ונאפשר להגנה לשאת דברה.

♠ A 10 2
♥ 6 5
♦ Q J 9 6
♣ K 10 6 3

♠ Q 9 8 7 3
♥ J 10
♦ A 7 4
♣ J 8 5

♠ J 6
♥ K 9 8 7 3 2
♦ K 10 3
♣ Q 2

♠ K 5 4
♥ A Q 4
♦ 8 5 2
♣ A 9 7 4

מחלק: מזרח
פגיעים: צפון־דרום
ההכרזה:

מזרח	דרום	מערב	צפון
---	1 קלאב	---	1 דיאמונד
2 הארט	---	---	3 קלאב
3 בלי שליט	---	---	---

יד זו הינה אחת הידיים המועמדות לזכיה ב"גביע בולס" והשחקן המגן, הינו ג'וסף סילבר, ששיחק את היד במשחק־קנים.

דרום הינו הכרוז, ומערב, לאחר ההכרזה של בן זוגו, הוביל בנסיך הארט שזכה בלקיחה (אם הכרוז זוכה בלקיחה החוזה אבוד ללא כל מאמץ) והשמיך בעשירית, הכרוז זכה עם המלכה. לכרוז שתי לקיחות בספייד, שתי לקיחות בהארט, שלוש לקיחות בקלאב, ולכן ברור שללא לקיחות בסדרת הדיאמונד אין אפשרות לבצע את החוזה. הכרוז המשיך בדיאמונד קטן, קטן ממערב, נסיך מהדומם ומזרח זכה בלקיחה עם המלך והמשיך בהארט. ברור לכל צופה שלמזרח אין יותר כניסות ליד, וכל שעל הכרוז לעשות הוא לשחק דיאמונד נוסף לעבר הדומם, והחוזה מבוצע. אולם יש הפתעות בחיים, על האנג'ו ששיחק מזרח, השליך מערב את האלוף (!!) דיאמונד. הוא נתן אמנם, לכרוז לקיחה אחת בדיאמונד, אולם זה אינו מספיק משום שלכרוז עדיין יש רק 8 לקיחות. ולכן הכרוז נאלץ למסור למזרח את העשירית דיאמונד, ולהכשל בביצוע החוזה.

האם לא מגיע למערב פרס עבור החגנה המקסימלית?

ארנונה שפאן

מתכחות זהקולנוע

סרטים יפניים בסינמטקים:

● **המיליארדר** – סרטו של קון איצ'קאווה משנת 1950. ברוב סרטיו הגיבורים הם מפסידים ושלומיאלים שלא מסתדרים עם החיים וכל הצרות נופלות על ראשם. בסאטירה החברתית הזו הוא עוקב אחר תהליך המודרניזציה ביפן דרך חייו של גובה מיסים תמים, שכל החייבים לו כסף מצליחים להערים עליו ולנצלו בערמומיות. סינימטק ת"א, 18/1, 21.30.

● **פו סאן** – בסאטירה זו עוסק איצ'יקאווה בהתעוררות המחודשת של מיליטריזם ולאומנות ביפן שלאחר התבוסה במלחמת העולם השנייה. גיבור הסרט מר סאן, הוא שלומיאל קלאסי, שבכל הפגעים הנופלים על ראשו האומלל הוא מזכיר את יוסף ממחלקת המים. מר סאן זה הוא "כל אדם", דמות סימבולית של האיש הקטן שנפגע מהביורוקרטיה והחברה דורסת אותו. כדאי לשים לב לצילום המותאם לאופי הקדחני של הסרט. סינימטק ת"א, 19/1, 21.30.

● **ארבע ארובות** – הבמאי הייונוסקה גושו נחשב, לדעת ההיסטוריונים של הקולנוע היפני, לגדול במאי יפן. גם במערב הוא תופס מקום כבוד לצד מיצוגושי, אוזו, נארוזה וקוראסווה. כמו מיקיו נארווה, עסק גושו בחיי המעמד הבינוני־תחתון בסיפורי דרמה מן החיים שהתעלו לדרגת טרגדיה אישית המעניקה לצופה תחושה של צחוק ודמע ברומנית. סגנון המיוחד הוביל ליצירת המושג "גושואיזם" והוא בא לידי ביטוי גם בסרט זה, שנחשב ליצירת מפתח בקולנוע היפני של אחרי המלחמה. זהו סיפורו של פועל קשה יום הגר עם אשה עגונה ועניה. שני האומללים מגלים תינוק מונח בפתח ביתם. מלודרמה רגישה ואנושית של גושו משנת 53. סינימטק ת"א, 20/1 21.30.

● **מקהלת טוקיו** – הבמאי יאסוג'רו אוזו התמחה בעיקר במלודרמות על החברה היפנית המתפוררת, המתערטלת מהמסורת לטובת השפעות מערביות הפוגעות בתא המשפחתי. "מקהלת טוקיו" משנת 31, הוא קומדיה שממנה יצאו לימים יצירות המופת של אוזו. זהו סיפורו של שכיר שפוטר מעבודתו ונאלץ להתפרנס מעבודות משפילות. הסרט לא הפך לכתב אישום נגד החברה היפנית, והוא נשאר סיפור אנושי על כל אדם בכל מקום, ובזה גדולתו של אוזו. סינימטק חיפה, 19/1, 19.00

● **איגאנבאנה** – סרטו הצבעוני הראשון של אוזו משנת 58. דומה שאוזו חזר ועסק תמיד באותו נושא: הקונפליקט בין הדורות והתפוררות המסורת. כמו בסרטיו "סתיו אחר הצהריים", "אביב מאוחר" ו"סיפור טוקיו" גם ב"איגאנבאנה" הוא מעמיק לטפל ברגישות ובחכמה בדור האבות הפאטריארכלים שמתקשים להסתגל לחירות שנוטלו להם בניהם, ובעיקר בנותיהם, בבחירתם באפיק חיים חדש. כמו ב"אביב מאוחר" ו"סתיו אחר הצהריים" גם כאן הגיבור הוא אב קודר וקשה־לב שמגלה סובלנות והומור רק כלפי בנותיהם המרדניות של חבריו, אבל מתנגד בעקשנות לרצונה של בתו להינשא לבחיר ליבה בניגוד למסורת השידוכים. שלא כמו יצירת המופת "סיפור טוקיו" לוקה סרט זה באריכות יתר. סינימטק ת"א, 21/1, 19.00, סינימטק ירושלים, 17/1, 19.00

● **חיי אוהרו** – מלודרמה נפלאה בפשטותה ועוצמתה של הבמאי קנג'י מיצוגושי. סיפור חיים של אוהרו, נערת ארמון מכובדת ביפן הפיאודלית של המאה ה־18. אוהרו מתאהבת במשרת פשוט ובכך ממיטה על עצמה אסון ומתדרדרת לזנות. יצירת מופת מרגשת. סינימטק י־ם, 21/1, 21.30

● **סיפור הכריזנטמות האחרונות** – סרטו של מיצוגושי משנת 39, השנה בה הגביל המשטר הצבאי את במאי יפן. מיצוגושי מבקר את התקופה בעורמה בעוורה עלילה המתרחשת בתקופת מייג'י במאה ה־19. סיפורו על בנו של שחקן קאבוקי מפורסם שבורח מהבית המצטרף ללהקת שחקנים נודדים ופוגש במשרתת שעוזרת לו בימי עוניו. כשהוא עולה לגדולה הוא מגרש אותה מביתו. סוף אופייני לגיבורותיו הטראגיות של מיצוגושי. סינימטק י־ם, 22/1, 19.00

● **בכל זאת אנו חיים** – סרטו של טאדאשי אימאי, מרכסיסט רדיקלי בהשקפותיו שרצה ליצור קולנוע פרולטארי שישקף את המציאות החברתית של מעמד הפועלים אחרי המלחמה. נהוג להשוות סרט זה לניאוריאליזם האיטלקי ולראות בו פורץ דרך אוונגרדי. סינימטק י־ם, 18/1, 19.00

● **להקת השחקנים** – גם הבמאי סאטסואו יאמאמוטו, החשוב בבמאים העצמאיים ביפן, הוא בעל אוריינטציה שמאלנית סוציאליסטית. בסרטיו הוא יוצא נגד בעלי השררה בצבא, בשלטון, ובכלכלה הקפיטליסטית. סרט זה משלב אמירה פוליטית עם מלודרמה מאופקת. סיפורה של להקת שחקנים נודדת הנקלעת לשביתה אלימה של כורי מכרות. סינימטק י־ם, 19/1, 21.30

הקשר הנורבגי

תעשיית הסרטים הנורווגית רדומה למדי ואינה מוציאה סרטים מרובים לשוק העולמי. לפיכך אם כבר מגיע אלינו סרט מהאיזור הארקטי הוא מעורר ציפיות. "הקשר הנורווגי" עוסק בשלושה ימאים צעירים שמסתבכים בהברחות מפוקפקות בספינתם הרעועה. הם מגלים תחנת האזנה סובייטית והורגים חייל רוסי. עם המעשה הזה נגזר דינם. הרוסים הרעים שנראים בסרט כמו שליחי השטן, ירדפו אחריהם עד שיצליחו לחסל שניים מהם. רק טומי (הלגה ג'ורדל) מצליח לברוח, אך בהגיעו לטריטוריה הנורווגית מבינים השלטונות שהמידע העדין שבידיו עלול לעלות ביוקר לארצם השואפת לניטראליות. הם לא רוצים להסתבך ומחליטים להשתיק אותו בכל מחיר. אבל "הקשר הנורווגי" של הבמאי אולם סולם, הוא סרט שלא ידע מה הוא רוצה להיות כשיגדל: אם דרמה איטית כמו בראשיתו, אם סרט פעולה נסח "רמבו" כמו באמצעו, או מותחן ריגול כמו בסופו. גם המשמעויות הפוליטיות והביקורת הפציפיסטית על המלחמה הקרה בין הגושים היא מעורפלת ולא מצליחה להגיע לכלל אמירה מאיימת על האבסורדיות שבמשחקי החתול ועכבר בין רוסיה לאמריקה. עם זאת, מאחר שהנורווגים קרובים מידי לרוסיה ומכירים את כוחו של הדוב הסובייטי, אפשר להבין אותם על האנטי קומוניסטיות שהסרט מבטא. אבל צילומי הפיורדים מרהיבים ביופיים.

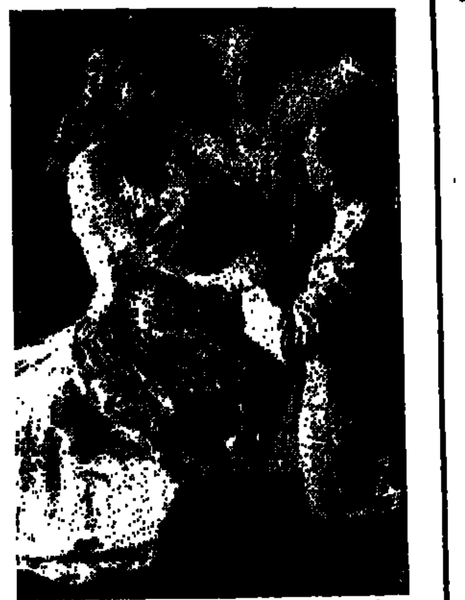

קתלין טרנר, בסרט "להתחתן שנית"

חזיז ורעם

זהו סרטו הראשון כבמאי של מייקל צ'ימינו, לפני שעשה את הצלחתו הגדולה "צייד הצבאים" ואת נפילתו המפוארת "שערי שמיים". בשנה שעברה ראינו את סרטו האחרון "שנת הדרקון". צ'ימינו הוא במאי מעולה וכשרוני אך שנוי במחלוקת בשל דעותיו הנושאות אופי פשיסטי־לאומני המתבטאות בסרטיו. בסרטו הראשון "חזיז ורעם" (הוקרן בארץ בשנת 75') אפשר למצוא את מה שיופיע יותר מאוחר בסרטיו השלמים והבשלים: עלילה מעניינת, דמויות מסקרנות, קולנוע קיצבי וניצול המרחבים וספקטקלים של מרחצאות דם, ליצירת אימאז'ים מהממים. בסרט זה הופך שוד בנק מתוכחם, שטופל במאות סרטים אמריקניים, לדרמה יחודית ולסרט מסע חסר משמעות על פני אמריקה בנוסח "אדם בעקבות גורלו". מתחת למעטה הקליל בנוסח מותחן פשע קונבנציונאלי מטפל צ'ימינו באגדת הידידות, הגבריות הנצחית. קלינט איסטווד בשודד בנק קשוח וג'ף ברידג'ס הצעיר והמוכשר כשד בתולך בטל יפהפה ומקסים – מתיידדים ומשוטטים חסרי מעש ברחבי המערב התיכון במטרת לשדוד בנק. צ'ימינו טיפל בכבוד בידידות הגברית האמיצה ב"צייד הצבאים". כאן הוא שם אותה ללעג וטופל עליה סממנים הומוסקסואלים. הקשר בין איסטווד לברידג'ס מקבל אופי ארוטי של יחסים בין גבר לאשה: אליסטווד הגברי מגן על ברידג'ס הצעיר והפגיע והיפה כאשה, ובסצינת השוד צ'ימינו מגדיל לעשות ורומז רמזים בכך שהוא מלביש את ברידג'ס בתחפושת נשית מפתה. גם הידידות הגברית כערך אידיאלי מוסרי מוצגת בשקר. מגנפה כסרט ראשון ובוסרי למדי. זהו סרט מרתק ושווה צפייה.

להתחתן שנית

מה הם השינויים שיעשה אדם אם יינתנו לו לחיות את חייו מחדש? האם יחיה אותם אחרת או שיחזור על אותן טעויות גורליות? הבמאי האמריקני פרנסיס קופולה משתעשע ברעיון הזה בקומדיה הפנטסטית־דומנטית החדשה שלו: "פגי־סו מתחתנת" (שהוא שמו המקורי ולא השם המטומטם המופיע בכותרת שנתנו לו מפיצים חכמים). מי שמצפה למצוא סרט חזק ומהמם א־לה הגאון קופולה, בנוסח סרטיו "אפוקליפסה עכשיו", "הסנדק", "מועדון הכותנה" ואפילו "ראסטי ג'יימס" – אולי יתאכזב. קופולה משתמש פה בנוסחה החביבה של זמקיס ושפילברג בסרטם "בחזרה לעתיד". אשה בשלה ואם לילדים בוגרים (קתלין טרנר הנפלאה מ"הכבוד של פריצי") הולכת למפגש מחזור 1960 של בית ספרה הישן. משהו קורה לה והיא נדהמת למצוא את עצמה באמת בשנת 1960. אבל פגי־סו חוזרלעברה כאשה בוגרת והיא כתקשה לתפקד כפי שרואים אותה החברים וההורים: נערת גמנסיה בת 18. לפגי־סו ניתנת הזדמנות לפגוש את הוריה ולחוות את אהבתם כשהיא מבוגרת ואם בעצמה ומסוגלת להבין ולהעריך חוויות בצורה מעמיקה. אך זה יוצר גם קשיים לחבר שלה צ'ארלי (ניקולאס קייג מ"בירדי") שהפך לימים לבעלה – שאינו מסוגל להדביק את הקצב של אשה בשלה. יתכן שאילו ידעה או מה שהיא יודעת היום היתה עושה הרבה דברים אחרת, אבל מסתבר שאנחנו אחראים לגורלנו, וסביר להניח שנחזור על חיינו שנית. "פגי־סו מתחתנת" הוא קופולה חביב, משעשע, קליל, נוסטלגי ורומנטי, אף שפיספס את האפשרות להעמיק בנושא ההיפותטי הזה מעבר לכמה חוודים שהסיטואציה איפשרה.

סיגליות הן כחולות

סיסי ספייסק, שחקנית אמריקנית בגווית שהפכה למונומנט, היא גאסי – נערה בת עיירה קטנה שהפכה לצלמת בינלאומית של מלחמות בעיתון "טיים". קלווין קליין ("בחירתה של סופי") הוא אהבה, עיתונאי מקומי, שנשאר בעיירה ונשא אשה. כעבור שנים הם נפגשים שוב באקראי. האהבה ניצתת שנית. אבל לו יש אשה וילד, ולה – כך מתחוור לגברת המשוחררת – אין כלום, ואפילו לא חתול. ספייסק מקוננת את קיומן של נשות הקריירה ותשוקות הילדים וחסרות הבית הגברית, ברמה של כתבה לעיתון נשים או של סיפור רומן רומנטי בסדרת סיגליות. מסקנתה השמרנית היא שאם רוצים קריירה והחם צריכה להישאר דוקה, ולהיפך. את המסקנות הלו בצורת מלודרמה רומנטית ביום בעלה של ספייסק, ג'ק פיסק.

מלקולם

"מלקולם" היא קומדיה אוסטרלית קטנה ומקסימה. המקה עצמאית ונצינית של הבמאות נדיה טאס ובעלה הצלם והתסריטאי דייוויד פארקר. הסרט מתחיל בקורות ונראה כעוד סרט על מטר תחביב נסבבעצ. מלקולם הוא בחור מבוגר ומוזר, משוגע על חשמליות ועצוע. גאון טכני שקונטתתהו. הדגשית ועצרה איש בגיל המשה. לביתו מגיעים דיירי

קציר הזעם

מספיק

יחסי אהבה אסורה בני גרמני "ארי" ליהודייה שברחה מטרונספורט, על רקע פולין במלחמת העולם השנייה, הוא נושא סרטה הרביעי של הבמאית הפולנייה־יהודייה אנייסקה הולנד, לשעבר עוזרת בבמאי של אנדז'י ויידה וכזישטוף זאנוסי. כמו עמיתיה שדנו ביחסים הבין־אישיים הנרקמים במצב לא נורמלי של כיבוש ומלחמה: אצל ויידה בסרטו "אהבה בגרמניה" ואצל זאנוסי בסרטו "שנת השמש השקטה" – גם הולנד מתארת יחסי שובה־שבויה, משפל־משפיל, מאבק כוחות עם סממנים סאדו־מאזוכיסטיים בין ליאון (ארמין מולר־שטהל) גרמני קתולי מבוגר, כפרי, בור ותאוותן שלא ידע אשה מעודו, לבין רוזה (אליזבט טריסנר) – יהודייה משכילה ויפת מווינה. ליאון, הסיים שתתעשר על חשבון יהודים, שבמצב אחר לא היה מעלה בדעתו להביא למיטתו אשה משכילה כרוזה, אוסף אותה לביתו בתוקף של צדקנות מצרית. בטהרה הוא מנצל את בתחתונו לתאוותיו. לאורך כל הסרט הוא נקרע בין היצר הטוב לזה הרע, בין תאוות הכסף והקשים שלו, לרצון לרצות את מושיעו. משחיל את אהובתו בהתקפי שיכרות בהומים ואנטישמיים המתחלפים בהכאה על חטא בה הוא מרוממת באלילה. מלודרמה צעקנית ומעצבנת למדי, משחק חיצוני ולא מעמיק, שיוצר מערכת יחסים מזויפת המתבוססת באנטישמי ובפורנוגרפיה ותוספת את הסיפור האישי מלהגיע לאמירה בלליה על מאבקו כוח במלחמה ועל האותנטיות האנטישמי של האיש הקטן במלחמה הגדולה בנוסח הפולנים ביצירתו של קלוד לנצמן "שואה".

יעל ישראל

קולין פריילס, בסרט האוסטרלי "מלקולם"

בשטח

ג'ק פלאש המקפץ

המעט טוב

הקומיקאית האמריקנית השחורה ופי גולדברג היא ציון ומרכזן של הקומדיה החינונית והקלילה שלפנינו. גולדברג היא טרי דולוטל, שלומיאלית ממין נקבה, גאונית במחשבים וטיפוס צבעוני מאין כמוה. היא עובדת בעבודה אפורה במפגילת מסוף מחשב בבנק בינלאומי, עד שיום אחד היא מקבלת קריאה מוזרה לעזרה במסוף שלה מאחד ג'ק פלאש המקפץ. בעל סודות מוצאת עצמה דולוטל מעורבת במרשיות ריגול בינלאומיות הקשורה בסי.איי.אי. ובק.ג.ב.
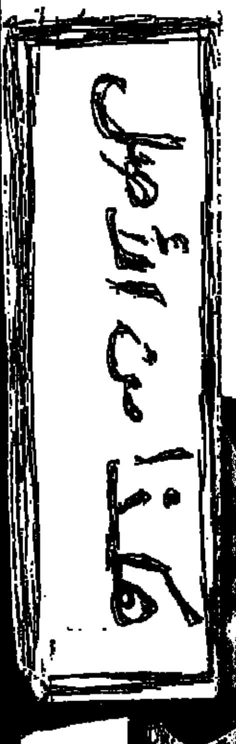
הקומדיה שביימה פני מרשל תפורה על מידותיה של גולדברג המוגדרת כקומיקאית מס' 1 בארה"ב. גולדברג כובשת את המסך ואת הלב בבעיטות של אנרגיות, חן וצחוקה המתגלגל, בבדיחות וכתעתועונות השלומיאליות. זה מוזה השני לאחר הצלחתה בסרטו של שפילברג "הצבע ארגמן" בתפקיד סילי, עליו היתה מועמדת לאוסקר. הזדמנות לראות קומיקאית וירטואוזית מצוינת.